

БІЛІМ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
№2(37) 2020

*Қазақ гуманитарлық заң және техникалық
жоғары колледжінің директоры -
Туребаева Акмарал Сактапбергеновна*

Білім мен тәжірибені қатар ұштастырған білім ордасы

№2(37)2020

БІЛІМ және
ИННОВАЦИЯ

QazGZT
жоғары колледжі

2020
2021

ҚҰРМЕТТІ ТАЛАПКЕР!
ДОРОГОЙ АБИТУРИЕНТ!

Лайықты білім -
табысты мансап

Достойное образование -
успешная карьера

Қызылорда қ., Д.Қонаев 17 "А"

+7 7242 27 75 27, +7 708 807 1771

kazgutc.kz

@qazgztofficial

МАЗМҰНЫ СОДЕРЖАНИЕ

Байтемирова Г. Б.	
Қазіргі қазақ жастарын патриот деп айта аламыз ба?	5
Зулхарнаева Қ. Қ., Сермаханов Р. Н.	
Робототехниканы оқытудың маңызы	7
Отепова Л. У., Әлімханова Г. А.	
Кәсіптік білім берудің әртүрлі деңгейлерінде математика мұғалімдерін дайындаудың әдістемелік аспектілері	8
Турсанова Г. И., Омарова П. Қ.	
Репродуктивті денсаулық және өнегелі жыныстық тәрбие	10
Сейтқұлова Д. Ж.	
Н.А.Заболотский. Не позволяй душе лениться!	12
Жарқынбекова А. М.	
Физикалық және химиялық құбылыстар. №3 Зертханалық жұмыс "Химиялық құбылыстарды зерттеу белгілері"	15
Жұманазарова С. Ж.	
Оқыту үрдісіндегі пәнаралық байланыстың орны	18
Тажикова Г. Д.	
Способы эффективного использования электронных инструментов и программ в дистанционном обучении	19
Боранбаева Ә. Ә.	
И.Крылов. Шегіртке мен құмырсқа	23
Сариева А. Ә.	
Өсімдік бөліктері	25
Дәулетиярова Б. К.	
Му рет	29
Елемесова Р. С.	
Құқықтық тәрбиенің маңызы	32
Садықова А. Ш.	
Дұрыс тандалған мамандық мақсатына жеткізеді	34
Топорченко Е. Н.	
Технический зачёт - комплексный подход в развитии технических навыков учащихся	35
Мажитбекова Ж.	
Асқорыту жолының аурулары	40
Ким И. Ф.	
Принцип мелоса в дирижировании	42
Избанова Г. Т.	
"Халық аспаптары" оркестрінде ойнаудың алғашқы үйрету әдістері	45
Мұратбаева А. К.	
Домбырашы-орындаушы тәрбиелеу	48
Бутабаева Ш. А.	
Дирижерлау кезінде партияларға анық көрсету үшін қол қимылдарымен жұмыс жасау әдістері	52
Нуралиева Р. А.	
Значение фортепиано в подготовке музыкальных кадров разных специальностей	54
Токманбетова Г. Т.	
Қазақ балетінің шок жұлдыздары	57
Топорченко Е. Н.	
Конспект. Лекции - концерта посвящённой творчеству композитора Самуила Майкапара	61
Ахметова А. М.	
Подготовка к техническому зачету по классу специальное фортепиано	64
Байтемирова Г. Б.	
The promised land	69
Қуандық Ж. Е.	
Экскаваторлардың жүріс жабдықтары	71
Бұрханов Г. Ж.	
Ұлттық тәрбие-асыл қазына	74
Хегай О. С.	
Формирование и развитие первоначальных навыков игра на фортепиано учащихся без музыкального образования	76
Тлеулиева А. О.	
Қазақ ұлттық музыкасындағы сырнай ролі	78
Балмасов Р. С.	
Гобой аспабының шығу тарихы	80
Жолдасова Д. Д.	
А.В.Затаевичтің қазақ музыка мәдениетіндегі ролі	82
Қалдыбекқызы С.	
Исаак Дунаевский	86

Тулепова Л. Ж.	
А.С.Пушкин. Роман в стихах "Евгений Онегин"	
Уразбаева Г. К.	
Иван Сусанин	
Бекходжаева Р. К.	
Выдающиеся педагоги русской советской фортепианной школы	
Л.Н. Оборин	
Жамантаева Д. М.	
Выдающиеся личности в искусстве Казахстана	
Склонение числительных 50-80, 200-900	
Аргинбаева П. А.	
Қуаныш Құттымұратовты еске алу кешінің сценарийі	

ҚҰРЫЛТАЙШЫ «БІЛІМ ШАМШЫРАҒЫ»

Бас редактор:
Туребаева Акмарал Сактапбергеновна – Қазақ гуманитарлық заң және техникалық жоғары колледжінің директоры

Редакциялық алқа:
Алпамысова Зағипа - Қазақ гуманитарлық заң және техникалық жоғары колледжінің қаржы директоры, филология ғылымдарының кандидаты, доцент
Елеусінов Бауыржан – облыстық білім беру қызметкерлері біліктілігін арттыру және қайта даярлау институтының директоры, физика-математика ғылымдарының кандидаты, профессор
Серікбаев Сәкен – облыстық білім беру қызметкерлері біліктілігін арттыру және қайта даярлау институтының директорының орынбасары, тарих ғылымдарының кандидаты, доцент
Сәдуақасов Жәніс – Қорқыт ата атындағы ҚМУ-дың профессоры, филология ғылымдарының докторы
Әбдікәрімов Шакизала – Қызылорда қоғамдық телерадио компаниясының директоры
Сайлыбаев Бақытжан – М.Мәметова атындағы Қызылорда гуманитарлық жоғары колледжінің директоры
Алшынбаев Сейтқали – «Нұрай» ЖШС директоры
Ербаева Жаңылша – редактор
Орынбасар Тұрсынбай – жауапты хатшы
Жамбыл Шапағат – корректор, кәріп теруші
Піржан Ұлжан – дизайнер

Журнал Қазақстан Республикасының Мәдениет және Ақпарат Министрлігінің Ақпарат және Мұрағат комитетінде 2010 жылдың 28 сәуірінде тіркеліп, ЛК 0860-Ж кәулігі берілді.

Мекен-жайымыз:
Қызылорда қаласы, Қонаев №17
Тел: 8 (7242) 27-22-37, 27-75-27, 26-21-91
E-mail: bilim_innovacia@mail.ru

Журнал материалдыры колледждің ақпараттық сараптау бөлімінде теріліп, беттелді.
«Қаңлы-2» ЖШС баспаханасында басылды.
Мақала мазмұнына редакция жауап бермейді.

Басуға 15.06.20 жылы қол қойылды.
Авторлық б.т 5
Таралымы – 1000 дана

Қазіргі қазақ жастарын патриот деп айта аламыз ба?

(Карл Поппер форматында дебат)

Байтемирова Г.Б.

КММ «Дарынды балаларға арналған Ш. Уәлиханов атындағы «Жас Ұлан» арнайы ерлер мектеп – лицей – интернатының ағылшын пәнінің мұғалімі Шығыс Қазақстан облысы, Семей қаласы

Сынып: 10-102 взвод

Дебатымыздың сарапшыларымен таныс болайық:

1. Мейірханова Ж.С., Қазақ тілі және әдебиеті пәнінің мұғалімі
2. Жаспанова А.А., Орыс тілі және орыс әдебиеті пәнінің мұғалімі

Мақсаты:

- Оқушыларға патриотизм туралы түсінік бере отырып, оқушыларды отансүйгіштікке, ұлтжандылыққа тәрбиелеу.
- Оқушылардың еліміздегі патриоттық бағытта жүзеге асырылып жатырған игі істер мен айтулы шаралар, бағыттар туралы түсініктерін кеңейту;
- Екі жақты позицияда оқушылардың сөз жарасымдарына қатыстыру барысында оларды объективтілік, пікір алуындағы елжандылық, принципшілдік қасиеттерге тәрбиелеу;
- Тақырыпқа байланысты әртүрлі деректер, материалдар, фактілер, статистикалық мәліметтерді саралау арқылы оқушылардың танымдық - эвристикалық қабілеттерін арттыру.

Әдісі: Пікір таластыру,

Жаңа технология: Проблемалық полемика.

Пәнаралық байланыс: Тарих, А. Ә. Д, саясат, экономика, әлеуметтану.

Барысы: «Өн ұран» орындалады.

Жүргізуші: Армысыздар құрметті ұстаздар, оқушылар және бүгінгі дебатқа қатысушылар!

«Қазіргі қазақ жастарын патриот деп айта аламыз ба?» атты Карл Поппер форматындағы дебатқа қош келдіңіздер!

Карл Поппердің дебат форматы - парламенттік дебаттардың бір түрі. Жаңадан ойнап бастаған ойыншыларға ыңғайлы болып саналады. Формат Карл Поппердің есімімен аталған. Ойында екі, ақтаушы және даттаушы, команда ойнайды. Форматтың басқа форматтардан негізгі айырмашылығы - бастапқы екі спикерге сөздерінен соң қарама-қарсы командадан сұрақ қойылады. Аналитиктер сұрақтардан бос. Осы артықшылығы үшін бұл формат жаңа дебатерлерге өте ыңғайлы болып саналады.

Патриотизм дегеніміз - Отанға деген сүйіспеншілік, жеке адамның аман - саулығының қоғамдық - мемлекеттік қауіпсіздікке тікелей байланыстылығын сезіну, ал мемлекетті нығайту дегеніміз - жеке адамды күшейту екенін мойындау, қысқасын айтқанда, патриотизм мемлекет деген ұғымды жеке адаммен, яғни оның өткенімен, бүгінгі күнімен және болашағымен қарым - қатынасты білдіреді.

Олай болса, бүгінгі дебаттың мақсаты оқушыларға патриотизм туралы түсінік бере отырып отансүйгіштікке, ұлтжандылыққа тәрбиелеу.

Ортаға дебатқа қатысушыларды шақырайық:

Қатысушылар:

«Жас Қыран» тобы -----«Жас Ұлан» тобы

Жақтаушы -----Даттаушы

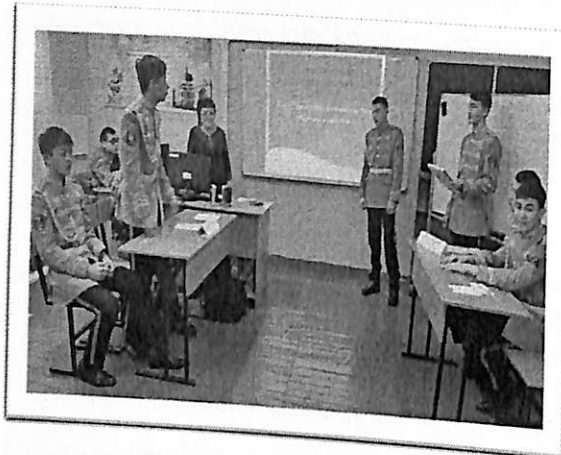
Топ спикерлеріне қойылатын талаптар:

1. Дебат ережесін сақтау;
2. Тақырыптан ауытқымау;
3. Сөйлеу шеберлігі;
4. Жоғары мәдениеттілік;
5. Өзіндік айқын көзқарастың болуы;

Пікірталас ойын шарттары

1. Әр топ өзін таныстыру;
2. Екі топ өз ойларын ортаға салады;

3. Регламент сақтау;
4. Екі топ өзара сұрақ алмасады;
5. Көрермендердің топ мүшелеріне сұрақтары.

Дебат барысынан көрініс

Алдымен «Жас Қыран» тобы, өз тобының құрамымен таныстырады. **Мақсаты:** барлық фактілік дәлелдерді ұсыну арқылы өз позициясына сәйкес конфликтілік жағдайын тудыру.

Міндеті: Әрбір спикердің сөйлеу уақытының шеңберден шықпауын, әдептілік этикасын сақтауын бақылауға алады. «Жас Қыран» тобы жақтаушы позицияны иеленді. Өз тобының мүшелерін таныстырып шығады. Бұл бағыт бойынша Қазақстан жастарына елжандылық, отансүйгіштік қасиеттер тән деген пікірді ұстанды. «Жас Ұлан» тобы даттаушы позицияны иеленді. Дәл осы көзқарасқа сәйкес қазіргі заманғы жастарға патриотизм тән емес деген оппозициялық бағытты ұстаушылар.

Қысқаша топтық резюме:

Екі топ та өздерінің ұстанған позицияларын айқын қорғап шығуға тиісті. Даттаушы топ өздерінің фактілерін ұсына отырып, нақты бір проблеманы көтеру арқылы оның:

1. Шығу себептерін;
2. Шешу жолдарын;
3. Туындау нәтижелерін айқын көрсетуге міндетті.

Жақтаушы топ әрбір спикерлері өздерінің алдында қорғап сөйлеп кеткен әр жақтаушы спикері сөзінен кейін, ең әуелі оның кейсіне тойтарыс беріп, содан кейін өз дәйектемелерін ұсынуға міндетті. Әрбір спикер 5 минут шегінде ой тарқатады. Сөздерін түйіндейді.

Марапаттау:

«Үздік топ» және «Үздік спикер» номинациялары беріледі. Ал енді сарапшылардың ойын тыңдау үшін сөз кезегін әділқазы алқасына береміз.

Қорытындылау:

Жүргізуші: Рахмет! Сонымен үздік топ «Жас Ұлан» тобы және үздік спикер «Жас Ұлан» тобынан Мұсақан Сұлтан, «Жас Қыран» тобынан Қабышев Алихан сіздерді бүгінгі жеңістеріңізбен тағы бір қошаметтеп қояйық.

Жастар ата-бабаларымыздан мұра болып келе жатқан құндылықтарымызды, тарихи дәстүрлерімізді жаңғыртып, оны алға бастырып қана қоймай, экономикасын, ғылымын да дамытуға, жігерлене ел үшін еңбектенуге міндетті. Ендеше жастар еңбек жолына түскенде ғана қоғамын өрге бастыра алады. Отаншыл халық жастары болмаған елдің болашағы қараңғы.

Жаңа заман тәуелсіз ел мұраты – жастардың білімі мен біліктілікке талпынып әрекеттенуін, еңбектеніп өсуін талап етіп отыр. «Еліңнің ұлы болсаң, еліңе жаның ашыса, азаматтық намысын болса, қазақтың мемлекетін нығайтып, көркеюі жолында терінді төгіп еңбек ет. Жердің де, елдің де иесі екенінді ұмытпа», – деп Елбасымыз бір сөзінде айтқандай, еліміздің де, жеріміздің де ертеңі бүгінгі жастарымыздың қолында екені анық.

Робототехниканы оқытудың маңызы

Зұлхарнаева Қ.Қ., Сермаханов Р.Н.

Қазақ гуманитарлық заң және техникалық жоғары колледжі
«Физика, математика және информатика» пәндер бірлестігінің оқытушылары
Қызылорда қаласы

Қарыштап дамып келе жатқан жаһандық ақпараттық қоғамда және технологиялық өркениетте білікті инженерлерге деген сұраныс күн сайын өсіп келеді. Бұл жөнінде Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты жолдауында «...Біз цифрлық технологияны қолдану арқылы құрылатын жаңа индустрияларды өркендетуге тиіспіз. Бұл – маңызды кешенді міндет.

Елде 3D-принтинг, онлайн-сауда, мобильді банкинг, цифрлық қызмет көрсету секілді денсаулық сақтау, білім беру ісінде қолданылатын және басқа да перспективалы салаларды дамыту керек. Бұл индустриялар қазірдің өзінде дамыған елдердің экономикаларының құрылымын өзгертіп, дәстүрлі салаларға жаңа сапа дарытты» делінген. Инженер – латын тілінде «ingenium», ол индустрияны, қабілетті, білімді білдіреді. Бұл мамандық әртүрлі процестерді, технологияларды, өнімдерді жетілдіруге тырысатын, ерекше ойлайтын, ұшқыр ойлы адамдардың арқасында пайда болды. Инженерлік ойлау мәселесі қазіргі өмірде өзекті болып табылады. Инженерлік ойлау пәндік бағытқа қарамастан, кез-келген интеллектуалдық қызметтің нәтижесі мен сапасын айқындайды. Оқу робототехникасы инженерлік ойлау қабілеті бар тұлғаның болашақ инженерге қажетті машықтарға (өлшеулер, ақпарат, зерттеу және т.б.) ие болып қалыптасуына, инжинирингтік инновациялық қызметке қызығушылық танытуға бағытталған. Инженерлік ойлау арқылы жаңа зерттеуді жасауда және оны іске асыруда алдыңғы қатарлы технологияларды пайдалана отырып іс-шараларды жоғары сапалы және сенімді етіп жасау жолдарын қарастырады, өндірісті автоматтандыру және механикаландыру, өнім сапасын жақсарту секілді көптеген танымдық қабілеттерін шыңдайды. Инженерлік ойлаудағы басты мақсат – өндірісті автоматтандыруда болмаса басқа да бір кез келген жағдайда техникалық құралдардың көмегімен ең тиімді және сапалы нәтижеге қол жеткізудің нақты, дәл шешімдерін табу. Жалпы, инженерлік ойлауды төмендегі құрылым түрінде көрсетуге болады:

- техникалық ойлау – құрылғыларды талдау және техникалық объектілердің жұмыс істеу принциптерін білу;
- сындарлы (конструктивті) ойлау – алға қойылған мақсатқа жету моделін құра білу;
- зерттеушілік ойлау – тапсырмаларды орындау барысында енгізілген жаңашылдықтарды ажырата білу, танымал нәтижелердің шешімдерімен салыстыра білу, өз іс-әрекеттерін талқылай және жұмысының нәтижесіне қорытынды жасай білуі.
- экономикалық ойлау – өз жұмысының сапасы мен нәтижесіне кері байланыс бере білу.

Қазіргі жалпы білім беретін мектептерде осы инженерлік ойлау дағдыларын қалыптастырудың бірден бір тиімді жолы жаратылыстану – математикалық бағытқа STEM – технологияларын енгізу. STEM-технология оқушыларға өз қиялдарын модельдеуге, модельдей отырып оның сұлбасын құрап, әр-түрлі командалар бере отырып белгілі бір іс-әрекеттерді орындауға, бағдарламалар құрастыруға, дәлдіктерді қамтамасыз ету үшін есептеулер жүргізуге қызығушылықтарын оятады. Осы орайда «робототехниканы» енгізу үлкен нәтижеге қол жеткізуге өте қолайлы бағыт бере алады. Білім беру робототехникасы – оқушыларға инженерлік шығармашылық процеске қатысуға мүмкіндік беретін оқыту технологиясы. Мұнда ұсынылатын конструкторлармен жұмыс істеу логикалық ойлаудың қалыптасуына, пайдалы білім жинақтауына ықпал етеді және оқушылардың шығармашылық қабілеттерін барынша арттыруға мүмкіндік береді. Робототехника саласындағы зерттеулерге оқушыларды тарту, техникалық ақпарат алмасу және бастапқы инженерлік білім, жаңа ғылыми-техникалық идеяларды дамытуға жоғары сапалы дайындық үшін қажетті жағдайларды жасайды. Технологияны түсіну, технология заңдарын білу болашақта оқушыларға уақыт талабына сай болуға және қазіргі өмірде өз орнын табуға мүмкіндік береді. Енгізілген бағдарлама бойынша төменгі сыныптарда «Робототехника негіздері» пәнін оқыту үшін Lego Mindstorms Education EV3 құрастырғыш жиындары мен бағдарламалау ортасын

қолданған, ал жоғарғы сыныптарда Arduino ортасында жұмыс жасау өте тиімді. Lego құрастырғышында жұмыс жасаудың тиімділігі – ол оқушылардың сол құрастырғыштарды құрастырып, алынған нәтижелеріне бағдарламалау тілі арқылы белгілі бір іс-қимылдар мен шарттарды орындату арқылы оқу процесіне бар ынтасымен белсенді түрде қатысуына зор ықпал етеді. «Робототехника негіздері» курсы тек информатика пәніне ғана қатысты емес негізінен аралас пәндер қатарына жатады. Пәнді оқыту барысында оқушылар информатика, алгебра, геометрия, графика және жобалау мен физика пәндерін қоса меңдереді. Бағдарламалау тілдерінде козғалыс траекторияларын, айналыс, жүріс жылдамдықтарын есептеуде математикалық білімдерін пайдаланса, модельдеп құрастыру барысында жобалау пәндерін, 3D программалармен жұмыс жасай отырып инженерлік білімдерін жетілдіреді. Ардуино микроконтроллерлерімен жұмыс істегенде физика пәнінің рөлі ерекше.

Жалпы айта кеткенде «Робототехника» пәнінің болашақ мамандарды технологиялық жағынан қарқынды дамыған заман ағымына сай тәрбиелеуге, жаһандық өзгерістерге тез бейімделуге икемді етіп даярлауға қосатын үлесі өте зор.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты жолдауы.
2. Роль образовательной робототехники в формировании инженерного мышления школьников [Электронный ресурс] / Ершов М.Г. – <http://conf.cs.school.perm.ru/tezis/Ershov.doc>.
3. Образовательная робототехника [Электронный ресурс] / Кочетов В.А. – <http://www.openclass.ru/node/170617>. 4. Робототехника в средней школе [Электронный ресурс] / Ушаков А.А. – <http://myteacher.ru/projects/project/151>.

Кәсіптік білім берудің әртүрлі деңгейлерінде математика мұғалімдерін дайындаудың әдістемелік аспектілері

Л.У.Отенова, Г.А.Әлімханова
«Физика, математика және информатика» пәндер бірлестігінің оқытушылары
Қызылорда қаласы

Болашақ мұғалімдерді екі сатылы «Колледж - университет» жүйесінде немесе қысқартылған мерзімде даярлаудағы негізгі мақсат - болашақ мамандардың үздіксіз кәсіби-педагогикалық білім алуына мүмкіндік жасау болып табылады. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында орта кәсіби білімі бар азаматтарға мамандығына сәйкес жеделдетілген бағдарлама негізінде жоғары білім алуларына мүмкіндік берілуіне байланысты, соңғы жылдары еліміздің жоғары білім алуларына педагогикалық колледжді бітіріп, оқытудың күндізгі немесе қашықтықтан оқыту формасында қысқартылған бағдарлама негізінде жоғары білім алып жүрген студенттер контингентінің жыл санап өсуі, болашақ мұғалімдерге екі сатылы жүйеде немесе педагогикалық колледжен кейін қысқартылған мерзімде кәсіби-педагогикалық білім беруді ғылыми-әдістемелік қамтамасыз етудің қажеттілігін тудырып отырғаны белгілі. Бұл проблеманың бүгінгі күні ғылыми негізде толық шешілмеуінен, сонымен бірге орта және жоғары кәсіби деңгейде білім берудің мемлекеттік стандарттары арасындағы үйлесімсіздіктің салдарынан, екі сатылы үздіксіз кәсіби білім беру практикасында оқу жоспарлары мен оқу пәндерінің бағдарламалық мазмұнындағы бірізділік принципі мен сабақтастық сақталмай келеді.

Үздіксіз кәсіби педагогикалық білім беруді оңтайлы ұйымдастыру мақсатында көп жылдық тәжірибесі мен өзіндік дәстүрі қалыптасқан дербес педагогикалық колледждерден басқа мамандарды да даярлауды қолға алып, үздіксіз екі сатылы кәсіби білім беруді орта кәсіби білімді ғылыми-педагогикалық әлеуетін пайдалана отырып, жүзеге асыра бастады. Педагогикалық колледждерді «0111033 – Математика мұғалімі» мамандығы бойынша бітірген білім алушылар университеттің күндізгі немесе сырттай оқу бөлімдерінде «SB010900 – Математика» мамандығы

бойынша қысқартылған бағдарлама негізінде екінші сатыда білімдерін жалғастыруға мүмкіндік алды. Осындай колледждер арқылы үздіксіз кәсіби-педагогикалық білім беру, көп сатылы білім беру жүйесіндегі бірізділік пен сабақтастықты сақтай отырып, оқу процесін екі деңгейлі, біріктірілген оқу жоспары мен оқу бағдарламалары арқылы оңтайлы ұйымдастыруға мүмкіндік тудыруды қажет етеді.

Екі сатылы біріктірілген оқу жоспарындағы педагогикалық колледж деңгейінде берілетін кәсіби білімнің мазмұнын анықтағанда университет мамандары «Математика» мамандығының мемлекеттік білім беру стандартын негізге ала отырып, оны мұғалім үшін мектепте сабақ беруге қажетті материалдармен ғана толықтырды. Екінші сатыда берілетін білімнің бағдарламалық мазмұнын белгілегенде «SB010900 – Математика» мамандығының мемлекеттік стандарты негізге алынып, тек ондағы педагогикалық колледжде толық көлемде оқылған материалдар ғана алынып тасталды.

Педагогикалық колледжді немесе университетті бітіретін мамандарға қойылатын төмендегідей біліктілік талаптарының негізінде білім берудің екі сатысын қоса қамтитын оқу пәндерінің біріктірілген бағдарламасының мазмұнындағы сабақтастық байланысты жүзеге асыруда төмендегі мәселелер ескерілуі керек:

- педагогикалық колледждегі кәсіби даярлық негізінен тікелей практикаға бағытталады, сондықтан да колледжді бітіруші болашақ маман өзінің игерген кәсіби білімі, біліктілігі мен дағдысын математикалық білім берудің практикасында қалыптасқан типтік жағдайларда пайдалана білетін, мектеп практикасындағы қолданыста жүрген математика пәнінің оқу бағдарламаларын орындауға қажетті әдістемелік даярлығы жеткілікті мұғалім болуы тиіс;
- университет бітіруші маман өзінің болашақ практикалық қызметінде мамандығына сәйкес кәсіби шеберліктің жоғары деңгейін көрсете білуі тиіс, ол үшін: болашақ маман кәсіби-педагогикалық рефлексияны меңгеруі; кез-келген психологиялық-педагогикалық құбылыстың пайда болу себебін анықтап, оны ғылыми тұрғыда түсіндіре білуі; сонымен бірге әдістемелік іс-әрекеттердің түрлі тәсілдерін еркін меңгерген, педагогикалық шығармашылыққа қабілетті, оқытудың мазмұны мен формаларын оқушылардың мүмкіндіктеріне қарай түрлендіре білетін, мектепте жеке тұлғаға бағытталған дамытпалы білім берудің жаңа формаларын тауып пайдалана білетін мұғалім болуы тиіс.

Бірінші және екінші сатыдағы кәсіби біліктілік талаптарына негізделген білім беру мазмұнындағы осындай сапалық айырмашылықтар, игерілетін білім мазмұнындағы тікелей қайталаушылықты болдырмаумен бірге орта кәсіптік білім сатысында оның көлемін азайтып, студенттердің өзіндік жұмыс жүргізулеріне мүмкіндік тудырады. Мұның барлығы болашақ мұғалімнің екі сатыда да кәсіби даярлығының сапасын арттыруға оң ықпалын тигізуі тиіс.

Осындай екі сатылы білім беруге негізделіп біріктірілген оқу жоспары мен оқу бағдарламаларынан басқа, орта кәсіптік білімі бар мамандарға қысқартылған мерзімде мамандығына сәйкес жоғары кәсіби білім беруді де жүзеге асыру мақсатында, бөлек жеке оқу жоспары мен жеке оқу бағдарламалары даярланып, оқу процесіне енгізілуі қажет. Бұл жағдайда педагогикалық колледжді бітірушілердің кәсіби деңгейін арттыру, тек оқу пәндерінің мазмұнын кеңейтіп және тереңдету арқылы ғана емес, сонымен бірге оқу пәндерінің игерілу ретін бірізділік принципіне дұрыс орналастыру арқылы және студенттерде ғылыми зерттеуді жүргізе білу қабілетін қалыптастыруға мүмкіндік жасау арқылы жүзеге асырылады.

Студенттердің зерттеушілік қабілетін тәрбиелеу үшін оқу жоспарына «Педагогикалық зерттеу әдістері» пәні енгізілген. Осы курсты «Ғылыми педагогикалық зерттеу нәтижелерін математикалық өңдеу» деп толықтырсақ, студенттер ғылыми зерттеуге байланысты теориялық білімді игеріп, соған сәйкес олардың практикалық дағдылары қалыптасады. Оқу-тәрбие және зерттеу жұмыстары практикумы мен арнайы пәндік даярлық циклына ендірілген әдістемелік практикумды игеру арқылы студенттер 3-курстан бастап апта сайын оқушылармен кездесуге мүмкіндік алады. Сол жерде ғылыми тәжірибелер жүргізіп, өздері игерген психологиялық-педагогикалық, әдістемелік білімдерін тексеріп, озық педагогикалық тәжірибелермен танысады.

Сондай-ақ, сыни тұрғыдан ойлау және инклюзивті білім беру курстарымен оқыту мен оқып үйренудегі инновациялық әдістер модулінің қазіргі таңда маңызы зор. Базалық пәндердің ішінде аналитикалық геометрияны проективтік және дифференциалдық геометриямен алмастыру қажет. Ал, элективті пәндер компонентінде математикалық есептер шығару практикумы мен математиканың тарихы және методологиясы, логикалық құрылымы қамтылуы қажет сияқты.

Көпдеңгейлі негізгі кәсіби білім беру кезеңінде колледж білім алушылары мен жоғары оқу орны студенттерінің мақсатты түрде орта және жоғары кәсіби білім деңгейлерінде білім алуы, кәсіби маман ретінде қалыптасуы жүзеге асырылады. Колледж бен жоғары оқу орындарындағы біртұтас педагогикалық мәдениет студенттің педагогтік қызметтегі өз мүмкіндіктерін бағалай білуінің қалыптасуына, тұлғалық білімдену-даму траекториясын өзіндік ұйымдастыра білуіне мүмкіндік туғызуға бағытталады.

Репродуктивті денсаулық және өнегелі жыныстық тәрбие (колледж ішілік акция)

Г.И.Турганова, П.Қ.Омарова

*Қазақ гуманитарлық заң және техникалық жоғары колледжі
«Физика, математика және информатика» пәндер бірлестігінің оқытушылары
Қызылорда қаласы*

Мақсаты: Жастарға адам өмірінде отбасының рөлі және болашақ отбасылық қатынастарды жаспарлау үшін жауапкершілікті сезіну туралы түсінік қалыптастыру.

Барысы: 1-жүргізуші

Армысыздар құрметті ұстаздар, қонақтар және студенттер бүгінгі «Физика, математика және информатика» пәндер бірлестігінің апталық аясында ұйымдастырылып жатқан «Репродуктивті денсаулық және өнегелі жыныстық тәрбие» тақырыбында өткізілетін акцияны бастауға рұқсат етіңіздер.

2-жүргізуші

Уа, халқым, назар аудар денсаулыққа.
Өмірде бақыттысың денің сауда.
«Денсаулық- терең бақыт» деген сөзді,
Құр айтпаған ұлы Абай данамыз да.

1-жүргізуші

Денің сауда күштісің бұл әлемде,
Денің сауда сұлуың жер бетінде .
Сол мықты денсаулықтың арқасында,
Жетерсің әлі талай бақыттарға.

2-жүргізуші

Жалпы салауатты өмір салты-аурулар профилактикасы мен денсаулықты нығайтуға бағытталған адамның өмір сүру салты болып табылады. Кез келген мемлекеттік өзекті мәселелерінің бірі әр адамның бүкіл өмір бойы қамтамасыз етілуі тиіс салауатты мұраны жаңғырту үшін репродуктивтік денсаулықты сақтау болып табылады.

1-жүргізуші

Жастар арасында репродуктивтік денсаулықты сақтаудың өзекті мәселесі ҚР демографиялық дағдарыс жағдайымен, жас әйелдердің репродуктивті потенциалы төмендеуі, қолайсыз медициналық-биологиялық фонының болуымен анықталады.

2-жүргізуші

Олай болса бүгінгі кешімізге арнайы шақырылған қонақтармен таныс болыңыздар.

1. Обылыстық салауатты өмір салтын қалыптастыру орталығының маманы Толқын Мұханбетқызы;

2. Обылыстық ЖИТС орталығының дәрігерлері Кенбаева Шырын, Сарсенбаева Светлана Алмажитовна;

3. Колледж психологы: Гүлнар Мауленқызы.

1-жүргізуші

Ал енді әсем әнге кезек берсек. Алдарыңызда ҚТ-9-19 оқу тобының оқышысы **Жақаншаева Мерей** орындауында – «Жаса Қазақстан!» әнін қабыл алыңыздар.

2-жүргізуші

Ұрпақ жайын ойланып толғанамын,
Жат қылық пен әдеттен қорланамыз.
Осында кеңес құрған қонақтармен,
Жат қылықтар жағдайын қолға аламыз.

1-жүргізуші

Келесі кезекті бүгінгі кешімізге арнайы шақырылған Обылыстық салауатты өмір салтын қалыптастыру орталығының маманы Толқын Мұханбетқызы сөз берсек.

2-жүргізуші

Алдарыңызда ҚШ-9-19г оқу тобының дайындаған көрінісін қабыл алыңыздар.

1-жүргізуші

Денсаулықтың ең маңызды құрамдас бөлігінің бірі- репродуктивтік денсаулық Қазақстан Республикасының Конституциясында: "Неке және отбасы, ата-ана және бала мемлекет қорғауында",-деп көрсетілген. ДДСҰ анықтамасы бойынша репродуктивтік денсаулық-бұл тек ауру жағдайының жоқтығы емес немесе жыныс жүйесінің, оның қызметі мен процестерінің бұзылуында ғана емес, толық дені сау, яғни денесі шыныққан, ойлау қабілеті дамыған, әлеуметтік дұрыс жағдайда өзіне ұқсас ұрпақ жалғастыра алу процесі.

2-жүргізуші

Келесі сөз кезегін бүгінгі кешімізге арнайы шақырылған Обылыстық ЖИТС орталығының дәрігерлері **Кенбаева Шырын, Сарсенбаева Светлана Алмажитовна** сөз берсек.

1-жүргізуші Колледж студенттерінің жастар биін қабыл алыңыздар.

2-жүргізуші **Ерте жаста некеге түсу себептері:**

Махаббат – аяқ-асты туындайтын, жиі үйлену тұрмысқа шығу тілегі. Кез келген сүйіспеншілік жалғыз әрі ең күшті болып қабылданады. Жас жұп некеге эмоция әсерімен, ойланбай түседі.

1-жүргізуші Қажет емес жүктілік – ерте жаста отбасын құрудың ең жиі себебі. Жас адамдар ерте жыныстық өмірді бастайды, оның салдары жүктілік болады, бұл оларға өз қатынастарын ресімдеп, неке жасауға мәжбүрлейді.

2-жүргізуші Ата-ана қамқорлығынан қашуға тырысу. Жиі жас адамдар отбасы өміріне түсе отырып, өздерін неге итермелейтіндіктерін түсінбейді, бірақ көбінесе ата-ана қамқорлығынан кетуге тырысу күштірек.

1-жүргізуші **Қате нанымдар.** Ерте некенің жиі себебі қате нанымдар болып табылады: бойжеткендер болашақ ері – бұл «ақ боз атты хан баласы» және отбасылық өмір ертегідей болады.

2-жүргізуші Кейде ерте неке сезімді қабылдамаған сүйген адамға қасақана істеу мақсатымен жасалады, - ондай некелер тез арада бұзылатындығы түсінікті.

1-жүргізуші Бұл тақырып бізде 1 курс студенттері арасында «Валеология» сабағының өтілуі барысында қамтылған. Бірақ біздің жастарымыз осы тақырыпта әңгіме өрбітуге психологиялық тұрғыдан дайын ба?! Колледжде түрлі психологиялық тренингтер, сауалнамалар, диагностикалар жүргізілді, осы мәселе төңірегінде қандай жұмыстар жүргізіліп жатыр екен, олай болса сөз кезегін колледж психологы Гүлнар Мауленқызына берсек.

2-жүргізуші Әсем ән АВТ-9-18г оқу тобының оқушысы Төлепберен Шынтастын орындауында – «Мен Қазақпын» әнін қабыл алыңыздар.

1-жүргізуші «Қазақстан-2030» стратегиясында ұлттық қауіпсіздік бағытының бірі ретінде елдегі күшті демографиялық саясат белгіленген. Елбасы Н.Назарбаевтың айтуынша, бала туылу мәселесіне немқұрайлы қарау «Демократиялық құлдырау» жағдайына келтіруі мүмкін, ал халықтың саны сыртқы миграция процесінен ғана емес, сонымен бірге табиғи күйде төмендейді.

2-жүргізуші «Қазақстан-2050» жолдауында әлеуметтік саясаттың маңызды бөлігі ретінде ана мен баланы қорғау жарияланған және бала туылуын ынталандыру мен көп балалы отбасын қолдау болып табылады.

Олай болса алдарыңызда колледж жастарының дайындаған көрінісін қабыл алыңыздар.

1-жүргізуші

Денсаулық - бар байлығың басындағы,
Жайнаған өміріңнің жасыл бағы.
Қастерлеп мәпелесен, аяласан,
Бойыңнан кетпес қуат жасындағы.
Денсаулық қашаннан да алтыңға тең,
Болады болашағың жарқын да кең.
Андамай жақын болсаң арсыздықпен,
Ойланып көп тасымай ақылға кел.

2-жүргізуші

Жылдар жылжып, тоғысар ғасырлар да,
Артта қалар әлі талай асуларда.
Біз сіздерге зор денсаулық тілейміз.
Кездескенше келесі бас қосуда.
Салауатты өмір салтын қолдайық,
Әдетте жаман істерден аулақ болайық!
Өз өмірің өз қолыңда, ей жастар,
Су ішпеген гүлдей болып солмайық!

1-жүргізуші Сөз соңында кешімізге арнайы шақырылған қонақтарға алғыс білдіре отырып. Бүгінгі акцияны жабық деп жариялаймыз. Келесі кездескенше сау болыңыздар!

Н.А Заболоцкий. Не позволяй душе лениться!

(Краткосрочный план. План урока)

Сейткулова Динара Жолдасбаевна
№228 Ш.Бакиров атындағы орта мектептің
орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Тұрсынбай Датқа ауылы

Раздел: Мир труда	
Количество присутствующих: 12	Класс: 8
	Количество отсутствующих: 0
Цели обучения, которые необходимо достичь на данном уроке	8.С.3 Понимать содержание прозаических, драматических и поэтических произведений/фрагментов, определяя ключевые моменты развития сюжета или конфликта. 8.Г.5. участвовать в диалоге по общественно-значимым проблемам, аргументируя свою точку зрения. 8.П.2 Излагать выборочно содержание текста на основе прослушанного, прочитанного и/или аудиовизуального материала.
Цели урока	Понимать содержание стихотворения Н.А Заболоцкого «Не позволяй душе лениться!», определяя ключевые моменты развития сюжета. Участвует в диалоге на тему о роли труда в жизни и культуре человека. Излагать выборочно содержание текста.
Языковая цель	Учащиеся могут: Использовать в своей речи слова излагаемой лексической темы.
Ключевые слова и фразы:	
Душа, лень, труд, душа обязана трудиться.	
Полезные фразы для диалога/письма:	
Вопросы для обсуждения:	
Какие ассоциаций вызывает у вас слово «душа»?	
Можете ли вы сказать, почему...?	
Человек должен все время трудиться?	
Письменные подсказки:	
«Труд всегда был и остается основанием человеческой жизни и культуры. (А.С. Макаренко).	

Критерии оценивания	- Понимает содержание стихотворения; - Определяет ключевые моменты развития сюжета; - Участвует в диалоге, аргументируя свою точку зрения; - Излагает выборочно содержание текста на основе прослушанного материала.	
Межпредметная связь	Казахский язык, художественный труд, технология.	
Предыдущее обучение	Этот урок построен на знаниях и навыках, приобретенных учащиеся в предыдущих классах. Учащиеся различают жанры прозаических, драматических и поэтических произведений. Могут излагать выборочно содержание текста.	
План		
Планируемое время	Запланированная деятельность (впишите свои задания, вместо изложенных ниже)	Ресурсы
Начало	Приветствие учителя. Эмоциональный настрой. (К) Игра «Хорошее настроение» Похлопайте в ладошки, у кого сегодня хорошее настроение. Посмотрите друг на друга – улыбнитесь! Деление класса на группы с помощью разноцветных стикеров	 Стикеры
Середина	Вступительное слово учителя Ознакомление учащихся с жизнью и творчеством Н.А Заболоцкого. Мозговой штурм. «Душа» Какие ассоциации возникают у вас с этим словом? Что это? Или кто это? Прослушивание стихотворения «Не позволяй душе лениться!» (К) Задание 1 - Внимательно прослушайте стихотворение определите тему. (И) Задание 2 - Запишите ключевые слова, которые вы запомнили. (Г) Задание 3 Ответьте на вопросы. - Какова основная мысль стихотворения? («душа обязана трудиться») - Зачем она должна трудиться? («Чтоб воду в ступе не толочь» - бесполезное дело, оно безрезультатное, бесцельное. Значит зря тратить время). - Может ли человек исправить это положение? Найдите ответ на этот вопрос в тексте. - Чем интересны образы, в которые перевоплощается душа, будучи трудолюбивой или ленивой? - А как сам автор относится к своей душе? (строг к своей душе) - Умеет ли ваша душа трудиться? В чем это проявляется? - О чем вы подумали, когда прослушали? Дескрипторы: - определяет тему; - определяет ключевые слова; - отвечает на вопросы.	Презентация по творчеству Н.А Заболоцкого Аудио – видео запись

Ф.О Оценивание учителя по дескрипторам.

(II) Задание 4

Поговорите в паре и раскройте содержание следующего высказывания:
«Труд всегда был и остается основанием человеческой жизни и культуры» (А.С. Макаренко), аргументируя свою точку зрения.

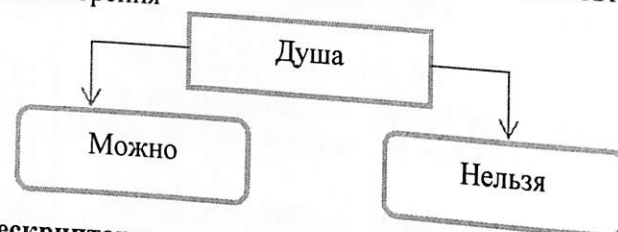
Дескрипторы:

- участвует в диалоге
- раскрывает содержание предложенного высказывания
- аргументирует свою точку зрения

Ф.О «Светофор»

(Г) Задание 5

- Заполните кластер по теме «Душа».
- Перескажите выборочно содержание стихотворения.
- дополните кластер своими предложениями. Повторное прослушивание стихотворения

Дескрипторы:

- заполняет кластер
- выборочно излагает содержание стихотворения

Ф.О

Взаимооценивание «Сендвич»

Рефлексия:

«Дерево успеха»

Маркеры,
А3 форматыАудио –
видео
запись

Смайлики

Дополнительная информация

Дифференциация – как вы будете предоставлять больше поддержки? Какие задания вы будете давать более способным ученикам?

Оценивание – как вы планируете отслеживать прогресс/знания учащихся?

Междисциплинарные связи, здоровье и безопасность, поддержка ИКТ

Рефлексия:

Были ли цели обучения/урока достижимыми? Чему сегодня научились учащиеся? Какой была атмосфера обучения? Успешными ли были действия по установлению различий между учащимися? Придерживался ли я временного графика? Какие отступления от плана я сделал и почему?

Используйте это место для записи ваших наблюдений по уроку. Ответьте на вопросы о вашем уроке, написанные в левом столбике.

Итоговое оценивание

Назовите два наиболее успешных момента (как преподавания, так и обучения):

1: Назовите два момента, которые бы способствовали улучшению урока (как преподавания, так и обучения)?

2: Что нового я узнал о классе и его отдельных учащихся и как это отразится на проведении моего следующего урока?

Физикалық және химиялық құбылыстар. №3 Зертханалық жұмыс "Химиялық құбылыстарды зерттеу белгілері"

Жарқынбекова Айнұр Мамырқызы

№50 Абай атындағы орта мектебінің
химия пәнінің мұғалімі

Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Бала би ауылы

Ұзақ мерзімді жоспар бөлімі: 7.1В Заттар күйінің өгерісі		Сынып: 7
Қатысқандар саны: 20		Қатыспағандар саны: 0
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)		7.1.1.3 Физикалық және химиялық құбылыстарды ажырату;
Сабақ мақсаты:	– «физикалық және химиялық құбылыстар» анықтамасын білу, түсіну; – химиялық реакциялардың белгілерін білу; – физикалық және химиялық құбылыстарды ажырату;	
Сабақтың түрі	Жаңа тақырыпты меңгеру.	
Жетістік критерийлері:	<i>Оқушы мақсатқа жетеді, егер -</i> – «физикалық және химиялық құбылыстар» анықтамасын білсе; – химиялық реакциялардың белгілерін білсе; – физикалық және химиялық құбылыстарды ажырата білсе; – физикалық және химиялық құбылыстарды қандай негізгі белгілері бойынша ажыратылуын түсіндірсе; <i>Оқушылар орындай алады:</i> - Ауызша нысандағы хабарлама топпен/жұппен физикалық және химиялық құбылыстарды қандай негізгі белгілері бойынша ажыратылуын түсіндіреді;	
Тілдік мақсаттар:	Пәнге тән лексика мен терминология: физикалық және химиялық құбылыстарды, химиялық реакциялардың белгілері; Диалог пен жазу үшін пайдалы сөздер мен тіркестер: Физикалық құбылыс – бұл құбылыс негізінде... Химиялық құбылыс – бұл құбылыс негізінде... Бұл құбылыс физикалық/химиялық болып табылады, өйткені ...	
Құндылықтарды дарыту:	Ынтымақтастық арқылы топта/жұпта жұмыс жасау; Сын тұрғысынан ойлауды дамыту. Біліктерін дамыту, талдау, қорытынды жасау.	
Пәнаралық байланыстар:	химия–физика; физикалық құбылыс.	
АКТ қолдану дағдылары:	PowerPoint презентациясымен жұмыс жасау;	
Бастапқы білім:	7.1А Химияға кіріспе. Элементтер, қосылыстар мен қоспалар.	
Сабақ барысы:		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері:	Сабақтағы жоспарлаған іс-әрекет:	Ресурстар
Сабақтың басы	Сабақ басында көңіл аударылатын кезеңдер: – оқушылардың зейіні – оқушылармен бірге сабақ мақсатын анықтау (оқыту нәтижелері).	Сабақ тақырыбы бойынша презентация

Мағынаны тану	Өзектендіру тірек білімдері: (У) Адам және оны қоршаған тірі және өлі табиғат үздіксіз өзгерісте болады. Осындай болып жатқан әр түрлі өзгерістер мен құбылыстар заттарға да сипат алады. Бізді қоршаған ортадағы өзгерістер мен құбылыстарға мысалдарды қарастырсақ, бұл құбылыстар физикалық және химиялық болып келеді. Бүгін өткізілетін сабақтың мақсаты физикалық және химиялық құбылыстарды ажырату. (У) Бір заттың басқа затқа айналып, өз қасиеттерін сақтап қалуы бұл физикалық құбылыс екені бізге физика курсынан белгілі. Осылайша, шақпақ қантты ұнтақтай отырып, біз қант өте ұсақталып, қант ұнтағын аламыз. Бұл ұнтақталған қант бөлшектерін біз тек микроскоппен ғана көре аламыз. Егер қанттың судағы ерітіндісін қарастыратын болсақ, біз одан ұсақ бөлшектер – яғни молекулаға ыдырағанын байқауға болады. Қант ерітіндісінен суды буландыратын болсақ, қант молекуласы қайта қосылып, кристалданады. Қант - ұнтақтау кезінде де, суда еру процесі кезінде де ол қант болып қала береді. Булану процесі кезінде су буға айналады. Судың буы – судың газ тәрізді күйі. Салқындату кезінде су мұзға айналады. Мұз – судың қатты күйі. Аз мөлшердегі судың буы мен мұз – судың молекуласынан түзілген. Сұйық күйдегі су, мұз, су буы әртүрлі заттар емес, олар агрегаттық күйлері әртүрлі болап келеді бір заттан (судан) тұрады.. Демонстрация: шыны түтікшенің иілуі (химия кабинетінің мүмкіндіктерін ескере отырып, басқа да құбылыстарды қарастыру). (Г) Күнделікті өмірде кездесетін физикалық құбылысқа 5 мысал келтіру. Талқылау жұмысы топта жүргізіледі. (У) Бұл құбылыстар негізінде жаңа заттар құрылмайтынын атап өту қажет. Физикалық құбылыс кезінде заттардың табиғаты өзгермейді, тек олардың агрегаттық күйі мен пішіні өзгереді, жаңа зат пайда болмайды (парафиннің еруі, шыны түтікшенің иілгіштігі). Бір заттың екінші бір затқа айналуы химиялық құбылысқа жатады, (жану, шіру). Қандай сыртқы белгілері бойынша біз химиялық құбылысты физикалық құбылыстан ажыратамыз? Химиялық реакциялардың белгілері: 1) Түсінің өзгеруі (күзде жапырақ түсінің сарғаюы) 2) Тұнбаның түзілуі (сүттің ашуы) 3) Жағымсыз иістің пайда болуы (жұмыртқаның шіруі) 4) Газдың бөлінуі (ас содасы + сірке қышқылы) 5) Жарық пен жылудың бөлінуі (жану, шіру) (Г) Күнделікті өмірден химиялық құбылысқа 5 мысал келтіру. Қандай негізгі белгілері бойынша бұл құбылыстарды химиялық құбылысқа жататынын түсіндіру (Э) №3 Зертханалық жұмыс "Химиялық құбылыстарды зерттеу белгілері" Тәжірибеде жасайтын іс-қимылдар: Қандай белгілер негізінде бұл құбылыстарды химиялық құбылысқа жатқызуға болады? а) Сілті ерітіндісіне бірнеше тамшы фенолфталейн тамшылатып қосыңыз. Байқалған құбылыс? б) Барий хлоридіне натрий сульфаты ерітіндісін құю. Байқалған құбылыс?	Сілті ерітінділері, Фенолфталейн, қышқылдар, барий хлориді, натрий сульфаты, мыс купоросы, ас содасы, сіріңке http://bilimland.kz/. Физикалық құбылыстар
в) Мыс купоросы ерітіндісіне сілті ерітіндісін қосу. Байқалған құбылыс? г) Ас содасының аз мөлшеріне қышқыл ерітіндісін қосу. Не байқалды? д) Сіріңкені жағып, 2-3 секундтан кейін сөндіріңіз. Не байқалды? (абайлаңыздар!!!) (Қалыптастырушы бағалау) 1) 2 топқа бөліңіздер: а) физикалық құбылыстар; б) химиялық құбылыстар; Темірдің таттануы, судың қатуы, бензиннің жануы, алюминийдің балқуы, сүттің ашуы, табадағы тамақтың күйуі, қардың түзілуі, жұмыртқаның шіруі, спирттің жануы, қағаздың тозуы, майшамның жануы. Өз тандауларыңызға түсінік беріңіз. 2) Қай жағдайда химиялық өзгерістер, ал қай жағдайда физикалық құбылыс екенін түсіндіру: А) резина дайындауда табиғи газ қолданылады; Б) судың буға айналуы; В) ерітіндіні сүзгіден өткізеді; Г) металл оксидтік қабықпен қапталады; Д) шыныдан зертханалық ыдыстарды дайындау; Е) майшамның жануы. Рефлексия: - не білдім, нені үйрендім; - не түсініксіз болды; - қандай қателіктермен жұмыс істеуім керек. Үй жұмысы: мұғалім дайындаған сілтеме бойынша оқушылар видеоларды қарастырады. Тақырыпты мазмұндау «Физикалық және химиялық құбылыстар». Оқушылардың әртүрлі дарындылығына арналған сараланған үй тапсырмасы А) физикалық және химиялық құбылыстарға қысқаша мақала жазу; Б) тірек конспект жазу «Физикалық және химиялық құбылыстар».		
Саралау – оқушыларға қалай көбірек қолдау көрсетуді жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлап отырсыз?	Бағалау – оқушылардың материалды меңгеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлайсыз?	Денсаулық және қауіпсіздік техникасының сақталуы .
Саралау іріктелген тапсырмалар, нақты бір оқушыдан күтілетін нәтижелер, оқушыға дербес қолдау көрсету, оқу материалдары мен ресурстарын оқушылардың жеке қабілеттерін есепке ала отырып іріктеу (Гарднердің жиындық зият теориясы) түрінде болуы мүмкін. Саралау уақытты ұтымды пайдалануды есепке ала отырып, сабақтың кез-келген кезеңінде қолданыла алады.	Бұл бөлімде оқушылардың сабақ барысында үйренгенін бағалау үшін қолданатын әдіс-тәсілдеріңізді жазасыз.	Денсаулық сақтау технологиялары. Сергіту сәттері мен белсенді іс-әрекет түрлері. Осы сабақта қолданылатын Қауіпсіздік техникасы ережелерінің тармақтары.
Сабақ бойынша рефлексия Сабақ мақсаттары/оқу мақсаттары дұрыс қойылған ба? Оқушылардың барлығы ОМ қол жеткізді ме? Жеткізбесе, неліктен? Сабақта саралау дұрыс жүргізілді ме? Сабақтың уақыттық кезеңдері сақталды ма? Сабақ жоспарынан қандай ауытқулар болды, неліктен?	Бұл бөлімді сабақ туралы өз пікіріңізді білдіру үшін пайдаланыңыз. Өз сабағыңыз туралы сол жақ бағанда берілген сұрақтарға жауап беріңіз.	

Оқыту үрдісіндегі пәнаралық байланыстың орны

Жұманазарова Салтанат Жанболатқызы
Шиелі индустриалды-аграрлық колледжінің
арнайы пәндер оқытушысы
Қызылорда облысы, Шиелі кенті

Қоғамның экономикалық дамуындағы жоғары деңгейге шығуға талпынысы қоғамдық өндірісті ұйымдастыруға, нарықтық экономика жағдайындағы техникалық-технологиялық әрекеттерге байланысты жаңа талаптарды белгілейді. Республиканың ғылыми-техникалық әлеуетінің дамуы материалдық өндірістің түбегейлі өзгеруімен, оларға кәсіби құзырлығымен байланысты біліктілігі жоғары мамандарды даярлаумен, ғылым мен техниканың дамуымен, технология мен өндірісті басқарумен тығыз байланысты.

Жалпы және кәсіби білім беру ордарының негізгі міндетінің бірі – оқушының қабілеті мен бейімділігіне қарай, білім беру мекемесінің дәстүрі мен мүмкіндіктеріне, педагогикалық ұжымның біліктілік деңгейіне сәйкес экономиканың қандайда бір саласына белсенді еңбек етуге дайындау. Аталған міндеттерді дұрыс шешуде кәсіби оқыту педагогының даярлығы үлкен рөл атқарады. Сондықтан ол политехникалық ой-өрісі кең, кәсіби мобилді және кәсіпкерлік іс-әрекеттің негізін игерген, оны ұйымдастыра білетін, үнемі білімін, біліктілігін, кәсіби бейімділігін арттыруға бағытталған шығармашылықпен әрекет ететін маман болу тиіс.

Пәнаралық байланыстарды колледж білім алушыларының технологиялық даярлығында пайдалану А.А.Бейсенбаева, М.С.Мәлібекова, т.б. зерттеушілердің жұмыстарына өзек болды. Дегенмен, оқушыларды технологиялық даярлауда пәнаралық байланыстарды пайдалану жеткілікті деңгейде зерттелмегені байқалды.

Орта мектептер мен жоғары оқу орындарының бірден-бір кемшілігі – оқушылардың алған білімдерін тәжірибеде қолдануға дайындамауы. Ол біріншіден оқытудың иллюстративтік және репродуктивтік әдістердің басымды қолданылуымен, оқытуда проблемалық жағдайларды шешуге көңіл бөлумен, оларды шешудегі оқу-танымдылық тәжірибенің жеткіліксіздігімен байланысты. Осы мәселелерді шешу – білімнің практикалық маңызын арттыруға көмектеседі.

Аталған кемшіліктің тағы бір себебі игерілген білімдерді басқа білімдерді алу немесе басқа пәндерді оқу барысында аз қолдану. Оқытудағы сабақтастықтың жеткіліксіздігі және кейбір деңгейлердегі білім мен дағдылардың қайталануы (еңбек дағдыларындағы көп қайталану) оқушылардың оны жылдам ұмытуына әкеп соғады және қажет болған жағдайда ол қиындықпен еске түсіріледі.

Осы мәселені шешудің бір жолы - пәнаралық байланыстарды арттыру, белгілі бір пәннен алған білімдерді екінші бір пәндерде қолдану және білім берудің әрбір сатыларында, оның ішінде орта, жоғары оқу орындарында тығыз байланысты іске асыру болмақ.

Халқымыздың ұлы ағартушысы Ыбырай Алтынсарин өз еңбектерінде білім мазмұнын пәнаралық байланыс принципіне негіздеп, ана тілі мен орыс тілін қатар алып, балалардың дүниетанымының жан-жақты дамуына мән берген. Педагогикалық іс-әрекетінде шәкірттерін айнала қоршаған дүниенің заңдылығын ашып білуге, диалектикалық тұрғыдан дүниетанымын дамытуға үнемі көңіл бөліп отырған.

Бұл мәселеге А.Байтұрсынов, М.Жұмабаев өз шығармаларында ғылымдар арасындағы байланыстың маңыздылығына айрықша көңіл аударған.

Арнайы әдебиеттерді талдаудың бірінші нәтижесі ретінде пәнаралық байланыс маңызды дидактикалық ұғым ретінде бұрынғы алынған біліммен кейінгі білім арасындағы байланыс болып табылады деген қорытындыға келдік.

Қазіргі кезде пәнаралық байланыс педагогика ғылымының басты мәселесі болып отырғанын мойындап, философтардың, психологтардың, педагогтардың (В.В.Давыдов, И.Д.Зверев, И.Я.Лернер, В.Н.Малахов, Н.Ф.Талызина, Д.Б.Эльконин, т.б.) еңбектерін зерделей келе олардың пәнаралық байланыс мәселесін жаңа әдістемелік тұрғыдан қарауды талап етеді деген

қорытындыға келуге болады. Десекте, зерттеушілердің пәнаралық байланыстың мәніне көзқарастары бірдей емес.

Способы эффективного использования электронных инструментов
и программ в дистанционном обучении

Тажикова Гульшара Дуйсенбаевна
Методист колледжа

Казахский гуманитарно-юридический и технический высший колледж,
г. Кызылорда

Визуализация – один из наиболее эффективных приемов обучения, помогающий гораздо проще и глубже разобраться в сущности различных явлений, недаром наглядные пособия использовались еще в глубокой древности. Особенно полезны визуализация и моделирование при изучении динамичных, изменяющихся во времени объектов и явлений, которые бывает сложно понять, глядя на простую статичную картинку в обычном учебнике. Лабораторные работы и учебные эксперименты не только полезны, но и весьма интересны – при соответствующей организации, конечно.

В данном обзоре будут рассмотрены виртуальные онлайн-лаборатории и программы. С их помощью можно проводить компьютерные опыты, не приобретая дополнительных программ, причем в любое удобное время, был бы доступ к Интернету. В наш обзор вошли более десятка интересных онлайн-проектов как многоотраслевого, так и тематического плана.

Все веб-ресурсы данного обзора – сайты с открытым, бесплатным доступом.

VirtuLab

Ресурс VirtuLab – крупнейший в современном Рунете сборник виртуальных опытов по различным учебным дисциплинам. Основная единица коллекции – виртуальный эксперимент. С технической точки зрения, это интерактивный ролик, сделанный с помощью AdobeFlash. Некоторые лаборатории выполнены в трехмерной графике. Для работы с ними понадобится установить AdobeShockwavePlayer с дополнением HavokPhysicsScene. Найти это дополнение можно на сайте director-online.com. Распаковать полученный архив нужно в каталог Xtras вашего AdobeShockwavePlayer, который находится в системном каталоге Windows.

1. Ресурс VirtuLab – крупнейшее собрание виртуальных онлайн-лабораторий на русском языке

Каждый ролик позволяет провести какой-либо эксперимент, имеющий учебную цель и четкое задание. Пользователю же предлагаются все инструменты и объекты, необходимые для получения результата. Задания и подсказки выводятся в виде текстовых сообщений.

Коллекция экспериментов VirtuLab достаточно обширна и разнообразна. Собственной встроенной поисковой системы у VirtuLab нет, поэтому для того, чтобы найти нужный эксперимент, придется просто пролистывать разделы каталога. Архив разделен на четыре основных блока: «Физика», «Химия», «Биология» и «Экология». Внутри них присутствуют более узкие тематические разделы. В частности, для физики это разделы данной дисциплины. Здесь есть опыты по знакомству с механикой, электрическими и оптическими эффектами. Ряд лабораторий

выполнен в 3D-графике, что помогает демонстрировать разнообразные опыты: от экспериментов с динамометрами до рефракции и других оптических эффектов. Сайт: www.virtulab.net

Где можно посмотреть?

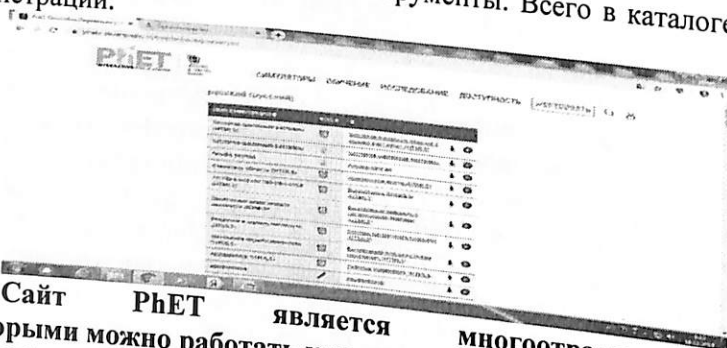
<http://mediadidaktika.ru/>

2. **Algodoo** – программа, предназначенная для физических 2D симуляций. Имеет очень богатый инструментарий для создания различных объектов, механизмов и систем с целью моделирования их физического взаимодействия и свойств. Например, можно создать модель работающего часов, модель планетохода или пневматической винтовки.

3. PhET

По своему содержанию данный ресурс, разработанный Университетом Колорадо, также является многоотраслевым. На его страницах представлены виртуальные лаборатории, демонстрирующие различные явления в области физики, химии, биологии, геологии, а также интерактивные математические инструменты. Всего в каталоге PhET находятся несколько сотен демонстраций.

Сайт **PhET** является многоотраслевой коллекцией **Java-апплетов**, с которыми можно работать как в онлайн, так и на локальном компьютере. Обратите внимание на подраздел TranslatedSims. Эта страница содержит перечень всех языков, на которые были переведены предлагаемые виртуальные лаборатории. При желании можно принять участие в переводе демонстраций. Для этого предлагается специальное приложение PhETTranslationUtility.

Все эксперименты PhET интерактивны. Они содержат одно или несколько заданий, а также набор всех элементов, необходимых для их решения. Поскольку ход решения, как правило, достаточно подробно раскрывается в текстовых примечаниях, основная цель демонстраций – визуализация и разъяснение эффектов, а не тестирование знаний и навыков пользователя. В биологическом разделе есть калькулятор баланса расхода человеком калорий в течение дня: можно указывать виды и количество потребляемой пищи, а также объем физических упражнений. Затем остается только наблюдать за изменениями подопытного «человечка» заданного возраста, роста и начального веса. Математический раздел может похвастаться весьма полезными инструментами построения графиков различных функций, арифметическими играми и другими любопытными приложениями. Физический раздел предлагает широкий выбор «лабораторий», демонстрирующих самые различные явления – от простого движения до квантовых взаимодействий. Сайт: phet.colorado.edu/bs/simulations/translated/ru

4. «Виртуальная лаборатория» teachmen.ru

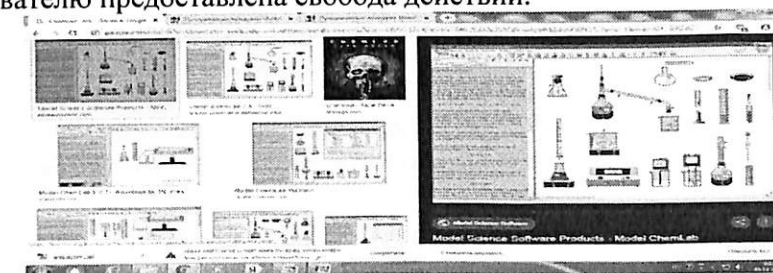
Это второй российский проект в нашем обзоре. Данный ресурс специализируется на физических явлениях. Область применения виртуальных лабораторий не ограничивается только рамками школьной программы. Предлагаемые в них онлайн-опыты подойдут не только школьникам, но и студентам. С технической точки зрения, этот ресурс – комбинация Flash и Java, поэтому понадобится заранее проверить обновления виртуальной Java-машины на своем компьютере.

В каталог проекта включен десяток основных тематических разделов – от механики до атомной и ядерной физики. В каждом из них собрано до десяти соответствующих интерактивных виртуальных лабораторий. Кроме того, предлагаются иллюстрированные конспекты лекций, причем некоторые из них снабжены собственными виртуальными экспериментами.

В коллекцию ресурса входят опыты по атомной и ядерной физике, физике лазеров, а также «конструктор атомов», предлагающий собрать атом из различных элементарных частиц. Есть эксперименты на нахождение и нейтрализацию источника радиации, изучение свойств лазеров. Сайт: teachmen.ru

6. **ChemLab**-программное обеспечение для моделирования лабораторных работ посвящено изучению химии. Отличительной особенностью лаборатории является то, что отсутствуют какие-либо задания, пользователю предоставлена свобода действий.

○ Из разработок можно выделить электронное издание «Химия. 10-11 класс. Виртуальная лаборатория»

○ Лабораторный практикум применяется в изучении дисциплины «Релейная защита и автоматика».

○ Виртуальная лаборатория содержится в рамках электронного курса «Открытая Физика», предназначенного для учащихся и преподавателей 10 – 11 классов общеобразовательных учреждений – средних школ, лицеев, гимназий, колледжей.

7. Школа для электрика посвящена специальности 0902000 -Электроснабжение

ElectricalSchool.info – большой образовательный проект на тему электричества и его использования. Разделы данного сайта следующие: Электрические и магнитные явления в природе, науке и технике. Современная электроэнергетика, устройство электрических приборов, аппаратов и установок, промышленное электрооборудование и системы электроснабжения, электрический привод, технологии автоматизации и многое другое.

Сайт: <http://electricalschool.info/electronica/> <https://www.youtube.com/watch?v=2Atv6b0BC7c>

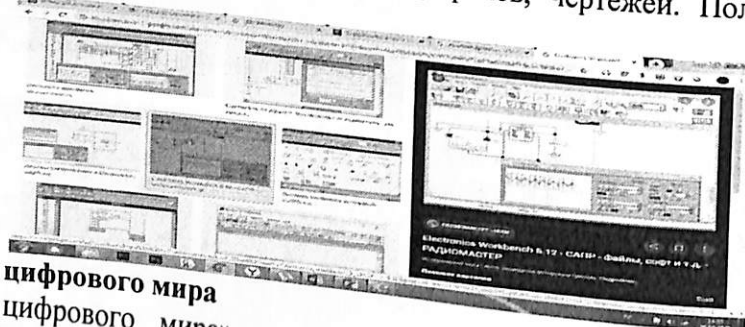
8. Программы для специальности техническое обслуживание, ремонт и эксплуатация автотранспорта. Обучение автомехаников техническому обслуживанию и ремонту автомобиля

Сайт: <https://www.youtube.com/watch?v=aXYKiXeI1mU>.

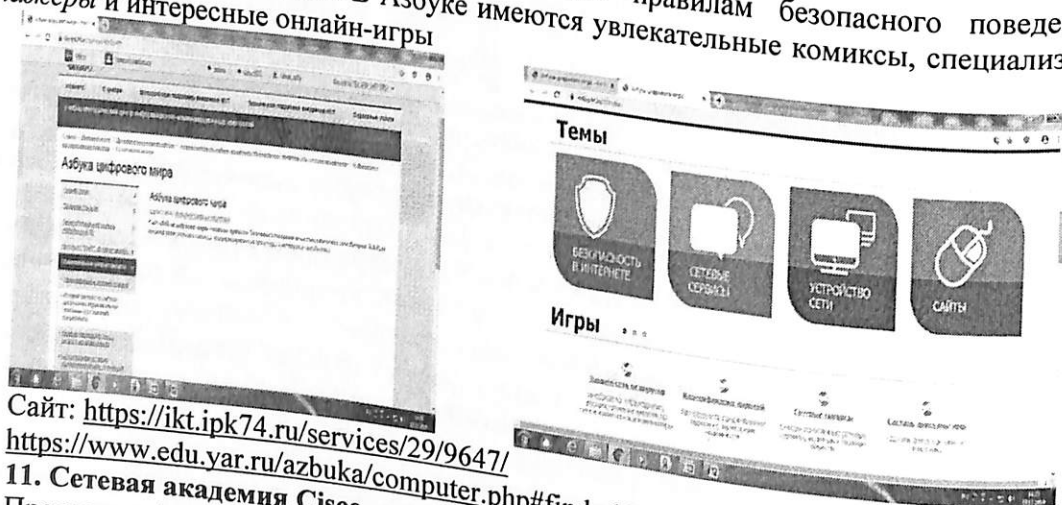
9. ElectronicsWorkbench

Программа **EWB** имитирует реальное рабочее место исследователя — радиоэлектронную лабораторию, оборудованную измерительными приборами, работающими в реальном масштабе времени. С помощью программы можно создавать, моделировать и исследовать как простые, так и сложные аналоговые и цифровые радиоэлектронные устройства. Для работы программы требуется операционная система **Windows**. Это программа небольшая по объёму, но очень практичная программа для моделирования электронных схем, графиков, чертежей. Полезна электрикам, программистам и электронщикам.

10. сайт: Азбука цифрового мира

Сайт «Азбука цифрового мира» посвящен правилам безопасного поведения юных пользователей в сети Интернет. В Азбуке имеются увлекательные комиксы, специализированные тренажеры и интересные онлайн-игры

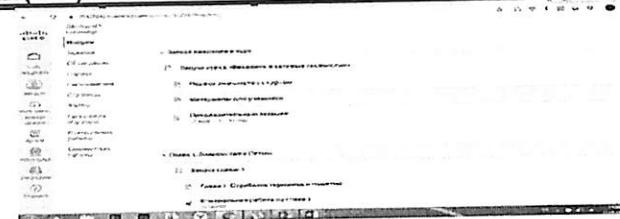

Сайт: <https://ikt.ipk74.ru/services/29/9647/>
<https://www.edu.yar.ru/azbuka/computer.php#findodd>

11. Сетевая академия Cisco.

Программа Академии Cisco — это комплексная программа электронного обучения, предоставляющая студентам знания в области технологий Интернета, необходимые в условиях глобальной экономики.

Сетевая академия Cisco — это уникальная программа, объединяющая мощь технологий и современных методик обучения. Открывая учащимся и преподавателям новые карьерные возможности в области IT-систем, она помогает менять свою жизнь и жизнь общества в целом. Присоединиться к дружной команде Академии может любой человек из любой страны.

Сайт: <https://www.netacad.com/ru>

Итак, с развитием компьютерных технологий обучения все больше дискутируется вопрос о необходимости создания виртуальных лабораторных работ и частичном или полном переводе практикумов из лабораторий в компьютерные классы. Очевидно, что подход к проблеме создания виртуальных лабораторных работ и их внедрения в учебный процесс должен быть дифференцированным и учитывать специфику той или иной дисциплины.

В данной статье был произведен обзор более десятка интересных онлайн-проектов. И я надеюсь, что хотя один из них пригодится в организации вашего видеоурока.

Список литературы:

1. Князева Е.М. Лабораторные работы нового поколения // *Фундаментальные исследования*. — 2018. — № 6–3. С. 587–590.
2. Трухин А.В. Об использовании виртуальных лабораторий в образовании // *Открытое и дистанционное образование*. — 2018. — № 4 (8).
3. Виртуальная образовательная лаборатория [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.virtulab.net>

И.Крылов. Шегіртке мен құмырсқа

Боранбаева Әлия Өміртайқызы
№128 негізгі мектептің
бастауыш сынып мұғалімі
Қызылорда қаласы

Бөлім: Жанды табиғат		Сынып: 3
Пәні: әдебиеттік оқу	Қатысқан оқушылар саны: 20	Қатыспаған оқушылар саны: 0
Сабакқа негізделген оқу мақсаттары	3.2.4.1 – өлең, мысал, нақыл сөз, аңыз, бата, әңгіменің жанрлық ерекшеліктерін анықтау; 3.2.6.1 – кейіпкерлердің іс-әрекеті, мінез-құлқының өзгеру себептерін мәтіннен дәлелдер келтіріп бағалау; 3.1.2.1 – шығарманың мазмұнын бірлесе құрастырған жоспар бойынша немесе өз сөзімен толық, таңдауына қарай мазмұндау, сахналау.	
Күтілетін нәтиже	Барлық оқушылар: сұрақтарға дұрыс жауап береді. Көптеген оқушылар: мысалдың басты белгілерін біледі, түсінеді, кейіпкердің іс-әрекетіне баға береді. Кейбір оқушылар: шығарманы сахналайды.	
Бағалау критерийлері	- Шығарманың мазмұны бойынша сұрақтар қойып, жауап береді; - Мәтіннің мазмұнын өз сөзімен баяндайды	
Ойлау деңгейлері	Білу, түсіну, қолдану, бағалау.	
Тілдік мақсаттар	Шегіртке-стрекоза, құмырсқа-муравей.	
Құндылықтарды игеру	Еңбектену арқылы мақсатқа жетуге болады.	
АҚТ қолдану дағдылары	Интербелсенді тақта, шығарылған суреттер.	
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану.	

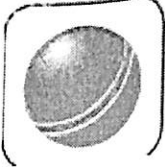
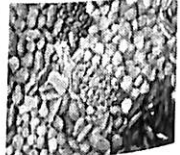
Алдыңғы оқу	С.Бегалин. «Есеннің кірпісі»
Саралау	Оқушыларға тапсырма беріледі, оны орындауға әртүрлі қолдау жасалады.
Бағалау	Оқушылардың деңгейіне сәйкес әртүрлі нәтиже жоспарланады.
Ресурстар	Оқушыларға сұрақтар қою, кері байланыс беру. Дескрипторлар бойынша оқушылар бірін бірі тексереді.
Әдіс-тәсілдер	Оқулық, суреттер, топқа бөлуге арналған кеспе қағаздар және әртүрлі заттар, топтық тапсырмалар, кері байланыс, стикер.
Сұрақ-жауап, әңгімелеу, түсіндіру, ойын, көрнекілік. Рефлексия.	
Сабақтың жоспары	
Жоспарланған уақыт	Сабақ барысы:
Сабақтың басы (14 мин)	Шаттық шеңбері. Психологиялық ахуал қалыптастыру. Оқушылар бір-біріне сәттілік тілеп, сабақты бастады. Топтасу. Алдыңғы білімді айқындау (Т). -Балалар, үйге берілген тақырып бойынша сұрақтар жазылған қима қағаздар ілінген, сыртында жазылған сұрақтарға жауап беріңіздер. Орындау барысы: «Кір жаятын жіп» әдісі. Қалыптастырушы бағалау: бақылау, толықтыру, түзету. Рефлексия: Берілген сұрақтарға жауап беруде қандай қиындықтар болды? Қиындықтарды қалай шешуге болады?
Сабақтың ортасы (14 мин)	Ойқозғау. Жұмбақты шеш: 1) Қатар-қатар кара нар, Аспан менен бара-бар. Алды биік, арты жар. (Құмырсқа) 2) Ат басты, Арқар мүйізді, Бөрі кеуделі, Бөкен санды, Қос қанатты, Құмырсқа ізді, Бота тірсекті. (Шегіртке) -Сонымен, біздің бүгінгі сабағымыз нелер туралы екен? -Құмырсқа мен шегіртке. Автормен танысу айдары: Абай Құнанбаев -Ендеше, осы тақырыпқа сай бейнеролик тамашалайық. Бейне ролик көрсету
Сабақтың соңы (12 мин)	Дескриптор: 1. Бейнеролик көреді. 2. Баяндау желісін сақтап алынған ақпараттарды өз сөздерімен айтып береді. Орындалу барысы: «Ыстық орындық» орындық әдісі Бағалау. «Бармақпен» Тапсырма №2 (Топтық жұмыс). 1-топ. Авторға кластер құрастыру 2-топ. Мысалды сахналау 3-топ. Кесте бойынша мысалды талдау Тапсырма №3 Жұптық жұмыс. Оқулықтағы 4, 5-тапсырмалар. Бағалау. «Жұлдызбен». Жеке жұмыс. «Егер мен...» эссе жазу.

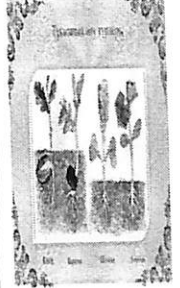
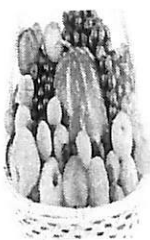
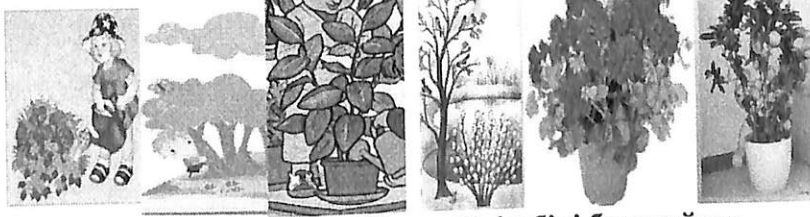
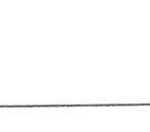
Критерийлер:	1. Эссе жазу құрылымын ескеру керек. 2. Шегіртке, құмырсқа жайлы кемінде 3 жаңа мәлімет қосу
Орындау барысы.	Оқушылар тапсырмаларды жеке орындайды.
Қалыптастырушы бағалау.	Бақылау, сұрақтар қою, бірін-бірі бағалау.
Сабақ бойынша рефлексия	«Бір минуттық ойталқы»
Мені таңқалдырды.....	
Мен үшін қиын болды.....	
Маған ұнады.....	
Үй тапсырмасы:	Шегіртке мен құмырсқа жайлы қосымша мәлімет жинау

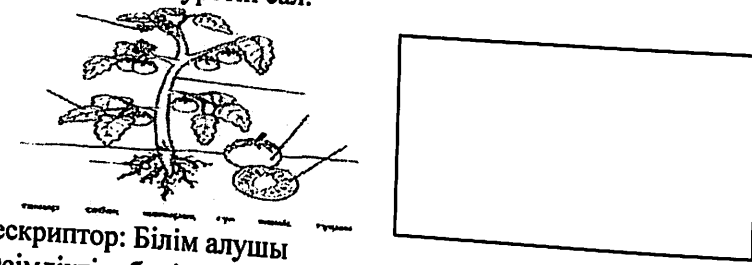
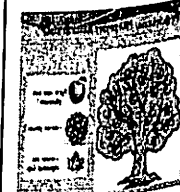
Өсімдік бөліктері

Сариева Алтын Өміртайқызы
№128 негізгі мектептің
бастауыш сынып мұғалімі
Қызылорда қаласы

Пән: Жаратылыстану	
Ұзақ мерзімді жоспар бөлімі: Мен зерттеушімін	
Сынып: 1	Қатысқандар саны: 20 Қатыспағандар саны: 0
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	1.2.1.2 Өсімдіктердің негізгі бөліктерін ажыратады; 1.1.2.1 Қоршаған әлем құбылыстарына бақылау жүргізу.
Сабақ мақсаттары	Барлық оқушы: Өсімдіктердің қандай бөліктерден тұратынын айта алады. Көптеген оқушы: Өсімдіктердің негізгі бөліктерін анықтап, ажыратады. Кейбір оқушы: Тұқымның қалай өнетінін зерттеп, бақылау жүргізе алады
Бағалау критерийлері	- Өсімдіктердің негізгі бөліктерін ажыратып, негізгі мүшелерін (тамыр, сабақ, гүл, жапырақ, жеміс) деп атайды. - Қоршаған әлем құбылыстарына бақылау жасап, қоршаған әлем құбылыстарын сипаттайды.
Тілдік мақсаттар	Тілдік емес пәндер үшін құрастырылады: Өсімдіктердің негізгі бөліктерінің қызметтерін түсінеді. Пәнге қатысты лексика және терминология: Тұқым, тамыр, сабақ, гүл, жапырақ, жеміс. Диалог пен жазу үшін пайдалы сөздер мен тіркестер: -Өсімдіктердің негізгі бөліктерін ата. -Тұқым қандай жағдайда өнеді?
Құндылықтарды дарыту	-Азаматтық жауапкершілік, құрмет, ынтымақтастық, еңбек пен шығармашылық, ашықтық және өмір бойы оқып-үйрену дағдыларын, зияткерлік, сыни тұрғыдан ойлау қабілетін, қарапайым зерттеулер, құбылыстарды талдау, жаратылыстану ғылымдық ақпаратты қабылдау және түсіндіру барысында дамыту.
Пәнаралық байланыстар	Дүниетану - өсімдіктерге зерттеу жүргізеді. Көркем еңбек - қағаздан өсімдіктің коллажын жасайды. Математика - өсімдік бөліктерін, тұқымдарын санайды, пішіндерін анықтайды.
АКТ қолдану дағдылары	
Бастапқы білім	Өсімдіктің тірі ағза екенін, олардың түрлері туралы біледі.

Сабақтың барысы		Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет		Ресурстар
Сабақтың жоспарланған кезеңдері				
Сабақтың басы (1 мин) (3 мин)	Ұйымдастыру кезеңі Ширату. «Қимыл» ойыны. Оқушылар өсімдіктер рөлін елестетіп, қолдарын жоғары көтеріп, саусақ арасын ашып, нені бейнелегенін және қандай бөліктері бар екенін айтады. Кері байланыс «Сұрақ-жауап». -Сен өсімдіктің қандай бөліктерін қимылмен көрсеттің? -Өсімдіктер қандай түрлерге бөлінеді? Топқа бөлу. «Пазл» ойыны. Таңдап алынған қима қағаздағы өсімдік бөліктерін ретімен орналастырып, өсімдік құрылысын құрастырады. 1-топ. Ағаш 2-топ. Бұта 3-топ. Шөп			
Сабақтың ортасы (5 мин)	Ұ.Ж. «Кейс -стади» әдісі. Ыдыстағы гүлдің бөліктерін ретімен атап, көрсетіп топыраққа орналастырамын. Көргендерін кезекпен айтады, қалғандары талдау жасап, өз ойларын ортаға салады. Кері байланыс. «Серпілген доп» әдісі -Егер өсімдіктің бөліктері болмаса не болар еді? -Қалай ойлайсың? -Егер өсімдіктің тамыры болмаса қалай болар еді? -Егер сабағы болмаса қалай болар еді? -Егер жапырағы болмаса қалай болар еді? МК. Бағалау. «Жарайсындар!» Т.Ж. Тәжірибе жасау. «Жас зерттеуші» әдісі. Топ мүшелері өзара сайланады. Капитан – топты басқарады. Хатшы – кері байланыс береді. Бақылаушы- біс әрекетті бағалайды. Уақыт сақшысы- уақытты белгілейді. Стикер-баяндайды. Топтар бір аптада тұқым қалай өнетініне зерттеу жүргізеді. Топтарға түрлі тұқымдар, құтылар, мақта, стакандағы су, құтыдағы өнген тұқымдар. 1-топ. Мақта ылғалданатындай, бірақ тұқымдардың бетін жаппайтын-дай етіп су құяды. Ауа өтетіндей тесіктері бар қақпақпен жабады. 2-топ. Тұқымның бетін жауып тұратындай етіп, мақтаға су құяды. Ауа өтетіндей тесіктері бар қақпақпен жабады. 3-топ. Тұқымның беті ылғалданатындай етіп су құяды. Ауа өткізбейтін қақпақ жабады. Жұмыстарын жылы жерге қояды. Балалар оны бақылап			

(1 мин)	жүреді. Шамамен үш күннен кейін тұқымдар бөртеді. Бір аптадан кейін өнеді. Мұғалімнің алдын-ала өндірген тұқымдарымен салыстырады. Өнбей қалған тұқымның себебін анықтайды	
(1 мин)	Кері байланыс. «Микрофон» әдісі -Тұқымның өну жолын атайды. (3 мин) -Тұқым қай уақытта өнеді? Бағалау. «Смайликтер». Ж.Ж. «Ойлан-жұптас-бөліс» әдісі. Жеміс пен тұқым арқылы жұптасады. Жарылған түрлі жемістер беріледі. Жемісті ажырата отырып, пішінін, түсін, сапасын, дәмін атап, сол жемістің ішіндегі тұқымын санайды 	
(2 мин)	Кері байланыс. «Сиқырлы себет» әдісі. Себеттегі жемістерге жапсырылған сұрақтарға жауап береді. (1 мин) -Жеміс пішіндері бірдей бола ма? (3 мин) -Жеміс тұқымдарының саны қандай? -Жемістердің қандай пайдасын білесің бе? Бағалау. «Бағдаршам» әдісі Жұптар бірін-бірі бағалайды Ж. «Сиқырлы бояу» әдісі Оқушылар жемістерді бояп, тұқымдардың суреттерін аяқтайды. 	
(1 мин)	Кері байланыс: «Ия немесе жоқ» әдісі. Жылдам әрі тез жауап беру. -Жеміс пішіндері бірдей болады ма? -Жемістер тұқымдары жұмсақ па? -Жемістер бірдей болады ма? (1 мин) Бағалау. «Бас бармақ» әдісі. Оқушылар өзін-өзі бағалайды. Ж.Ж. «Сәйкестендір» әдісі Мектеп айналасындағы өсімдіктер мен бөлме өсімдіктерінің суреттерінен дала өсімдіктері мен бөлме ішіне бөлме өсімдіктерін ажыратып сәйкестендіреді. 	
(2 мин)	Кері байланыс: «Сұрақ-жауап». Өсімдік бөліктерінің суреттеріне жапсырылған сұрақтарға жауап береді. -Далада қандай өсімдіктерді кездестіруге болады? -Олардың пішіндері бірдей болады ма? -Бөліктері ше? 	
(1 мин)	Бағалау: «Гүлдер» әдісі. Жұпта бірін-бірі бағалайды.	

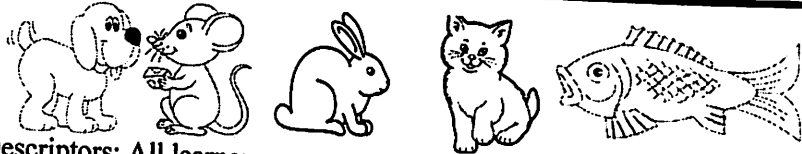
	Қалыптастырушы бағалау тапсырмасы. Өсімдіктің ұқсас бөліктерін ата, аттарын жаз. Бос орынға жемісі бар өсімдіктің суретін сал. Дескриптор: Білім алушы - Өсімдіктің бөліктерін атайды, жазады - Өсімдіктің негізгі бөліктерін көрсетіп, суретін салады. Сараланған тапсырма: Қабілеті жоғары оқушыларға: Қағазды ширатып, өсімдіктің негізгі бөліктерін жасап, құрастырады. Қабілеті төмен оқушылар: Өсімдік бөліктерінің атауын бастапқы әріптерімен жазады. (тамыр-Т, сабақ-С, жапырақ-Ж, гүл-Г, жеміс-Ж). Көмек қажет ететін оқушылар: Өсімдік бөліктерін бояйды.	
Сабақтың соңы (3 мин)	Рефлексия: «Рөлдік ойын» Тамырлар еденде жатады, сабағы тік тұрады, балалар жапырақ ретінде сабақтың айналасына қолдарын жаяды, сабақтың басындағы гүл айқара ашылған қолдар мен қылтып тұрған саусақтармен көрсетіледі. Өсімдіктердің негізгі бөліктерін ажыратады. Бүгінгі сабақтан түсінгендерін «Керемет алма ағашына» жапсырады. 	
Саралау – оқушыларға қалай көбірек қолдау көрсетуді жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлап отырсыз?	Бағалау – оқушылардың материалды меңгеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлайсыз?	Денсаулық және қауіпсіздік техникасының сақталуы
Кез келген өсімдікті назарға алып, соны бақылап, зерттеуді тапсыра-мын. Нәтижесін бірлесе отырып талдайды. Қабілеті жоғары оқушылар үшін: Өсімдіктің бір бөлігін тандап алып, зерттеу жүргізеді. Қабілеті төмен оқушылар үшін: Өсімдіктердің пішінін, дәмін, сапа-сын салыстырады.	«Бағдаршам», «Смайликтер», «Жеміс түстері», «Бас бармақ», «Гүлдер».	Сабақ барысында қолданатын оқу құралдарын дұрыс қолдану. Зерттеу жұмыстарында қолданатын тұқымдарды ауызға, мұрынға салмау. Сынып ішінде сабырмен қозғалу.

My pet

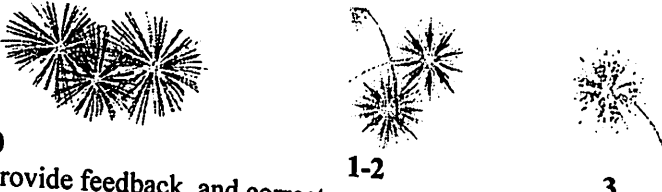
Даулетиярова Бахыткуль Колканатовна
№128 негізгі мектептің
ағылшын тілі пәнінің мұғалімі
Қызылорда қаласы

Unit 4. The world around us. Theme of the lesson: My pet		
Grade: 1	Number present: 20	Absent: 0
Learning objectives(s) that this lesson is contributing to	1.L1 recognise short basic instructions for a limited range of classroom routines spoken slowly and distinctly. 1.S3 pronounce familiar words and expressions intelligibly.	
Lesson objectives	All learners will be able to: - Identify short basic instructions for classroom routines. - Name familiar words and expressions clearly.	
Assessment criteria	Recognise short instructions. Names the words. Identify classroom language.	
Value links	Lifelong learning	
Cross-curricular links	Art	
ICT skills	Using videos, PPT	
Previous learning	They know the names of some animals	
Plan		
Planned timings	Planned activities	Resources
Beginning (0-5 min)	Greeting/Speech drill Greet learners and ask them take their places; Ask learners how they are today and what day it is today, thus, revise days of the week. Warming up -Sing ``Hello`` song as a class, create positive and friendly atmosphere We say hello We say hi Hello and hi Hello and hi Teacher show the flashcards on the board and introduce them to the pupils. Pupils listen and repeat after the teacher individually and chorally: rabbit, fish, cat, dog, mouse.	flashcards with animals
(5-7 min)		
Middle (7-10 min) (10-15 min)	Play the CD. The pupils listen and repeat the words. Play CD again pausing after each word. The pupils repeat chorally 1.L1 group work Task 1. 1.L1 Listen to the teacher and colour the animals. Colour the rabbit grey Colour the cat yellow Colour the fish pink Colour the mouse blue Colour the dog brown	CD-44 Worksheet 1

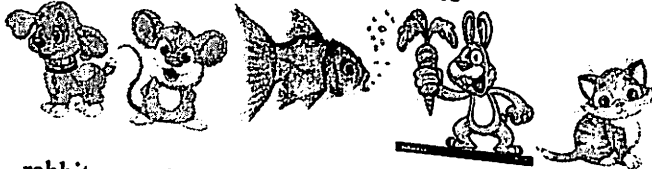
(15-20 min)

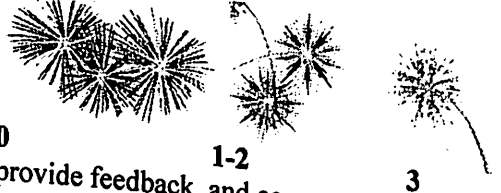
Descriptors: All learners:
*Listen to the teacher;
*Identifies the animals;
*colour the animals.
Assessment with firework

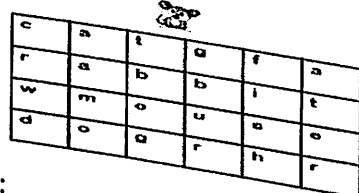
0 1-2 3
provide feedback and correct wrong answer
L-A 1.S3 individual work.
Task 2. Match the pets with their names

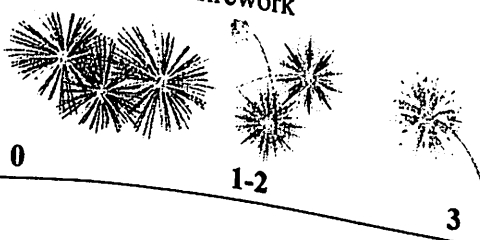
rabbit fish cat dog mouse
Descriptors: A learner:
*Look at the picture;
*Matches;
*Pronounces the words.
Assessment with firework

0 1-2 3
provide feedback and correct wrong answer
L-B 1.S3 individual work
Task 3. Find the name of each animal in the puzzle and pronounces
group work

Descriptors: A learner:
*Looks at the puzzle;
*Identifies and find the words;
* Circle the words;
*Pronounces the words.
Assessment with firework

0 1-2 3

Works
heet 2Works
heet 3

(30-35 min)

provide feedback and correct wrong answer
L-C 1.S3 individual work
Task 4.1.S3 Look at the pictures and complete the gaps and say.

This is my pet. It's a This is my pet. It's a

This is my pet. It's a ... This is my pet. It's a

This is my pet. It's a

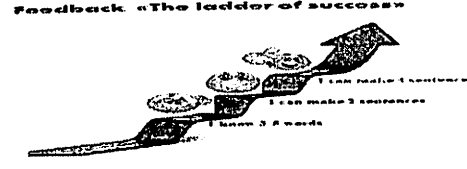
Descriptors: A learner:
*Looks at the picture
*Identifies the word
*Writes the word
*Pronounces the words
Assessment with firework

0 1-2 3
provide feedback and correct wrong answer
Dynamic break
The teacher plays a video to warm up with dancing

End (5 min)

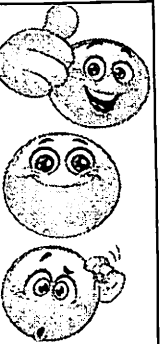
Reflection
Teacher explains rules of reflection
Pupils gives reflections with smiles

Feedback: Teacher provides feedback
Home work: to learn new words

Additional information

Differentiation – how do you plan to give more support? How do you plan to challenge the more able learners?	Assessment – how are you planning to check learners' learning?	Health and safety check ICT links
- Teacher support less able students by showing pictures, by giving extra instructions sentence structures - Teacher challenger more able students with differentiated and more difficult tasks by completing the sentences of short words	Teacher assessment with firework 0 -mistakes 1-2-mistakes 3-mistakes by giving tasks by asking questions by pupils answer by correction codes	Pupils in pair work learn to be patient and helpful Make a dynamic break in the middle of the lesson Monitor classroom space when pupils start moving around Work with smart board

Worksheet
4
<https://www.youtube.com/watch?v=F7aHZZII9bQ>

Reflection.

Were the lesson objectives/learning objectives realistic?
 What did the learners learn today?
 What was the learning atmosphere like?
 Did my planned differentiation work well?
 Did I stick to timings? What changes did I make from my plan and why?

Summary evaluation

What two things went really well (consider both teaching and learning)?
 1:
 2:
 What two things would have improved the lesson (consider both teaching and learning)?
 1:
 2:
 What have I learned from this lesson about the class or individuals that will inform my next lesson?

Құқықтық тәрбиенің маңызы

Елемесова Роза Сериковна
Қазақ гуманитарлық заң және техникалық жоғары колледжі
«Шетел тілдері және құқықтану» пәндер бірлестігінің арнайы пәндер оқытушысы
Қызылорда қаласы

Тұлғаны жан-жақты үйлесімді тәрбиелеу саласының бірі – құқықтық тәрбие. Ол қоғамның әрбір азаматының мемлекеттік заңдарды аса жауапкершілікпен орындап отыруымен тығыз байланысты. Әсіресе, оның елімізде жүріп жатқан жариялық, құқықтық және зайырлы қоғам орнату процесімен байланысының маңызы ерекше. Ол үшін адамзат сан ғасыр уақытта жасап шығарған жалпы негіздегі моральдық нормаларын қоғамның әрбір өскелең жастарының сана – сезіміне, күнделікті мінез – құлықтарына қалыптастыру қажет. Бұл талапты іс жүзіне асыру, әсіресе елдің әлеуметтік – экономикалық жағдайын дамыту кезеңінде, ең бірінші кезекте құқықтық сананы тәрбиелеу мен мемлекеттік заңдарды жетілдіру процесінде жандандыру айрықша міндетті іс.

Балалардың мінез – құлқының шамадан тыс ауытқуына түрлі жағдайлар себеп болады. Олардың ішінде ең бастысы отбасы жағдайы болып есептеледі. Өйткені тұлғаның жеке басының жаман – жақсы қасиеттерінің негізі отбасынан қалыптасады. Сондықтан да балалардың өнеге алып үлгі тұтары – ең алдымен, өздерінің ата – аналары.

А.С.Макаренко сөзімен айтқанда: «Тәлім – тәрбие, кең түрде алғанда әлеуметтік процесс. Адамдар да, заттар да тәрбиеленеді. Дегенмен, адамдардың үлес салмағы басым. Солардың ішінде ата – аналар мен педагогтар бірінші орынға шығады» деген екен. Олай болса, құқықтық тәрбиені нәтижелі ұйымдастыру үшін, отбасы жағдайын жан – жақты танып білу қажет. Бүгінгі таңда бұл жұмыс табысты жүргізіледі деу қиын. Соның нәтижесінде балалардың мінезіндегі кейбір ауытқулары мұғалімдер тарапынан дер кезінде байқалмауы, түбінде орны толмас үлкен өкініштерге әкеліп тірейтін даусыз мәселе.

Қоғам дегеніміз не? Бұл сұраққа жай ғана жауап беру қиын. Қоғам – өте нәзік әрі күрделі материя. Оны қолмен ұстауға немесе микроскоппен қарап көруге болмайды. Олай болса, қағамды анықтайтын өлшемді табу қажет. «Қоғам» деген сөздің мағынасы кең: алғашқы қауымдық қоғам, феодалдық қоғам, капиталистік қоғам, француз қоғамы, демократиялық қоғам т.б. Бұл арада алдымен белгілі бір қауымның немесе жеке бір елдің тарихи даму кезеңдері еске түседі. Ал осы сөзді жалпы мағынада алсақ, онда бүкіл адамзат тарихы және оның болашағы туралы ойлаймыз. Бұл – әлемнің барлық халықтарының жиынтығы жөніндегі ұғым. Басқа сөзбен айтсақ, адамдардың өзара қатынас тәсілі және бірігу формаларынан тұратын, табиғаттан ерекшеленген дүниенің бір бөлігі. Қоғам туралы түсінікті нақтылай түссек, қоғам деп – бірігіп еңбек ететін жеке адамдардың жиынтығын және олардың арасындағы екі жақты қатынасты айтамыз. Біріншісі, қоғам – адамның адамның өмір сүру тәсілі. Қоғамсыз адам жоқ, адамсыз қоғам жоқ. Екіншіден, қоғам жеке

адамдардан ғана тұрмайды, ол сол жеке адамдардың өзара қатынасын көрсетеді. Жеке адам қоғамға ұжым арқылы енеді. Ол сонымен қатар бірнеше ұжымдардың мүшесі болады (еңбек, пратия, кәсіподақ, т.б.). Демек, қоғам – ұжымдардың ұжымы, бірлігі болып көрінеді.

Құқықтық тәрбие дегеніміз не?

Құқықтық білім беру – адамның құқықтық санасын қалыптастыру мақсатында орындалатын құқықтық тәрбиенің негізгі ықпал етуші әдісі. Нақты айтсақ, құқықтық білім беру арқылы жасөспірім құқықты ұғынады және оның санасы қалыптасады, дамиды, құқықты ұғынумен қоса, тұлғаны заңды құрметтеуге, қорғауға орындауға дағдыландыру мен заңның әділдігіне сендіру – құқықтық сананың негізгі белгілері. Аталынған белгілер оқушыларды құқықтық тәрбиелеу негізінде отбасынан және мектеп табалдырығынан бастап жүзеге асады. Есейген адамға қарағанда санасы мен мінез-құлқы жаңадан қалыптаса бастаған жасөспірім – тәрбиенің қолайлы объектісі болып табылады. Құқықтық мәдениеттің негізгі белгілері: заң нормаларын білу, заң нормаларын орындау: қоғамдық тәртіпті; заң нормаларын бұзбау; заң күшіне сену және т.б.. Құқықтық мәдениеті дамыған тұлға – құқықтық мемлекеттің үлгілі азаматы болады.

Құқықтық тәрбие беру арқылы жастарды өз құқықтарын пайдаланып, азаматтық міндеттерін орындай отырып қоғамда өмір сүруге, заңдар мен ережелерді тәжірибеде белсенді қолдана білуге үйретуге болады. А.С.Макаренконың: «анағұрлым қиын тиетін қайта тәрбиелеу жұмысына оралмау үшін, әуелден дұрыс тәрбие беруге тырысу керек» деген пікірін ұмытпаған жөн.

Құқықтық тәрбие берудің негізгі мақсаты – оқушыларды құқықтық мәдениет пен құқықтық әрекет-қылық қалыптастырып, оларды құқықтық заңдылық талаптарын түсінуге әрі мойындауға баулу. Құқық пен тәрбиенің өзара байланысты әрекеті негізінен жанама түрде тәрбиеге араласқан ата-аналар мен ұстаздар арқылы іске асырылады.

Құқықтық тәрбиені жүзеге асыруда қойылатын талаптар қандай?

- Әрине бұл Заңдарды білу

Бала мен ата-ананың құқықтары мен міндеттері белгіленген заңдар – бұл:

1. Бала құқығының Декларациясы;
2. ҚР бала құқықтары туралы Заңы;
3. ҚР Конституциясы;
4. Білім туралы Заң;
5. Неке және отбасы туралы Заң;
6. Балалар құқығының Конвенциясы;
7. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексі.

Адамның құқықтық мәдениеті күрделі. Әңгіме адам, оның санасы, мінез – құлық, жүріс – тұрысы туралы болғанда, көптеген сұрақтар туындайды. Дегенмен қоғам болашағын құқықтық мемлекет тағдырымен байланыстыра қарап отырған шағымызда аға ұрпақ тәжірибесі мен қарым – қатынасынан негізге ала отырып, жас ұрпақтың құқықтық тәрбиесі мәселесін педагогикалық ғылымы мазмұнында қарастырғанымыз жөн. Жастарға құқықтық тәрбие беру жөніндегі билер өнегесінің маңызы зор. Әсіресе бүгінгі таңда жастар арасында өріс алған қылмыс пен бұзақылыққа тұсау болар құқықтық тәрбиені күшейту үшін, сан ғасырлық тарихы бар билер тәлім тәрбиесін оқу – тәрбие ісіне қолданудың нәтижесі зор болары сөзсіз.

Қоғамда өмір сүрген әрбір жастар сол қоғамның іс – әрекеті, межелері, мәдени дәстүрлерінің құрсауында болады. Заңдарды білмеу – құқықтық мәдениеттің елеулі кемшілігі. Әрине, қоғам өмірінде қабылданған заңдардан хабардар болу құқықтық ұғынудың жоғары деңгейі. Адамның құқықтық мәдениеті мектеп жасынан бастап қалыптасатынына көз жеткізу қиын емес. Осыған қарамай оқушылардың біраз бөлігі қылмысқа тартылудың шектелуі жас кездері бар екенін біле бермейді. Адам мұндай жағдайда өзінің ар – ұятына жүгінеді. Оқушы өзінің айналасындағы адамдарды, әлеуметтік игіліктерді қате бағалауы мүмкін. Мұның өзі оның көбіне көп құқытық тәрбиенің бұзылуына әкеп соғады.

Оқушыларға құқытық тәрбие беруде олардың құқықтық сана сезімін бірінші кезекте қалыптасудың маңызы зор дедік. Себебі, құқықтық сана – қоғамдық сананың ерекше түрі. Сондықтан, құқықтық тәрбие беруде оқушылардың санасын тәрбиелеу, жауапкершілікке сезімін көтеру, ұйымшылдық пен тәртіптілікті нығайту – мектептегі оқу – тәрбие жұмыстарының негізгі бір бағыты.

Қазақстан Республикасының Конституциясында – Қазақстан Республикасы өзінің демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтыратыны аталған. Бұл еліміз үшін мәртебелі мақсат. Сондай-ақ, Қазақстан Республикасының Конституциясының I бабында: «Қазақстан Республикасының ең қымбат қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары», - деп баян етілген.

«Адам құқығы туралы айтқан кезде бүгін біз адам мен мемлекеттің арасындағы өзара қатынасын айтамыз», - дейді М.Новицкий. Заңгер ғалымдарымыз: «Адам құқығы – адам (мінез-құлықтың) өлшемі (шамасы)» - деп анықтама берген. Адамның құқықтары мен бостандықтары табиғи және оған тумысынан берілген, ажырамайтын, табиғи ретінде танылады және ең жоғары әлеуметтік құндылық болып табылады. Адамның құқықтары мен бостандықтарын сақтау және қорғау мемлекет функцияларының бірі.

Қоғамның ең өзекті мәселелерінің бірі – қылмыстың, құқық бұзушылықтың алдын алу. Бұны бүгінгі таңда барлық дейгейдегі шенеуніктерден бастап, құқық қорғау органдары қызметкерлері, ұстаздар мен ата-аналар, азаматтар да түсінуде. Құқық бұзушылық жөнінде «Құқық бұзушылық дегеніміз – адамның қоғамға, мемлекетке немесе жеке тұлғаға зиян келтіретін, соны заң алдындағы жауаптылыққа апаратын құқыққа қайшы әрекеті немесе әрекетсіздігі», - деп көрсетілген. Қоғамда тәртіп орнамаса, ол құлдырайды, яғни келешегі болмайды. Бұл бәрімізге белгілі және оны жақсы түсінеміз. Дегенмен, қоғамда қоғамдық тәртіпті бұзуға бейім азаматтар да кездеседі және бұл – құқық бұзушылықтың орны алуын әкеп соқтырады, сондақтан құқық бұзушылық – қоғам өміріне тән қауіпті дерт. Құқық бұзушылықтың себептеріне қатысты ықылм заманнан осы күнге дейін әр түрлі пікірлер айтылып келеді. Солардың ішінде құқықтық нормаларды бұзуына ең алдымен әлеуметтік және биологиялық жағдайлар әсер ететінін байқауға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы, Алматы, 2008 жыл
2. Г.Искакова, Н.Газизова, А.Сембаева, Қазақстан Республикасындағы адам құқығы, оқу құралы, Астана, 2008ж, 9 бет
3. Ф.Сапаргаллиев, А.Ибраева, «Мемлекет және құқық теориясы», Алматы, 2007ж, 198 бет.

Дұрыс тандалған мамандық мақсатына жеткізеді

Қазақ гуманитарлық заң және техникалық жоғары колледжінің «Тасымалдауды ұйымдастыру және көліктегі қозғалысты басқару» арнайы пән оқытушысы Садықова Айгерім Шахзадақызы Қызылорда қаласы

Бір құдірет бізді өмірге жолдайды,
Біз өмірді түсінбейміз, сол қайғы.
Туа сала таудай бақыт күтеміз,
Ал шынында бақыт үлкен болмайды, - деп ақын ағамыз жырлағандай өмірді қалай сүру керек екені өзіне байланысты. Көңіліңе ұнайтын, қалаған мамандықты дұрыс тандаған адам, менінше бақытты өмір сүреді. Өйткені ол адамның әр еңбек күні қуаныш күні болады, ал өз еңбек жолына, мамандық тандауға кездейсоқ түскен адамның әр күні өкінішпен өтеді. Кейбіреулер оқыған мамандығы бойынша жұмыс істеуге мүмкіндігі жоқ екенін біліп, қатесін кеш түсінеді. Сондықтан да мамандық тандауға өз ақыл кеңесімізді, бағыт бағдарымызды оқушыларға беруден жалықпауымыз керек.

Қаражаты мол болуы үшін адамдардың көпшілігі жұмыс істеуі тиіс, алайда жұмыс адамдарға сонымен қатар өз өзін сыйлау, өзіне деген сенімділік, іске қатыстылық сезімін де береді. Жұмыста жетістікке жету, өз қызметтік міндеттемелерінді орындауға жұмсалған уақыт пен күш қуаттың босқа кетпегендігін, керісінше, сенің мамандығыңның өсуіне мүмкіндік туғызатынын сезіну өте маңызды. Мамандық тандау-қоғамда абыройлы жағдайға ие болу және табыстың жоғары деңгейіне жету деген сөз.

Аз ғана уақыт өтеді, сен жұмыс істеп ақша таба бастайсың. Жұмыс берушіні өзін істеп жатқан нәрсенің саған ұнайтыны не ұнамайтыны қызықтырмайды. Ол үшін жұмыстың сапалы және дәл мезгілінде орындалғаны маңызды. Жұмыс-бұл материалдық игіліктерді алу тәсілі. Адамға тек өз қызығушылықтары, қабілеті, жеке қасиеттерімен дәл келетін жұмыс табылса ғана мамандық тандау жемісі деп есептеуге болады.

Әлемде 20000-нан аса мамандық бар. Солардың бірін сен тандауың керек, жас дос! Терең білімді талап етпейтін және оны игеру үшін қиындық тудырмайтын қарапайым жұмысты көптеген адамдар атқара алады, демек, бұндай жұмысқа төленетін ақы да төмен болады.

Дегенмен мамандық тандар алдында ең алдымен істі терең ойлап, бұл тандауды өз еркіңізбен жасауыңыз қажет. Осы орайда Қызылорда қаласындағы Қазақ гуманитарлық заң және техникалық жоғары колледжінің арнайы пән оқытушысы ретінде жас талапкерге өзім сабақ беретін «Тасымалдауды ұйымдастыру және көліктегі қозғалысты басқару» мамандығы жайында сөз қозғауды жөн көрдім. Әдетте, осы мамандықты көбінесе ер балалар тандайтын, бірақ қазіргі таңда қыздарымыздың да қызығушылығы артып оқуға түсіп жатқанын байқауға болады. Бұл мамандықтың ерекшеліктерін айта кетсем, автокөліктің құрылысын, автокөлік жүргізу кезіндегі жол қозғалысының қауіпсіздік ережелерін, жол қозғалысын ұйымдастыруды, жолаушыларды тасымалдау технологиясын, жүк тасымалдау технологиясы және оны ұйымдастыруды, т.б. толық меңгеріп шығады. Қызылорда қаласының «Қызылорда Автобус паркі» мекемесімен біздің оқу орны келісім шартқа отырған, сол себепті студенттер іс-тәжірибелерін сонда өткізеді. Колледжімізде «Тасымалдауды ұйымдастыру және көліктегі қозғалысты басқару» мамандығына байланысты оқу кабинеттері соңғы үлгіде жабдықталған, практикалық сабақтарды осы кабинеттерде арнаулы компьютерлермен өтеді. Кітапхана көптеген оқу құралдарымен жабдықталған, электронды оқулықтар да жетерлік. Өзіндік білім алуға және білімдерін жетілдіруге толық жағдай жасалған. Қазіргі коммуникациялық көлік заманында техниканың дамып жатқанына байланысты көптеген мамандар жетіспейді, сондықтан да осы мамандықты тандағандар қателесе қоймайды.

Жас талапкер, егер сіз осы мамандықты тандасаңыз, болашақта жақсы білім алып, өз мамандығыңыздың иесі болады деп сенемін.

Технический зачёт – комплексный подход в развитии технических навыков учащихся.

(Мастер класс)

*Преподавателя Топорченко Елена Николаевна
с учащимися детской музыкальной школы
при музыкальном колледже им.Казангапа*

1. Пернебек Нурдина – 1кл.

2. Идрисов Амир – 3кл.

3. Пернебек Динара – 7кл.

4. Нам Вера – 1 курс музыкального колледжа.

Цель урока: Преодоление технических трудностей в работе над гаммами и этюдами.

Задачи:

обучающая - Познакомить ребёнка с гаммами и другими упражнениями.

Постараться превратить процесс работы в увлекательнейшее занятие: ознакомление с историей использования гамм и упражнений в фортепианной педагогике, порядок их прохождения, способы работы над ними, раскрытие типичных ошибок и многое другое.

- Работа над этюдами:

Развитие точных метроритмических навыков, развитие тонуса мышц, артикуляции, штрихи, тембровая окраска, динамические оттенки – всё, что влияет на раскрытие художественного образа.

развивающая - «От простого к сложному» - главный принцип в освоении гамм и этюдов.
- Развитие художественного вкуса, расширение художественного кругозора.

воспитательная - воспитание интереса к музыкальным занятиям;
- воспитание навыков практического использования полученных знаний, открывающее путь дальнейшему самостоятельному развитию.

Реализуемые педагогические технологии и методы обучения:

- Традиционные:
- а) информационно-рецептивный метод,
 - б) словесные методы (объяснение, беседа, размышление о музыке),
 - в) наглядные методы (иллюстрации, показ педагога),
 - г) практические методы (упражнения).

Инновационные:

- а) личностно-ориентированная технология, развивающее обучение (ситуационный подход к созданию ситуации успеха, опора на потенциальные возможности ученика),
- б) педагогика сотрудничества (единство обучения, развитие творческих способностей),
- в) здоровье сберегающая технология (создание комфортных, безопасных условий, смена видов деятельности, сохранение активности учащегося до конца урока).

План урока

1. Вводно-подготовительная часть.
 - а) Вступительное слово педагога (ист. справка),
 - б) Организационный момент.
2. Основная часть.
 - Работа с учащимися.
3. Заключительная часть.
 - Подведение итогов.

Ход урока

I Вводно-подготовительная часть: Вступительное слово:

С гаммами мы начинаем знакомиться уже в первом классе – это мажорные и минорные гаммы, которые детки начинают играть в объёме одной октавы. По мере взросления расширяется объём и сложность изучения гамм: диатонические и хроматические, сходящиеся и расходящиеся; арпеджио трезвучий, доминантсептаккорды и уменьшенные септаккорды; арпеджио короткие, длинные, ломанные, в прямом и расходящем движении. Аккорды с обращениями ... - всё это обычно называют гаммовым комплексом (Гаммой, т.е. названием третьей буквы греческого алфавита, окрестил поступенный звукоряд Гвидо д' Арещо – музыкант XI в.).

II Работа с учащимися:

Пернебек Нурдина Икл. - учащаяся играет гамму до-мажор (наиболее используемый способ изучения гамм – квинтово-квартовый круг тоналностей. Такой порядок имеет свои преимущества, он позволяет получить ясное представление о расположении всех 24 тоналностей по квинтово-квартовому кругу, хотя, с точки зрения исполнения, гамма до-мажор считается наиболее трудной).

Педагог обращает внимание на подкладывание 1-го пальца.
Часто встречаются следующие ошибки: первый палец подготавливают к подкладыванию слишком рано, в результате чего появляется напряжение в руке и рывок, за которым следует акцент;
- первый палец, наоборот, подкладывают в последний момент (это встречается чаще) об этом свидетельствует резкое движение («дёргание») локтем в сторону.
- кисть при подкладывании остаётся неподвижной, а первый палец «подсовывают» под неподвижную же ладонь.

Звуковой результат – первый палец либо «вылезает», либо «проваливается».

Педагог показывает как правильно произвести подкладывание: первый палец (при игре правой рукой вверх), едва он отыграл, надо сразу же начать подводить к клавише, которую ему следует взять. Плечо и локоть отводятся несколько вправо, а кисть немного поворачивается (по ходу руки) так, что пальцы слегка наклоняются в заданном направлении. Затем, в момент подкладывания, кисть немного закрепляется. Первый палец не должен занимать слишком низкого положения. Девочка повторяет движения (сначала предлагается медленный темп, затем более подвижный). Для того, чтобы ребёнок лучше научился подводить первый палец, предлагается упражнение без инструмента – перевернуть ручку ладошкой вверх и медленно, без толчков вести первый палец к пятому. А затем так же медленно, плавно отводя его обратно.

Параллельно мажору педагог предлагает поговорить о параллельном миноре. Девочка бойко отвечает на вопросы:

Вопрос: чем отличаются мажорная и минорная гаммы.

Ответ: мажорная – тон, тон, полутон, тон, тон, тон, полутон, тон, тон. Девочка бойко отвечает, что строится от одного звука) тон, полутон, тон, тон, полутон, тон, тон. Девочка бойко отвечает, что ещё есть минор гармонический и мелодический, а отличаются они VI и VII степенями. Для закрепления материала предлагается построить мажор и минор от любого другого звука (учащаяся выбирает звук «соль»).

Следующий этап – арпеджио. И здесь, как и в мелодических фигурациях, важно тщательно следить за единством линии и опять уделять особое внимание плавному подкладыванию 1-го пальца, т.к. в арпеджио оно ещё труднее. У девочки небольшая ручка, поэтому при растяжении, важно избежать напряжение руки, особенно это касается 1-го и 5-го пальцев. Рекомендация: с помощью бокового движения руки следует энергичным движением «собрать» руку к 5-му (или 1-му) пальцу и в момент нажатия последнего звука оттолкнуться всей рукой от клавиатуры.

Девочка закрепляет предложенную педагогом информацию.

И конечно же аккорды – обращаем внимание прежде всего на одновременность взятия всех звуков. Чтобы ребёнку было интересней, педагог усложняет задачу и предлагает выделить верхний голос, при этом концентрируется слух и внимание ребёнка.

Рекомендации: сначала несколько раз сыграть только верхний голос – глубоко, насыщенно, выразительно, а затем исполнить аккорд, сохраняя при этом звучность. Педагог показывает как погружается рука в клавиатуру – запястье свободное, но не «разболтанное» при этом важна точность звукоизвлечения, которая требует активности пальцев.

Переходим к этюду.

Нет такого музыканта, которому не пришлось бы сыграть ни одного этюда в музыкальной школе, колледже, консерватории.

Этюд развивает технику музыканта. Каждый из них рассчитан на освоение какого-то технического приёма.

«От простого к сложному» – по этому принципу выстроены все этюды К.Черни.

В младших классах дети с большим желанием играют соль-мажорный этюд Черни под редакцией Гермера – это яркий, задорный, интересный по музыке, разнообразный по фактуре, динамике, штрихам этюд. Здесь есть всё: и пассажи, и арпеджио, и аккорды, и последовательность шестнадцатых нот в левой руке, которая подготавливает руку к трели.

Учащаяся проигрывает этюд наизусть. Разбираются недочёты – не хватает метроритмической чёткости, ясной артикуляции пальцев.

Рекомендации: работать о.к.р. Правую руку играть активными пальцами, добиваясь при этом звонкого звучания, а staccato играть кистевым движением.

Гаммы в этюде представлены в виде небольших отрезков – их учить методом перегруппировки. При подкладывании 1-го пальца необходимо добиться ровного звучания, без толчков.

Наиболее трудные последовательности – это шестнадцатые в партии левой руки, которые и подготавливают руку к игре трели. Часто учащиеся не доигрывают, или переигрывают эти шестнадцатые, иногда «комкают» их.

Рекомендации: весь этюд считать более мелкими длительностями (шестнадцатыми: на 1, 2, 3, 4). Педагог играет этюд, обращая внимание на цельность, на динамику, на штрихи и обязательно характер – задорно-скерцозный.

Идрисов Амир Шк. – Прежде чем приступить к игре гаммы (в работе ля-мажор) вернёмся к вопросу: «Какой палец следующий?». Всем известно: гаммы и арпеджио играют строгими определёнными пальцами и невольно напрашивается вопрос: «Как их запомнить?»

Для того, чтобы легче запомнить порядок пальцев методисты предлагают группировку гамм по их аппликатурному сходству между собой: Вот одна из них:

- гаммы до, соль, ре, ля, ми мажор, а также си мажор (только для правой руки) и фа-мажор (только для левой) с одноимёнными минорными играют по формуле 123+1234 (для правой руки вверх, для левой вниз).

- гаммы си-мажор (для левой руки) и фа-мажор (для правой) с одноимёнными минорными играют обратным порядком пальцев: 1234+123 (для правой руки - вверх, для левой руки - вниз);

- гаммы фа-диез, до-диез, соль-диез минор объединяются по признаку изменения аппликатуры в мелодическом варианте в отличие от варианта гармонического. Порядок пальцев в них рекомендуется выучить отдельно. Эта схема для гамм, которые выучиваются на данном этапе.

Уч-ся играет гамму. Педагог обращает внимание на то, чтобы гамма игралась ровно, чётко, при хорошей артикуляции пальцев. Рекомендации: учить в разных темпах - медленно, быстро и пробовать очень быстрый темп (насколько это возможно). Поучить гамму на легато и стаккато, причём стаккато использовать пальцевое и кистевое, чередовать динамику форте и пиано, крещендо и диминуэндо.

Рассматривается игра гаммы в терцию, сексту, дециму – хотя последовательность употребления пальцев остаётся той же, при игре обеими руками образуются новые их сочетания: каждому пальцу правой руки теперь уже соответствует другой палец левой руки. Приходится заново координировать движения рук. То одна, то другая рука начинают играть от 3 ступени.

Педагог заостряет внимание на слуховом контроле, приучая слушать одновременное звучание разных интервалов.

Этюд №5 ор. 299 - учащийся проигрывает этюд целиком (это произведение относится к чисто инструктивным сочинениям: правая рука построена на гаммообразном движении шестнадцатых, затем шестнадцатые появляются в левой руке и заканчивается этюд параллельным движением рук (вот здесь и используются приобретённые знания подкладывания 1-го пальца, которые отрабатывались в работе над гаммами).

Педагог объясняет, что этюд требует многократных проигрываний, чтобы приобрести необходимую выдержку и избежать мышечного напряжения. Не следует продолжать игру если появилась усталость, нельзя играть через силу. Пока руки не привыкли к исполнению определённой фигурации, следует соблюдать постепенность в переходе к более быстрому темпу, при этом применять «объединяющие» движения, следить за гибкостью запястья.

Основная задача – сочетание партии аккомпанемента, которая создаёт определённую метроритмическую опору; она выполняет роль дирижёра. Точное исполнение поставленных автором пауз и освобождение на них левой, а затем правой рук способствует уменьшению напряжения в шестнадцатых нотах. Поэтому нельзя пренебрегать аккомпанементом и работать над ним так же тщательно. Нельзя обойти стороной художественный замысел – добиваться не только чёткости исполнения, но и обратить внимание на красоту и разнообразие звука, динамическую и тембровую окраску. Педагог предлагает послушать этюд, заостряя внимание на вышесказанном.

Пернебек Динара VIIк. – В работе гамма ми б - мажор. Для лучшего запоминания девочке предлагается следующее правило: первый палец берётся на первой белой клавише после чёрной. Гамма играется во всех видах: в прямом, расходящемся движении, в терцию, дециму, сексту, все виды арпеджио, аккорды. Педагог предлагает остановиться на арпеджио, точнее арпеджио доминантсептаккорда.

Арпеджио трудны не только тем, что звуки здесь идут не подряд, как в гамме, но и тем, что расстояние между тонами неодинаково, оно то и дело меняется. В арпеджио трезвучия чередуются терции и кварты, в арпеджио доминантсептаккорда – терции и секунды. Впрочем, где трудность, там и польза. Неоднородность интервальных шагов вырабатывает быстроту реакции, координированность движений, приходится «приспосабливаться», а ещё игра арпеджио доминантсептаккорда полезна и для растяжки; здесь задействованы все пальцы подряд. Педагог знакомит уч-ся с 11 арпеджио от ноты «до» - прекрасная тренировка в практическом освоении гармонии.

Далее учащаяся показывает этюд – это К.Черни ор.740 №41 – (игра наизусть).

Рассматриваются особенности этого произведения: прежде всего обращается внимание на левую руку, где важна точная метроритмическая организованность, так как партия аккомпанемента создаёт опору (как и во многих произведениях, выполняя роль «дирижёра»). Благодаря чёткому аккомпанементу, каждая из метрических долей такта ясно ощущается, что даёт возможность избежать ритмической вялости и неорганизованности исполнения.

Данный этюд требует попеременно то собранного, то раскрытого положения ладони, что «тонирует» руку, развивает эластичность межкостных ладонных мышц. Движения ладони напоминают работу ножниц – ладонь то расширяется, то сжимается.

При работе над левой рукой нельзя обойти вниманием правую руку. Слушая цельное гармоническое звучание аккордов, обязательно выделяем верхний голос и проводим тему на одном дыхании от начала и до конца. Данная информация закрепляется.

Нам Вера – учащаяся I-го курса отд. спец. фортепиано. Педагог усложняет задачу – предлагает исполнить гамму терциями (до-мажор). Здесь важно подобрать удобную аппликатуру. Главное здесь – распределить группы так, чтобы первый палец, по возможности, не попадал на чёрные клавиши или делал это как можно реже.

Рекомендации: прежде чем приниматься за игру гамм двойными нотами, стоит поработать над подготовительными упражнениями. Начинать можно с извлечения каждой терции со всех ступеней гаммы, в разных тональностях, с хорошей опорой, весом. Сначала терцию поиграть 3/1; затем 4/2; 5/3 пальцами. Начинать с медленного темпа, затем лёгким звуком и в более подвижном темпе. Только потом переходить к последовательностям из двух, трёх, четырёх терций в одной позиции, без перестановки руки.

Переходим к этюду: К.Черни - ор. 740, №7.

Этюд построен на репетиционной технике в правой руке. Учащаяся исполняет этюд. Педагог обращает внимание на специфику репетиционной техники. Репетиции с переменной аппликатурной гораздо удобнее играть не забирая пальцы под ладонь, а сменяя их на одном движении руки, при котором они отходят в сторону и освобождаются, уступая место друг другу. Движения пальцев незаметны и почти неощутимы.

Не оставляем без внимания левую руку, которая, даёт ясное представление гармонического плана, помогает осознать форму произведения в целом. Слушая левую руку легче воспроизвести мелодическую линию правой руки.

Рекомендации: играть ближе к клавиатуре, чувствуя как бы вибрацию внутри руки, опираясь на первый звук.

Подведём итог: Систематическое прохождение этюдов необходимо для успешного развития ученика. Этот жанр имеет огромное значение. Чтобы извлечь из этюда максимальную пользу, важно обратить внимание не только на чисто технические задачи, но и на тщательную музыкальную отделку произведения (хорошее качество звучания, фразировку, тембровую окраску и т.д.).

И наконец ответим на вопрос: «что даёт изучение гамм?»

На гаммах воспитывается техническое мастерство пианиста: ровность, чёткость, беглость, артикуляционное и динамическое разнообразие звучания – всё то, что составляет понятие техники в широком значении этого слова.

«Хорошо сыгранная гамма – поистине прекрасная вещь!» - говорил Иосиф Гофман,

«Гаммы – это одна из самых трудных вещей в фортепианной игре...»

Выдающийся виртуоз совершенно прав: изучение гамм на всех ступенях музыкального образования способно принести огромную пользу для технического и музыкального развития того, кто обучается фортепианной игре.

Асқорыту жолының аурулары

Мәжитбекова Жадыр
№128 негізгі мектебінің
биология пәнінің мұғалімі
Қызылорда қаласы

Ұзақ мерзімді жоспар бөлімі: 8.1D Қоректену		
Сынып: 8	Қатысушылар саны: 15	Қатыспағандар: 0
Осы сабақ арқылы жүзеге асырылатын оқу мақсаттары	8.1.2.4 асқорыту жолы ауруларының мен астан уланудың себептерін анықтау	
Сабақтың мақсаты	Асқорыту мүшелерінің ауруларының: - себептерін; - алдын алу жолдарын білу.	
Бағалау критерийлері	✓ асқорыту жүйесінің ауруларын атайды. ✓ асқорыту жүйесі ауруларының алдын алу шараларын ұсынады.	
Тілдік мақсаттар	Оқушылар: асқорыту жүйесінің ауруларының себептерін, аурулардың алдын алу шараларын ауызша жазбаша түрде сипаттап түсіндіре алады. Пәнге қатысты лексика мен терминология: ішек құрт аурулары, аскаридоз, энтеробиоз, холера, дизентерия, астан улану, ботулизм, гастрит, панкреатит. Диалог құруға /жазылымға қажетті сөздер топтамасы: Асқорыту жүйесінің ауруларына:,, жатады. Дизентерияның себебі.... Адам холераныжұқтырады. Ботулизмныңсебептен болады. Аскаридоз адамға... арқылы жұғады. Энтеробиоздың алдын алу үшін...қажет. Гастритті болдырмау үшін...қажет.	
Құндылықтарды дарыту	Оқу тапсырмасын орындау кезде қоғамдық өмірге дайын болу, өзін бақылауда ұстай білу, бәсекеге қабілетті бола білу құндылықтары дамытылады. Жазбаша жұмыстар арқылы академиялық шыншылдық, нақтылық, өзін өзі реттей білу құндылықтары дамытылады. Ауызша жұмыстар арқылы ойды реттей білу, сенімділік, дәлелдерді қолдана білу құндылықтары дамытылады. Жеке жұмыс кезінде өзіне деген сенімділік, өзін-өзі көрсету құндылықтары дамытылады. Топтық жұмыс кезінде ортақ іс атқаруда ынтымақтастықта бола білу, жаһандық азаматтық, өз оқуына жауапкершілікпен қарау, сынға алу, ортақ пайдалану құндылықтары дамытылады. Рөлдік ойын арқылы өзіне рефлексия жасау, өз ісіне жауапкершілік таныту, тілектестікте болу, қоғамдық өмірге дайындық құндылықтары дамытылады.	
Пәнаралық байланыс	Аурулардың белгілеріне байланысты химиялық заттарды, кейбір процесстерді қарастыру арқылы химия пәнімен, аурулардың туындау себептері, алдын алу жолдары туралы білім арқылы физика пәнімен байланысады.	

Алдыңғы білім	Қоректену тірі ағзаларға тән негізгі қасиеттердің бірі болып табылады. (6 сынып) Асқорыту жүйесінің құрылысы туралы – 8 сыныпта қоректену тарауынан біледі.	
Сабақ барысы		
Сабақ кезеңдері	Жоспарланған іс-әрекеттер	Оқыту көздері мен ресурстар
Сабақтың басы		
(0-4мин)	Тақырыптың өзектілігін ашу үшін: Youtube.com сайтынан асқорыту мүшелерінің аурулары туралы бейнефильм көрсетіледі. Мұғалім оқушылардан асқорыту жүйесіндегі аурулардың не себепті пайда болатынын сұрайды. Әр оқушы өз ойын айтып талқылайды. Бүгінгі сабағымыз не туралы деп сұрай келе сабақтың тақырыбын ашу. Ендеше бұл аурулар туралы қандай ақпарат әр адамда болуы тиіс деп талқылау жүргізе отырып, сабақтың мақсаттарын оқушылармен бірге анықтап, бағалау критерийлері таныстырылады.	2 - слайд
Сабақтың ортасы		
(4-11 мин)	Оқушылар топтарда жұмыс жасайды. Оқушылар ауру аты жазылған парақшалар бойынша топтарға бірігеді. Ақпарат жазылған парақшалар мен ғаламтор желісі, РРТ, видеоматериалдарды пайдаланып, әр топ ауызша түсіндірме дайындайды. Мүмкін болған жағдайда кейбір оқушыларға видеоматериалдарды ноутбукте қарау ұсынылады. 1-топ: Гастрит 2-топ: Гепатит 3-топ: Астан улану (ботулизм) 4-топ: Ішектің жұқпалы аурулары 5-топ: Ішекқұрт аурулары (аскаридоз, энтеробиоз); 6-топ: Крон ауруының себептері мен алдын алу жолдарын зерттейді. Бағалау критерийлері: - регламент сақтау; - ақпаратты түсінікті жеткізу; - кілт сөздерді пайдалану. Әр топтың ауызша түсіндірмелері тыңдалады. Оқушыларға қажетті ақпараттарды жазып алу ескертіледі.	1 - қосымша 3-4 слайд
(12-33мин)	Алған білімдерін бекіту, өмірмен байланыстыру мақсатында рөлдік ойын ойнау ұсынылады. Оқушыларға рөлдік ойынға дайындалуға уақыт беріледі. Әр топта 3 ойыншы болады: 1 ойыншы – емделуші 2 ойыншы – дәрігер 3 ойыншы – кеңес беруші Емделуші: өзіне берілген ауру түрінің барлық белгілерін айтып көрсетеді. Дәрігер: Аурудың белгілеріне қарап, аурудың түрін анықтайды /диагноз қояды/ және аурудың пайда болу жолдарын айтады. Аурудан емделу жолдарын айтады. Кеңес беруші: Аурудың алдын алу жолдарын айтып, кеңес кітапшасын ұсынады.	5-6 слайд

(34-38 мин)	Оқушылар әр қатысушыға рөлдік ойынның соңында сәйкес түсті стикерлерді береді. Рөлдік ойынды бағалау үшін рубриканы қолданады. Рөлдік ойыннан соң әр оқушылардың жинаған стикерлерін санап қорытынды шығарылады.	3- қосымша 7-слайд
Сабақтың соңы		
(39-40 мин)	Кері байланыс «3 себеп» Мен ... түсіндім, себебі Мен ... түсінбедім, себебі Менің өміріме туралы ақпарат қажет, себебі Үйге тапсырма: «Ішеккұрт ауруларының алдын алу» тақырыбында бюллетень құрастыру.	8 слайд
Қосымша ақпарат		
Дифференциалды оқыту – Көбірек қолдау көрсету үшін не істейсіз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндеттер жоспарлайсыз?	Оқушыларға бейнефильм(визуал) көрсетіледі. Кинестетик ерекшелігін мәтіндермен жұмыс жасау барысында ескеріледі. Сабақ барысында рөлдік ойын кезінде әр оқушы өз мүмкіндігі мен қабілетін көрсете алады. Қабілеті жоғары оқушылар берілген сұрақтарға сын тұрғысынан ойланып жауап бере алады. Кейбір оқушыларға қосымша бағыттаушы сұрақтар түрінде көмек көрсетіледі	
Бағалау – оқушылардың берілген материалды меңгеру деңгейін қалай тексересіз?	Талқылау кезіндегі жауаптары. Тірек сөздерді қолдана отырып жүйелі түрде сипаттай алуы. Ауызша түсіндіруі кезінде рөлдік ойынға қатысуы арқылы.	
Денсаулықты сақтау және қауіпсіздік ережелері	Сабақ барысында биология кабинетіндегі қауіпсіздік ережелерін сақтау. Партادا дұрыс отыруына назар аудару. Топтық жұмыс кезінде тәртіпті сақтау. Рөлдік ойын кезінде қауіпсіздікті сақтау ескертіледі. Рөлдік ойын кезінде оқушылар белсенді қимылдар жасайды.	

Принцип мелоса в дирижировании (методическая разработка открытого урока)

Ким Ирина Фёдоровна
Преподаватель отделения «Хоровое дирижирование»
Кызылординского высшего музыкального колледжа имени
Казангата.

Предмет: Хоровое дирижирование.

Цель урока: Достижение профессиональных навыков и умений;

Обучение дирижерской техники для достижения управления коллективным исполнением.

Задачи урока: Образовательная: постановка дирижерского аппарата;

«Вся прелесть музыки – в мелодии»
Йозеф Гайдн

Развивающая: - развитие образно-слуховых представлений;
- развитие выразительности движений музыкальной фразировки;
Воспитательная: - привить любовь к музыке, к будущей профессии дирижёра;
- воспитать исполнительскую волю;
- воспитание организованной и дисциплинированной личности.

Вид урока: Индивидуально-практический

Тип урока: Комбинированный.

План урока:

1. Организационный момент - 2 мин.
2. Вступительное слово о принципах постановки дирижерского аппарата - 5 мин.
3. Упражнения для рук, для развития амплитуды движений - 8 мин.
4. Анализ произведения Ф.Шуберта «Танец» - 15 мин.
5. Исполнение (дирижирование с сопровождением) - 10 мин.
6. Закрепление урока - 2 мин.
7. Домашнее задание - 3 мин.

Ход урока

Сегодня на занятии мы побеседуем о принципах постановки дирижерского аппарата. У дирижера много возможностей показать хору свои намерения, профессионально говоря, существуют определенные принципы постановки дирижерского аппарата.

1. Принцип графической ясности (т.е. точный показ дирижерской схемы, каждая точка имеет своё место);
2. Принцип свободы движений (дир.аппарат, свободный, мышцы не напрягать, дирижировать удобно);
3. Принцип экономности (чувство запаса руки при самом большом показе f , чтобы у дирижера была ещё одна возможность показать ff , и при этом, чтобы со стороны всё смотрелось культурно);
4. Принцип упреждения (давать афтакты с опережением и предупреждать о предстоящем звучании);
5. Принцип мелоса (звукодвижения). Мелос – в переводе с греческого – напев, мелодия. Прочувствовав мелодию, зная фразировку, дирижировать намного легче;
6. Принцип художественной целесообразности.

Все эти принципы нужно понять и применять в дирижировании. Учитывая, что учащаяся обучается на Пкурсе, нас ждёт ежедневная работа в этом направлении.

Существует много способов для достижений и отработки тех или иных приёмов в дирижировании. Под музыкальный аккомпанемент, с ощущением внутридолевого пульсации и мн. др. Вся эта систематическая работа приведёт к достижению и скорейшему приобретению навыков и развития дирижёрской техники.

Пожалуйста, перейдём к упражнениям, помня о полной свободе всего организма.

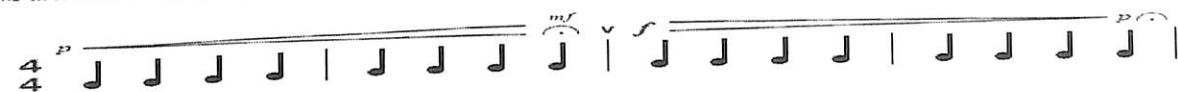
Давай порисуем в воздухе: ∞ , O , $\cdot$, $\downarrow$ («лежачая восьмёрка», круговые движения, ощущение точек, ощущение первой сильной доли сверху вниз).

Все упражнения делать в трёх плоскостях: низкая – p
средняя – mf
высокая – f

А) Удары в одну точку, при этом пропевая слоги «та-та-та» и задавать тип звуковедения: legato, staccato, marcato

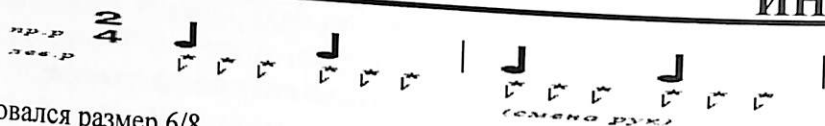
Б) Поиграем на скрипочке (потянем звук то правой, то левой рукой, при этом задавая размер 2/4, 3/4, 4/4, 6/4).

В) «Гаммы» с таким динамическим планом (петь учащейся)

При этом не забывать об афтактах и амплитуде. Также можно использовать мажор-минор. Обратить внимание на эмоциональное состояние, образный характер.

Г) Одной рукой отбиваем начало каждой доли в размере 2/4 – первую и вторую, а другой рукой триоли.

Вот у нас образовался размер 6/8.

- Обрати внимание, какая схема? (двухдольная).

- А теперь посчитаем триоли восьмыми нотками («раз», «два», «три», «четыре», «пять», «шесть») получился размер 6/8 (т.е. двухдольная схема с внутридольной пульсацией по 3 удара, сложный симметричный размер 1 доля и 4 доля – сильные, нужно зафиксировать точки.

Откроем произведение Ф.Шуберта «Танец». Ф.Шуберт первый великий композитор-романтик. П. выражению Б.В.Асафьева, Шуберт – «соловей и лебедь песенности». Шуберт совершил в области песни то же, что и Бетховен в области симфонии. Через лирические чувства, отраженные в песне он высказывает своё отношение к жизни и окружающей действительности. С годами зрелый художник вносит в свою музыку психологические черты, усиление драматизма и творческой выразительности.

Темп – Allegro giusto (скоро, точно), размер 6/8. При быстром темпе 6/8 дирижируем п. двухдольной схеме.

Спой мне мелодию со словами, обязательно выразительно, вдумываясь в содержание текста. Послушай аккомпанемент. Как бы ты сама танцевала под эту музыку? (Слушание первого периода). Во вступлении чувствуется маршеобразный характер – за счёт динамики (*f*) 4 такта. С началом пения маршеобразность сменяется танцевальностью – ассоциация с балериной. Теперь попробуем разобрать произведение, дирижировать.

Вступление дирижируем ниже, т.к. показываем оркестру плотный аутфакт на *f*, tutti, фиксируем точки.

Далее вступает хор на *p*. Почему? Читаем литературный текст.

«Не ведает юность печали земной,
забавы и танцы ей милы,
но хмурая осень спешит за весной,
и вздох мы услышим унылый...»

Когда танцовщица молода, она свежа, полна сил, цветущая. Проходят годы, появляется усталость, боль в ногах... Литературный текст очень выразительно отражается в музыке Шуберта. Хор вступает с затакта (*p*).

Начало фраз на *p*, затем небольшое развитие, опять спад *p*. Почувствуй характер музыки, направление мелодии – показывай фразировку. Каждая фраза состоит из четырёх тактов, отметь и покажи вершину в каждой фразе (частную кульминацию). Делать всё эмоционально осмысленно. Добиться поющей руки, помнить, что «слух повелитель движений рук», т.е. движение рук связано с направлением мелодии (вести руку – левая рука ведущая). При восходящем движении мелодии – руки идут в верхнее положение. При нисходящем – в нижнее.

Проигрыш звучит в маршевом характере. Во втором предложении, обратив внимание на текст. Не смотря на кажущуюся лёгкость мимолётного танца, это произведение имеет философский характер – поэтому, во втором предложении, обрати большое внимание на мимику, исключить просто тактирование, необходимо прочувствовать внутреннее состояние, тяжесть и боль танцовщицы. Дирижируем второе предложение. Со слов «О если бы снова здоровье вернуть!» необходимо показать аутфакт на *f* – зрительно ясно для хористов. Потом контрастная динамика *sp*, возврат в образ болезненно уставшей танцовщицы. Дирижируем второе предложение осознанно. Почему композитор использует такие музыкальные выразительные средства, как смена динамики? Потому что композитор хотел передать через динамическое развитие внутреннее состояние человека: главное в искусстве довести замысел произведения до слушателя. При дирижировании обратив внимание на концертмейстера, чтобы он играл по руке дирижёра по принципу как показывает дирижёр, так и сыграть концертмейстер (в воспитательных целях). С каким принципом дирижирования мы соприкоснулись? (Принцип мелоса-звукодвижения). С каким размером познакомились? (6/8).

Домашнее задание:

1. Делать упражнения каждый день (упражнения все).
2. Под любую музыку дирижировать, отмечая вершину фразы и мысленно пропевая.

3. Выучить техническую сторону дирижирования. В конце урока оцениваю учащуюся,ставляю оценку. С поставленной задачей мы справились. Главная задача – развитие профессиональных навыков и умений у будущего дирижёра достигнута, в соответствии с требованиями по курсу.

Использованные ресурсы:

1. К.Ольхов «Теоретические основы дирижёрской техники»
2. Л.А.Безбородова «Дирижирование»

«Халық аспаптары» оркестрінде ойнаудың алғашқы үйрету әдістері

Избанова Г.Т.

Қазанған атындағы Қызылорда музыкалық жоғары колледжінің
арнайы пәндер оқытушысы
Қызылорда қаласы

Қазақ оркестрлерінің құрылу тарихы және оның құрамына кіретін аспаптар

«Оркестр» деген сөз «оркестр» деген ескі грек сөзінен шыққан. Бұл негізінен сахнаның көрермендерге жақын бір бөлігіне орналасқан хордың тұратын жері.

Бертін келе опера жанрының тууына байланысты XVI-ғасырдан бастап «оркестр» деген терминмен сахна мен көрермендердің екі аралығын, музыканттардың отыратын жерін атаған. Ол кейінгі кезде бұл сөз сол жерде ойнайтын музыканттар ұйымының есіміне айналған.

Осыдан кейін бірте-бірте «оркестр» деген сөздің театрмен ешқандай қатысы болмағандықтан бұл сөз ол ұғымда қолданылмай - енді «оркестр» деп концерт залында, көшеде музыканың шығармалары бірігіп орындау мақсатымен әр түрлі аспапта ойнайтын музыканттардың бір тобын айтатын болған.

XVII-XVIII-ғасырларда батыс пен еуропалық елдерде дамыған аспапты музыка өнері «Аспаптандырылған топ», «Аспапта ойнаушылар тобы» деген мағына беретін оркестр атауын әлемдік музыка тарихына біржола орнықтырды.

Оркестр - әр түрлі аспаптарда ойнайтын музыкант-орындаушылардан тұратын үлкен ұжым. Оркестрлер құрамындағы аспаптарға байланысты әр түрлі болып келеді. Симфониялық оркестр, камералық оркестр үрмелі аспаптар оркестрі.

Қазақстанда оркестр өнері 30-жылдары қалыптасып дами бастады. Дегенмен, Құрманғазы, Дәулеткерей тәрізді атақты халық композиторларының сол сияқты ел ішіндегі басқа да күйшілердің шәкірттерімен бірігіп 2 -3 домбыраның басын қосып ойнауын қазақ халқының аспаптық ансамблінің алғашқы үлгісі деуге болады.

Қазақ даласында халықтық көне мұралар мен музыкалық аспаптарды жинастыру ісіне XIX ғасырдың аяғы мен XX ғасырдың басында ғана көңіл аударыла бастады. Бұл іске алғашқылардың бірі болып ғұлама ғалым Ш.Уәлиханов, ұлы ақын, ойшыл А.Құнанбаев секілді т.б қазақтың алдыңғы қатарлы, озық ойлы ғалымдары атсалысты. Олар көне музыкалық аспаптардың негізін салып, тарихын қалыптастырған Қорқыт ата, Әл Фараби, Кетбұға, Нысан абыз секілді т.б жыраулар мен ғұламалардың еңбектеріне зер салды.

Ұлт оқымыстыларымен қоса бұл іске басқа да елдің музыка зерттеушілері мен саяхатшылары да көңіл аударды. Олар ел өмірінде ертеректе болған және бүгінге дейін келіп жеткен қарапайым домбыра, қобыз, сыбызғы, дауылпаз аспаптарын қолдана отырып, топтасқан түрде күрделі деген күй шығармаларын ойнауға, сол арқылы бірнеше аспаптан құралған өнер тобын ұйымдастыруға болатынына назар аударды.

Қазақ оркестрінің шынайы құрылып қалыптасуы мен оркестр құрамын аспаптандыру Ресейде 1888 жылы музыкант әрі дирижер В.Андреевтің бастамасымен ұйымдастырылып,

балалайкашылардан топтастырылған ансамблдің белгілі дәрежеде үлгі-нұсқа болғанын жош

1934 жылдан бері қарай өнер сахнасында келе жатқан қазақ оркестрінің болмыс бітіміне о ресейлік В.Андреев оркестрінің тигізген ықпалы өз уақытында орасан зор болды дей аламыз. Дә де оның тәрбиелік, тағылымдық, нұсқалық мәні зор болғанымен қазіргі көзқарас тұрғысынд алғанда бүгінгі оркестрге басқаша бағыттар мен ізденімпаздық, рухани жаңғыру, жаңару қажетт анғарылады.

1936 жылдың көктемінде Мәскеуде өткен қазақ өнері мен мәдениетінің тұңғыш 10 күнд Декадасына қатысқан оркестрдің шығармашылық, орындаушылық шеберлігін шыңдау жағын ғана емес оркестр құрамын бірқатар жаңа дамытыла жасалған музыкалық аспап құралдарым толықтыру жағы да іске асырылды. Әр түрлі үлгіде жасалынған этнографиялық нұсқада домбыралардан ғана тұрған ансамблдің қатарына қысқа уақыт ішінде бақсы қылқобызынан кобыз бас, кобыз альт, кобыз прима, кобыз контрабас аспаптары жасалынып оркестр құрамын енгізілді. Ал қарапайым 9 пернелі кара домбырадан: домбыра прима, домбыра пиккало, домбыр бас домбыра секунда, домбыра альт, домбыра контрабас аспаптары бөлініп шықты. Соқпал дауылпаздар: бұрандалы, ұшаяк, қол дауылпаздар жасалды, түр түрге бөлініп көбейді.

Құрманғазы атындағы оркестрге 1952 жылдан бастап белгілі кәсіби дирижер Ш.Қажығалиевтің келуі оркестр құрамын аспаптандыру ісіне және ұжымның шығармашылығын үлкен бетбұрыс әкелді. 1953 жылы оркестр Бухарестте өткен жастар мен студенттерд Бүкілдүниежүзілік XV фестиваліне қатысып жүлделі I орын жеңіп алды.

Ш.Қажығалиев ұлт аспаптар оркестріне батыл жаңалықтар енгізе түсті. Әсіресе ол ресейлі В.Андреев атындағы орыс оркестрі құрамындағы ұлт республикаларынан басқа еуропалық үлгід жасалынған контрабас, флейталардың түрлері, баян, аккордеон, виолончель т.б аспаптарды әкелі қосты. Ш. Қажығалиев қазақ оркестрі құрамын аспаптандыруда музыкалық аспаптардың түрлер мен санының мол болуына, олардың дыбысы мен үн сапасының жоғары болуына ерекше мә берді.

Осындай аспаптар құрамымен қаруланған оркестр Батыстың Еуропа мен Азияның, Италия, Дания, Португалия, Франция, Финляндия, Венгрия, Польша, Қытай, Ауғанстан, Индия секілді т.б елдерінде табыспен өнер көрсетті. Ұлттық күй шығармаларымыздың табиғатын шынайы көрсете алған даналық, шығыстық өркениетке тән домбыра, кобыз, сыбызғы аспаптарының бірегей үн көрермен тыңдаушыларды әуезді үнімен тәнті етті.

Қазақтың тұңғыш оркестрі құрылуының 10 жылдығында 1944жылы оркестрге XIX ғасырдың ұлы күйшісі Құрманғазы Сағырбайұлының есімі берілді. Ал 1978 жылы әйгілі өнер ұжымына «Академиялық оркестр» атағы берілді.

Қазақтың Құрманғазы атындағы Мемлекеттік Консерваториясының халық аспаптар кафедрасында оқитын студент жастардың халық өнеріне көне аспаптар тарихына деген қызығушылықтары орасан зор еді. Көне мұраларды жинаушы аспапшы-коллекционер, кобызшы, ұстаз, ғалым Б.Ш.Сарыбаев сол жылдары өмірен пікірлес, ниеттес студент шәкірттері мен аспапшы шеберлердің басын анықталған, қалпына келтірілген көне аспаптардан қоғамдық негізде шағын студенттік ансамбль құрды. Оңтүстік Қазақстандағы тарихы терең Түркістан өңірінің көне Отырар қаласының қазбасынан сол тұста үрмелі сазсырнай көне аспабы табылды. Оның анықталып өмірге, өнер сахнасына келуі құрметіне сай ансамбль аты «Отырар сазы» аталды.

Оркестр құрамына енетін аспаптар:

- А) Домбыратобы:
1. Прима-домбыра
2. Альт домбыра
3. Тенор домбыра (I-II)
4. Бпс-домбыра
5. Контрабас домбыра

Б) Соқпалы аспаптар тобы:

1. Дауыл паз
2. Кіші барабан
3. Үшбұрыш
4. Қоңырау
5. Асатаяк

Ө) Сырнайлар тобы:

1. I сырнай
2. II сырнай
3. III сырнай
4. IV сырнай

В) Қобыздар тобы:

1. Прима- кобыз (I-II)
2. Альт кобыз
3. Бас-кобыз
4. Контрабас кобыз

«Халық аспаптар оркестрінде» ойнаудың алғашқы үйрету әдістері

«Оркестр класы» пәнінің негізгі мақсаттары:

1. Оқушылардың аспаптарда дыбыс шығару жолдарын, динамикалық белгілерді, шығарманың екпінін және өлшемдерін меңгеру.
2. Әртүрлі штрихтарды (ойнау амалдарын) меңгеру.
3. 3. Ноталарды(шығарманың партияларын) жүргізіп және санап ойнаудымеңгеру.
4. Оркестрдегі басқа аспаптарды тындап, ансамбльдің тұтастығын сақтай білуді меңгеру.
5. Оркестрде орындалатын шығармалардың (қазақ, орыс, шетел) және күйлердің көркемдік мазмұнын үйрену, техникалық орындалу шеберлігін үйрене отырып, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін тәрбиелеу.

Оркестрдің жедел қалыптасып, идеялық-көркемдік жағынан өсіп, өркендеуі үшін, ойналатын шығармалар бағдарламаға сәйкес, яғни репертуар дұрыс таңдалуы керек.

Репертуардың қызықты әрі шағын болуының, оның мазмұнының жоғары дәрежеде болуы үшін оқушылар үшін үлкен мәні бар.

Оркестрде алғашқы онау кезінде оқушылар үшін мазмұны мен күрделі классикалық немесе халық музыка шығармаларын ойнату ертерек болады және оны ойнау қиынға соғады

Сондықтан алғашқы уақытта оркестрдің мүмкіншілігіне қарай оркестрге қазақтың, басқа да туысқан елдердің композиторларының көлемі шағын, шығармаларын пайдалануға болады. Алғашқы дайындық кезінде оқушыларға ойналатын шығармалар 16 тактіден аспайтын халық әндері болғаны дұрыс. Өйткені халық арасында көп тараған әуендер, шағын шығармалар оқушылардың оркестрде шығарманы түсініп орындауына, нотаға жаттығуына үлкен әсерін береді, жалықтырмайды және үлкен көп дауысты оркестрдің жалпы дыбысымен жақсы танысады.

Оркестрге алғашқы рет шығарманы үйрету керек болғанда, оркестрді басқарушы әуелі шығарманы ойнатып, оқушыларға шығарманың мазмұнын, оның ерекшелігін, формасын түсіндіріп береді. Бұл дайындық жаңадан ойнайын деп отырған оқушыларға түрлі ой салып, шығарманың қандай дәрежеде орындалатындығын түсінуге себеп болады. Оқушылардың есту қабілетін арттырып, тез үйреніп алуға талпындырады.

Шығарма оркестрге түсіріліп, әр дауыстың партиясы жазылып оқушылардың қолдарына берілгеннен кейін, басқарушы бірінші дауыстағы мелодияны шығарып алуға тиіс. Шығарманы басынан аяғына дейін ойната бермеуі керек. Қайта оны бөлшектеп, әр фразаны мейлінше тазалап, алғаннан кейін, музыканың келесі бөлігіне көшу керек. Оқушыларға үйрету сатысында жылдам асығыс ойнатуға болмайды. Егер шығарманы бірден жылдам екпінде ойнаса, оқушы тез, жылдам ойнаймын деп нотасынлас және шығарманы өз ырғағында ойнай алмауы мүмкін. Сондықтан басқарушы осыған көп көңіл бөлуі тиіс.

Негізгі мелодияны шығарғаннан кейін, басқа дауыстарды сүйемелдеуші аспаптардың партиясын үйретуге кірісу керек. Барлық партияны талдап, жәй екпінде меңгергеннен кейін оқытушы олардың барлығын ойнатып көреді. Оркестрді жүргізуші тиісті ойнау- орындау белгілерін пайдаланып үйрену кезінде болған кемшіліктерді көрсетіп, қалай ойнау керектігін түсіндіріп айтады. Әр дауыстарды бөлек бөлек ойнатып (мысалы домбыра аспабында ойнаушыларды бір бөлек, кобыз аспабын және бастарды жеке ойнатып) көру керек. Бұл оркестр басқарушысына сол сияқты оқушылардың өздеріне де таза дыбыстардылас ноталардан тез ажыратуына көмектеседі.

Шығарманы үйренуде асығыстық жасауға болмайды. Шығарманы алғашқы үйрену сатысында әр топқа бөліп, дайындау қажет. Оркестрдің жұмысы басқарушының жұмыс жоспары бойынша жүргізілуі керек.

Оркестрмен жұмыс жүргізу негізі 4 түрге бөлінеді:

1. Түзету енгізу дайындығы;
2. Жай, қарапайым дайындық;
3. Шығарманы түгел тоқтатпай ойнату дайындығы;
4. Ең соңғы дайындық.

1. Түзету енгізу дайындығында – шығарманы оркестрге қалай бейімделіп түсірілгенін характерін, мазмұнын, динамикалық белгілерін, ырғағы мен екпінін анықтау жұмыстары жүргізіледі.

2. Жай қарапайым дайындықта – нақтылы бір шығарманы ойнап үйретумен қатар, оның көркемдік жағын нығайтып, шебер орындау жұмыстары көзделінеді. Дайындық бүкіл

оркестрдің аспаптарымен, топтарымен және оркестр аспаптарының партияларын жеке талдап, ойнату ықпалында жүргізіледі.

3. Шығарманы түгел басынан аяғына дейін ойнату дайындығында орындаушылардың орындау кезіндегі кемшіліктерді айқындау ретінде екпін мен динамика белгілерінің дұрыс орындалуы және көркемдік жағына назар аударып характерінің, мазмұнының сәйкестігін қадағалау жұмыстары жүргізіледі.

4. Ең соңғы дайындық – шығармалардың концертте қалай орындалуын анықтау үшін жүргізіледі. Бұл дайындық жай, қарапайым дайындықтың ең қорытынды сатысы болуымен қатар шығарманың орындаушылық көркемдігінде сапалық жағынан кемшілік болмаған кезде ғана белгіленеді.

Жалпы дайындық жоспары туралы, жоспар партитураға терең, жан жақты талдау жасап, соң оркестрдің мүмкіншілігіне қарай құрылуы қажет. Ол жоспарға:

- Дайындықты қалай ұйымдастыру, қандай қарқында өтуі;
- Оқушылармен топтық, жалпы дайындық жүргізу (техникалық қиын орындалатын жерлер анықтау, ансамблдік тұтастықты сақтау, орындаушылармен жеке сабақ өткізу);
- Оқушыларға әртүрлі тәсілдермен әсер ету (қол қимылдарымен, әндетіп, сазбен жеткізу);
- Дайындық түрлері. Оның ішінде әсіресе, соңғы қорытынды дайындыққа көңіл бөлу;
- Партиялардың дұрыс жазылмаған жерлерін дер кезінде түзету, қате орындаған жерлер ескерту;

Жүйелі жасалынған дайындық жоспары, оқушылардың шығарманы жылдам ұғып, түсініп, көп уақыт жоғалтпай игеруіне ықпал етпек.

Оркестрмен жұмыс жүргізу кезіндегі шығармалар тізімі:

Құрманғазы «Балбырауын»
Н.Тілендиев «Мұрагер»
Д.Нұрпейісова «Әсем қоңыр»

Г.Свиридов «Вальс»
Л.Хамиди «Қазақ вальсі»
К.Күмісбеков «Ой толқыны»

Қорытынды

Қорыта айтқанда, оркестрдің табысы техникалық көркемдігі жоғары дәрежеде, ойдағыдай орындалуы оркестрдің жетекшісінің оның сол шығарманы меңгерілуіне, оркестрді басқаруына байланысты.

Қазақ халық аспаптары оркестрі музыкалық аспаптарының құрамы, сапасы, дыбыс бояулары жағынан өте бай.

Кез келген, талантты халық композиторларының шығармаларын оркестрге түсіріп орындатын болсақ, ол туындылардың халқымызға берері мол.

- Пайдаланылған әдістемелік әдебиеттер тізімі:
1. Л.Хамиди, Х. Тастанов «Дирижерлік негіздері»
 2. Т.Ізтаев «Оркестрмен тәжірибелік жұмыс»

Домбырашы-орындаушы тәрбиелеу

Қазанғап атындағы Қызылорда музыкалық жоғары колледжінің
«Халық аспаптар» бөлімінің оқытушысы
Муратбаева Алия Кабиевна

Жоспар

1. Кіріспе
2. Домбыра аспабын тартуды үйрету әдістері
3. Оқушылардың музыкалық қабілетін анықтау
4. Оқушының талабына, дарынына, қабылдауына қарай сабақ өткізуге машықтану
5. Оқушының деңгейіне сай репертуар таңдау
6. Оқушының ойлау қабілетін арттыруға жетекші болу
7. Әр оқушының қабілетіне, ерекшелігіне сай жеке жоспар құру

Домбырашы-орындаушы тәрбиелеу

Домбыра қазақ халқының төл аспабы болғандықтан, әр қазақтың төрінде ілулі тұрғаны абзал. Себебі домбыра аспабы қазақ халқының ғасырлар бойы басынан өткен қуаныш, қайғысының, жалпы басынан өткен барлық тарихи кезеңдерінің куәсі, жырлаушысы. Халқымыздың киелі аспабы тек төрде ілініп тұрмай, домбырамызды әр қазақтың шерте білгені жөн болар еді. Сол себепті ұрпағымызды жастайынан домбыра аспабына қызықтырып, тартуға, яғни домбырашы болуға тәрбиелеуіміз қажет. Ол үшін қазіргі домбыра үйренудің жүйелі әдіс-тәсілдерін жасап, домбыра үйренудің болашақтағы бағыт-бағдарын анықтап алғанымыз дұрыс. Қазіргі заманда домбырашы тәрбиелеуге мүмкіндігіміз өте көп. Домбырашы тәрбиелеуге өз үлестерін қосып жүрген мекемелер, оқу орындары баршылық. Дегенмен шебер орындаушы тәрбиелеу үшін, тәрбиелеу жолдарын жүйелі түрде дамытқан жөн.

Соңғы кездері домбыра аспабын тартуды үйретудің әдісі үш түрлі бағытта өріс алып келеді. Домбырада тартуды үйренгісі келетін талапкерлердің барлығының бірдей арнайы музыкалық оқу орындарда кәсіби ноталық сауатпен үйренуге мүмкіндіктері болмай жатады. Сондықтан домбыра тартуды үйренудің бірнеше әдістерін қарастыруға болады.

1. Домбырада тартуды сан жүйесімен үйрету.

Жас ерекшеліктеріне қарамай домбыра тартуды үйренуге ниет еткен, талабы бар, нота сауатын қажет етпейтін, әрі тез үйренгісі келетін жандарға тиімді тәсіл. Сонымен қатар есте сақтау қабілеті қалыптаспаған жас баланың нотаны жаттауға көп уақытын жібермеуіне, керісінше қабілеті қалыптаспаған жас баланың нотаны жаттауға көбірек көңілін аударуына тиімді. Себебі кез аспапта отырысына, қолдарының қойылымына көбірек көңілін аударуына тиімді. Себебі кез келген оқушы санай біледі. Әрі аз күн ішінде домбыраны ұстап, көлемі шағын, жеңіл әнді немесе күйді үйретуге болады. Алғыр балаға кейін нота жаттауға да бұл әдістің көмегі мол. Домбыра мойнын белгілеу. Мысалы: 1-ші перне ре#-ре ішегінде, соль#-соль ішегінде. Бұрын халық ішінде түрікпен перне немесе аты жоқ перне атанған сол себептен есепке алынбайды.

Ашық ішектер дыбысы 0-деп белгіленеді. Екінші пернені 1-деп белгілеп, ары қарай жалғаса береді. Бастапқы кезде сол қолда жиі қолданылатын саусақ кестесі: 6,1; 6,2; 6,4. Әбден дағдыланғаннан кейін 3,4; 2,4; 4,1; 1,4. саусақтар кестесі бірте-бірте қолданылады. Бұл әдістеді саусақтар кестесі үстіңгі (ре) ішек нотасының белгісі астына, астыңғы (сол) ішек нотасының белгісі үстінде жазылады.

2. Құйма құлақ-бұл дәстүрлі күй үйрену мектебінің әдісі. Бұл әдіс ғасырлар жемісі, яғни ата-бабаларымыз күйді құлақпен, әдейілеп үйретусіз үйреніп бізге жеткізген. Дегенмен сол себепті күйлеріміздің нұсқалары көп. Құйма құлақ әдісі ең қиыны болғанымен тиімді болып келеді, себебі осы әдіс арқасында орындаушының есту, есте сақтау қабілеттері, шеберлік қимылдарды байқағыштығы, кейбір нотаға түспейтін күй құпияларын қабылдау қасиеті өседі.

3. Кәсіби нота сауаты арқылы домбыра тартуды үйрету әдісі. Арнайы музыкалық білім беретін оқу маман боламын деген әрбір азаматтың үйрену тәсілі. Арнайы музыкалық білім беретін оқу орындарының оқытатын әдісі. Нота сауатымен үйрену әдісі дәстүрлі құйма құлақ әдісімен тығыз байланыста жүргізілгені дұрыс. Жалпы домбырада тартуды үйренуде, бұл әдістердің қай қайсысыда бір-біріне кедергі келтірмейді. Домбыра аспабында тартуды үйретудің барлық әдістерінде ұстанатын ортақ негіз үйренуші шәкірттің аспапта отырысы, техникалық шеберлігінің қойылымы, екі қол үйлесімі, орындаушылық дағдының қалыптасып дамуы, техникалық шеберлігінің дамуы. Домбыра аспабын тартуды үйрету әдісі кәсіби өнер саласында ұдайы дамып келеді.

Домбыра аспабын тартуды үйретудің жоғарыда айтылған әдістерінің қайсы бірін тандандасаңызда, үйретуші ұстаз домбырашы тәрбиелеуде оқыту жүйесін қалыптастырып жоспарлауы қажет. Яғни алдына қоятын нақты мақсаттары болуы қажет. Мысалы:

1. Оқушылардың музыкалық қабілетінің шеңберлік деңгейін анықтау.
2. Оқушының талабына, дарынына, қабылдауына қарай сабақ өткізуге машықтану.
3. Оқушының деңгейіне сай репертуар тандай білу және оқушының репертуарындағы шығармалардың мазмұнын ашып балаға жеткізе білу.

4. Оқушының ойлау қабілетін арттыруға жетекші болу.

5. Осы мақсаттарды басшылыққа ала отырып әр оқушының қабілетіне, ерекшелігіне сай жеке жоспар құра білу.

Ұстаздың мақсаты домбыра тарту шеберлігін меңгерту, өнерге деген ынта-ықыласын арттыру, музыканы терең түсінуге тәрбиелеу болғандықтан үйрету сабақтары біртіндеп белгілі бір жүйемен жүргізілгені орынды.

1. Музыкалық қабілетті анықтап дамыту.

Қабілет- іс әрекеттің белгілі бір түрін ойдағыдай орындауда көрінетін қасиет.

Ал музыка маманына қажетті қабілеттер:

Есту, есте сақтау, ырғақ. Бұл қабілеттер барлық балаларда жеткілікті дәрежеде бола бермейді. Музыкалық қабілеттерді анықтап алғаннан кейін барлық қабілетті де дамытып өте жақсы деңгейге жеткізуге болады. Есту, есте сақтау, ырғақтық сезім қабілеттерін бірнеше түрлі тәсілдермен тексеруге болады. Сондықтан оқушының қабілеттерін бірте-бірте оқу барысында толық ашуға болатынын әр уақыт ескерілуі қажет.

Есту қабілетін екі түрі болады:

Абсолюттік (дәл, таза) және салыстырмалы есту қабілеті. Абсолюттік есту қабілеті келетін дыбыс биіктігін мүлтіксіз таза есту болса, ал салыстырмалы деп белгілі бір дыбыс биіктігін басқа дыбыстармен салыстыру арқылы анықтауды айтамыз. Әрбір музыкантқа абсолюттік есту қабілетінің болғаны әрине пайдалы, бірақ маңызды емес, ал салыстырмалы есту қабілетінің болуы өте маңызды. Домбыра үйретуде есту қабілетін көптеген жағдайларда дамытуға болады.

а) Домбыраның әр буынында әуенді орындап беріп, сол әуенді әндетіп айтқызу;

б) Домбыра тартуды біраз үйренгеннен соң, өзіне таныс әуенді пернеден тергізу;

в) Төменгі және жоғарғы ішектегі әуендерді жекешелеп үйрету;

г) Перне бойымен көтерілу, төмендеу қозғалысымен регистрдің өзгеруін естуді үйрету.

Музыкантқа есте сақтау қабілеті керекті қабілеттердің бірі. Себебі шығарманың тез есте сақталуы, оқушының алға тез қарқынмен жылжуына көмектеседі. Музыкалық есте сақтау қабілетіне – есту арқылы есте сақтау, қозғалыстық есте сақтау, логикалық есте сақтау, көру арқылы есте сақтау жатады. Есте сақтау қабілетін жақсы дамыту үшін ойша айқын елестеткенге дейін көзбен көбірек оқып және осы тәсілді жиі қайталап отырған дұрыс. Сонымен қатар шығарманы белгілі бір ойы аяқталатын бөліктермен, яғни, сөйлемдермен жаттатқан тиімді.

Мысалы; күйді буынмен жаттаса тез есте қалады.

Ырғақ дегеніміз - әр түрлі дыбыс ұзақтықтарының белгілі мерзімде алма кезек ауысып келіп отыруы. Ырғақ мазмұнға байланысты құбылып, өзгеріп отырады. Ырғақ шәкіртке қарапайым жүйемен басталып берілетін қасиет. Ырғақтық сезімді алғашқы сабақтарда жәй екпінде, қарапайым өлшемдерді санатқызып үйрету арқылы қалыптастырған жөн, себебі, оның алғашқы кезеңде дәл ырғаққа үйрету – басты қажеттілік. Жекелеген әуендерді орындап, оның ырғағын қайталапқызып, болмаса белгілі әуенге билеткізіп көрсету жолдары, жылдам, орта, жай екпінді күйлер, әуендерді орындап беріп, қандай ырғақтық әсер алғанын байқау да ырғақ қалыптасуына жол ашады. Оқушының есту, есте сақтау, ырғақтық сезім қабілеттерін дамыта отырып, орындаушылық шығармашылық қабілетінде дамытуымыз қажет. Оқытушының жан жақты мақсаты шығарманың түр-тұлғасын, қадір қасиетін, музыка манері ерекшеліктерінің жан жақты сырын ашып жеткізіп, шығарманы орындауда оқушының дыбысты, штрихтарды анық алуымен қатар, шығарманың мән-мазмұнын толық жеткізіп тартуына көңіл аударғанын қадағалап отыру, түсіндіру.

2. Оқушының талабына, дарынына, қабылдауына қарай сабақ өткізуге машыктану.

Оқушының талабына, дарынына, қабылдауына қарай домбыра тартуды әдіс-амалдарын үйретуді де кезегімен жүйелеп үйретеміз. Алғашқыда домбыра аспабымен таныстыра отырып, аспапты дұрыс ұстап отыруды, қолдарының қойылымдарын үйретіп үнемі жіті қадағалап отырамыз. Алайда отырысы мен қолдарының қойылымына қадалмай, әрі қарай домбыра үйретудің келесі сатысына өтіп жалғастыра береміз, себебі жас баланың зейіні қысқа болғандықтан тез жалығып кетеді.

Домбыра тартуды бірінші төменгі қажыстан бастап үйретеміз, себебі баланың оң қол қойылымы дұрыс қойылуы үшін, қолының табиғи қозғалыс бағытымен, күштемей еркін төмен тастау арқылы қозғалу тиіс. Қолдарының қойылымын үнемі қадағалай отырып ашық ішекте қағыс қағып үйреткеннен кейін, аспаптың пернелерінің орналасуымен бірте-бірте таныстыра отырып, перне басуға жаттықтырамыз. Баланы жалғастырып алмас үшін домбыра пернелерін бірден жаттатпай, кішкене екі немесе төрт такті көлеміндегі қызықтыратын жаттығуларды ойната отырып жаттату тиімді, және алғашқыда жаттығуларды негізгі пернелермен үйреткен жөн. Сол кішкене жаттығуларды тартқыза отырып, сол қол саусақтарының пернені басу әдісін үйретеміз. Оқытушының алдына қоятын басты мақсаттарының бірі ең жауапты да, қиын жұмыс оқушының

сол қол саусақтарының, оң қол қағыстық техникалық шеберліктерін, жылдамдығын өсіру. Бұл үшін күнделікті әр түрлі жаттығу, гамма, этюдтерді пайдаланып отырған дұрыс, сонымен қатар шығарманы шағын бөлімдерге бөліп, бөліммен үйрету тиімді.

Шебер орындаушы тәрбиелеудің тағы бір тәсілі оқушының өзіндік дайындығын ұйымдастыру. Оқушының үйде дұрыс дайындалуы үшін оқытушы әр сабақта өтілген жаңа тапсырманы жіктей түсіндіріп, ойнап көрсетіп, түсінген, түсінбегенін қайта тексеріп, күнделігіне жазып беріп отыруы тиіс. Оқушының өзінше дайындалған кезінде кейбір керекті сәттерді сақтап дайындалуын қадағалап, жөн сілтеп отырған жөн.

3. Оқушының деңгейіне сай репертуар таңдай білу және оқушының репертуарындағы шығармалардың мазмұнын ашып балаға жеткізе білу.

Оқушының орындаушылық, техникалық шеберлігінің өсуі, көбіне оқушыға берілген репертуарға байланысты болады. Оқытушы әр оқушының репертуарын жасаған кезде орындаушылық мүмкіндігіне қарай, бар мүмкіншілігін жақсартатын және жаңа мүмкіншіліктер туғызатын шығармаларды бере отырып, қиындықтар туғызбайтын жақтарын ескеруі керек. Оқушыны қызықтыру үшін, ынтасын өсіру үшін қиын шығармалар беріліп жатады. Сонымен қатар кішкене, әрі пайдалы шығармаларды да беріп отыру қажет, себебі тек бір шығармамен оқушының музыкалық қабілетін, техникасын толық өсіру мүмкін емес. Домбыраны енді қолына алып үйренуге талпынып жүрген балаға шағын әндер мен күйлерден бастап үйреткен абзал. Мысалы: Халық әні «Еркем-ай», халық күйі «Кенес», «Жастар биі», т.б. Оқушының қолдарының қойылымы бұзылып кетпеу үшін жеңіл халық күйлерін орындағанда оң қолдың ауқымы кең алынады. Үйрете бастаған тиімді, себебі Құрманғазы күйлерін орындағанда оң қолдың ауқымы кең алынады. Оң қолдың ауқымын кең алу кезінде, қолды өз салмағымен еркін тастап қағуға қалыптастыруға болады. Мысалы: Құрманғазының күйі «Кісен ашқан».

Репертуар таңдағанда, оқушының мүмкіндігін ескерумен қатар, жастайынан оқушының әр түрлі дәстүрде, әр түрлі стильде орындауға үйреткен жөн. Техникасын өсіру үшін этюд, жаттығулар берумен қатар, барлық күйшілік мектептерді біліп, түсінуі үшін, барлық күйшілік мектептердің күйлерін және алыс - жақын шетел композиторларының шығармаларын репертуарға енгізіп отыру, оқушыны жан-жақты өсіреді.

4. Оқушының ойлау қабілетін арттыруға жетекші болу.

Жас балаға ойлап шешім қабылдау қиындық тудырады, сондықтан ұстаз баланың ойлау жүйесін сақтықпен бағыттап отыруы керек. Әр кезде берілген шығармалар, тапсырмалар балаға жақсы әсер ететіндей, үйренуге деген ынта-ықыласын, құштарлығын арттыратындай болуын оқытушы үнемі қадағалап отыруы қажет. Педагогикалық үрдісте оқушылардың өз бетінше жасаған ой-жұмыстарының дұрыс-бұрыстығын тексертікізіп, бір қиындықтың өзін түрлі жолдармен тұлғаларының түсіндіріп бағыт беру, логикалық ойлауды қажет ететін әр түрлі тапсырмалар, шешуге болатынын түсіндіріп бағыт беру, логикалық ойлауды дамытудың тиімді жолдары. Мысалдар, қарапайым салыстырулар – баланың логикалық ойлауын дамыту үшін олардың өзіндік күш-қуаты мен сенімін Әрі оқушылардың жеке ойлау қабілетін дамыту үшін олардың өзіндік күш-қуаты мен сенімін арттыру қажет.

Домбыра тартудың әдіс амалдарын үйрете отырып, орындаушылық шеберлігін арттырумен қатар оқушының ойлау жүйесін дамыту мақсатында, шығарманы өз бетінше талдап, үйреніп орындауына дағдыландыру керек. Сонымен қатар оқытушы үй тапсырмасын тексеру кезінде де оқушыға өз қателіктерін, қай жерді түсінбегенін, қай жері қиындық туғызғанын өз ойымен жеткізуіне мүмкіндік беріп және өз жұмысына талдау жасап отыруға қалыптастыруы қажет. Ол үшін бірінші кезде оқытушы шығарма жөнінде толық мәлімет беріп (яғни шығарманың авторы жөнінде, шығарманың шығу тарихы), толық ойнап көрсеткені дұрыс. Себебі бала нақты ақпаратқа немесе оның дәл баламаларын бейнелеуге сүйенеді.

5. Осы мақсаттарды басшылыққа ала отырып әр оқушының қабілетіне, ерекшелігіне сай жеке жоспар құра білу.

Оқушының талантын ашып, алдағы мақсаттарға жетуге деген талпынысын, шығармашылық мүмкіндіктерін жетілдіріп, жақсы орындаушы тәрбиелеу үшін, оқытушы әр оқушымен жеке дара жұмыс істеу жоспарын құруы қажет. Жеке жоспар өзінің аты айтып тұрғандай жеке бір оқушының тәрбиесіне, жеке шығармашылығының өсуіне құрылады. Жеке жоспарға оқушының шығармашылық деңгейін жан-жақты өсіретін шығармаларды енгізген дұрыс. Оқу процесінің нәтижелі болуы алдын ала құрылған жоспарға тікелей байланысты. Әр оқушының

жеке жоспары жарты жылға, кейбір жағдайда (оқушының музыкалық және техникалық өсуі мен жалпы деңгейіне байланысты) бір жылға толық жасалады. Жылдық жоспардың орындалуы, қорытындысы мен оқушының мінездемесі (оқу жылының басында оқушының білімі, орындаушылық шеберлігі қандай деңгейде болды және өсу болды ма немесе керісінше төмендеу болды) әр оқу жылының аяғында міндетті түрде толтырылып отыруы қажет. Жеке жоспарға енгізілетін шығармалардың техникалық-музыкалық деңгейі оқушының музыкалық қабілетіне, оның ой өрісіне, біліміне, еңбек сүйгіштігіне сай болуы тиіс.

Жеке жоспарға енетін бағдарламаның бір нұсқасы:

1. Жаттығулар (әр түрлі: оң қол, сол қолға байланысты);
2. Этюдтер (штихтарға, жылдамдыққа, дыбыс тазалығына, күйге байланысты);
3. Төкпе (әр түрлі мектептен дәстүрінен күйлер);
4. Шертпе (әр түрлі мектептен) дәстүрінен күйлер;
5. Әр түрлі штрихтарды игеру мақсатында фортепиано сүйемелдеуімен шығармалар.

Қолданылған әдебиеттер:

1. А. Алексеев. «Методика обучения игре на фортепиано» Москва.
2. К. Сахарбаева. «Домбыра үйрену әдістері» Алматы. 2009ж.
3. Мұратбаева Ә.Қ. «Домбыра аспабында оқыту әдістемесі» Алматы. 2019ж.

Дирижерлау кезінде партияларға анық көрсету үшін қол қимылдарымен жұмыс жасау әдістері (Әдістемелік баяндама)

Қазанған атындағы Қызылорда музыкалық жоғары колледжінің
«Ән салу» бірлестігінің оқытушысы
Бутабаева Ш.А.

Мақсаты: Дирижерлық шеберлікті жетілдірудің негізгі шарттарымен таныстыру, қалыптастыру.

Жоспары:

I-Кіріспе

II- Негізгі бөлімі

а) Дирижерлық аппарат;

ә) Дирижердың қол қимылының қызметі, тактілік қимыл (тактирование);

б) Шығарманың басталуын, аяқталуын көрсету;

в) Алғашқы дирижерлық шеберлікті (техниканы) қалыптастыру.

III-Қорытынды

Дирижерлық шеберлікті жетілдірудің негізгі шарттары
«Дирижирование» француздың «diriger»- басқару деген сөзінен шыққан. Дирижерлау әдісінің жалпыға бірдей қабылданған ережелеріне тән тәсілдер жиындығы дирижерлық шеберлік немесе техника деп аталады. Дирижердың шеберлігі, барлық қозғалыс-қимылдарының хор әншілеріне түсінікті болуы, оның хормен жұмыс жүргізуін жеңілдетеді. Ондай жұмыс нәтижесі көп еңбек ету барысында қалыптасады. Ол үшін төмендегі қажетті қимылдарды қарастырайық.

- А) Қолды, саусақтарды ыңғайлап ұстау қалпын жетілдіруге және горизонтальды жазықтықты сезінуге қалыптастыру.
- Б) Оң қол мен сол қолдың атқаратын қызметі (функция) туралы түсінік беру.

Дирижерлық аппарат

Дирижерлық аппаратқа: денені ұстау, қол, бет-пішінімен (мимика) көрсету, бас, қолдың басы, яғни білезіктің қимылы жатады. Хор ұжымын басқару үшін қолданылатын негізгі құралға-дирижерлық аппарат жатады. Сөйтіп, дирижерлық аппарат-денені ұстау, қолды бейімдеу және

бет-пішінімен көрсетуден тұрады. Хорды басқару үшін ең негізгі қызмет атқаратын-қол. Дирижердың қолы шығарманың мазмұнына лайықты ерекшеліктерін сипаттайды.

Ал денені ұстау, екі аяққа тең тұру шығармаға лайықты қол қимылымен басқаруды анығырақ, дәлірек, сенімді әрлендіре көрсетуге көмекші қызмет атқарады.

Сахнажда хор ұжымының хор шығармасын орындауы, бұған дейінгі сол мен дирижердың ұзақ уақыт бірігіп, жұмыс жүргізуінің нәтижесі. Дирижердың қолын, талапты шартты белгілерін түсініп, оны бұлжытпай орындау, хор ұжымының орындаушылық мәдениеттің деңгейін көрсетеді.

Дирижердың қол қимылының қызметі, тактілік қимыл. (тактирование)

Хор жетекшісі дирижерлау кезінде сол шығарманың өлшеміне лайықты тактідегі үлестерді қол қимылымен (жесть) біркелкі бөліп, көрсетеді. Мұндай санап шығу, біркелкі үлестерге бөлу, біркелкі ырғақты үлестермен тең бөліп көрсету- тактілік қимыл «тактирование» деп аталады. Қол қимылының шығарманың өлшеміне байланысты белгіні уақытпен тактідегі әлді, әлсіз үлестерді бойынша (оң қолмен деп есептелгенде) 4 бағыты бар: төмен, солға, оңға, жоғары. Бұл қимылдар музыкада ең негізгі элемент- әлді, әлсіз үлестердің алма кезек ауысуын көрсетеді. Дирижердың қолдары хор шығармасының фактурасына, оның музыкалық мазмұнына қарай жұмыс жасайды. Дирижер қолының шартты талабы әншілерге тиісті әсер ету мен бірге, олардың түрлі талаптарды, дұрыстап дәл орындау жүре пайда болатын дағдылы (рефлекс) жүйесін жеткізеді. Дирижерлық етуді әсерлі де түсінікті ететін негізгі құрал, қол қимылы мен сақтық ескерту қимылдарының бірігіп, үйлесуі. Музыкалық терминологияда ескертетін қимыл, шығарманы бастап кету үшін, аяқтау үшін сөйлем аралық (фраза) сөз тізбектерінің арасындағы дем алу әрекетін көрсететін серпінді қимыл ауфтакт (замах) деп аталады. Дирижердың қол қимылы төмендегі негізгі міндетті қызметтерді атқарады:

1. Шығарманың жазылған өлшемін көрсету;
2. Ән айтудың басталуын кіріспесін (вступление) көрсету;
3. Әннің аяқталуын (снятие) көрсету;
4. Шығарманың орындалу екіпін, ырғанын көрсету;
5. Ньюанстарды, дыбыс жүргізу мен үн құрылымы, ансамбль үйлесімділіктерін көрсетеді.

Шығарманың басталуын, аяқталуын көрсету

Әннің басталуын көрсету дирижер қолының үш элементке бөледі: көңіл аудару (назар аудару), дем алу (тыныс алу), әнді бастау (кіріспе). «Көңіл аудару»- немесе назар аударудың өзі екіге бөлінеді. Алғашқы назар аудару (первоначальное внимание) дирижер хордың алдына тұзу тұрып, хор мүшелерін көзімен шарлап, дайынсыздар ма деген ишарат белгі білдіреді. Хор әншілерінің түгелдей дерлік назары дирижерға бағытталған кезде, оң қолын «көңіл аудару» нүктесіне қойып дайындалындар, сақ болындар деген белгі жасайды. Бірнеше секундқа ғана созылатын бұл белгінің негізгі мақсаты қимылсыз тыныштықты сақтап, әнді біркелкі бастау үшін дем алуға дайындау ишараты боп табылады. «Дем алу»-тынысты ішке алу кезінін көрсетеді. Дирижер қолын серпінді қимылмен жоғары көктеріп, яғни дем алу, әнді бастауға дайынды. ауфтакт белгісін көрсетеді. Хордың біркелкі басталуы осы қимылдың айқындығына байланысты. «Әнді бастау»- дем алудан кейін болар-болмас, м көз ілеспес сәл кідірістен кейінгі әннің басталуын тікелей көрсететін еркін қимыл кіріспе деп алаады. «Әнді» бастау» алғашқы екі элемент: көңіл аудару (внимание) және дем алу (дыхание) белгілерінің нәтижесінде жүзеге асырылады, себебі бұл үш элементтің бір-біріне әрекеті мүмкін емес.

Дем алу, кіріспе, бастап кету шығарманың сипатына, мазмұн ерекшелігіне байланысты өзгеріп отырады.

Шығарма f-қатты басталатын болса, серпінді ауфтакт қатты, шымыр, жігерлі, батыл қимылмен жасалады, шымыр, жігерлі, батыл қимылмен көрсетіледі де, ал p-жай басталса, жұмсақ, нәзік, жеңіл қимыл жасалады, т.с.с.

Шығарманың аяқталуын-көрсету қимылы да 3 элементтен тұрады: көңіл аудару, даярлану, аяқтау.

Хор үнін аяқтау, шығарманың орындалу барысында, яғни сөз тізбегінің, сөйлемнің аяғында, кідірістің алдында және шығарманың алдында және шығарманың соңында болғандықтан

«аяқтаудың» келісілген қимылы бар. Шығарманы аяқтау үшін, шығарманың аяқталуына жақын бірінші қимыл «көңіл аудару».

«Көңіл аудару»-хор үшін аяқтау, орындау кезіндегі сөз тізбектерінің араларында да кездесетін болғандықтан оған әнді бастағандағыдай ерекшелік қажетсіз, себебі әншілер шығарманы орындау үстінде назарларын дирижердан алмай, оның ишарат белгілерін қадағалауда. Ал, шығарманың соңындағы аяқталуға дайындалуда «даярлану» қимылындағы «аяқтау» бастау қимылына ұқсас келеді.

Шығарманың соңында дыбыс көбінде ұзақ ұсталып барып аяқталатын болса, оған «даярлану» белгісі сол қолды ұстап, оң қолмен тактілік қимыл көрсету арқылы да жүргізіледі. Сонымен бірге орындалатын шығарманың сипатына, екпініне байланысты және де тактінің әртүрлі үлестерінің аяқталуына байланысты көрсеткенде дирижердың өте анық қимылының мәні зор.

«Аяқтау»-екі қолмен бірдей серпінді қимыл жасау арқылы хор үнін кесіп, шығармадағы дыбысты хордың орындауын тоқтатады.

Сүйемелсіз жазылған хор шығармаларында «бастау» және «аяқтау» тек хор әншілерімен тығыз байланыста ерекшелу жүргізіледі. Шығарма сүйемелдеумен болған жағдайда (оркестр, ансамбль, рояль және баян) дирижер қолының қимылы хор әншілеріне де, сүйемелдеушілерге де «бастау» мен «аяқтау» белгілерін көрсетіп тұрады.

Алғашқы дирижерлік шеберлікті (техниканы) қалыптастыру

Қол қимылдарын қалыптастыратын жаттығулардың үлкен маңызы бар. Ол жаттығулар алдымен төмендегідей мақсатты көздейді:

1. Нүктеден кері серпіліп, горизонтальды жазықтықты сезінуге дағдыландыру.
2. Екі аяққа тең тұрып, басты өз деңгейінде, денені еркін-түзу ұстауға қалыптастыру.
3. Шынтақ пен қолдың басының былғаландап, шектен тыс артық қимыл жасап билеп кетуіне сақтандыру.
4. Соңғы үлесте шынтақты тым бүгіп, алақанның ашық аспандап кетпеуін сақтандыру.
5. Қолдың мықыннан төмен түспеуін, жоғары қимылда құлақ деңгейінен аспауын қадағалау.
6. Қолдың басы, білезіктің еркін нормалы қимылы және саусақтардың шашырамауын қадағалау.
7. Екі қолдың дирижерлық техникада үлкен қате боп саналатын айқасуын болдырмау.
8. Қолдың басы мен шынтақтың бірге қимылында үлестердің анық болуына жету.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Дмитриевский Г. Хороведение и управление хором. Элемент курс 2-е изд. М. 1957
2. Егоров А. Теория и практика работы с хором. М.-Л, 1951

Значение фортепиано в подготовке музыкальных кадров разных специальностей.

Нуралиева Райкул Аленовна
Преподаватель отделения «Общего фортепиано», концертмейстер
Кызылординского высшего музыкального колледжа им. Казангана

Предмет общего фортепиано в формировании музыкантов разных специальностей всегда играл весьма значительную и важную роль. Воспитание профессиональных исполнителей на оркестровых и народных инструментов, вокалистов неотделимо от приобщения к культуре игры на фортепиано. Без такого приобщения трудно обрести необходимый художественный кругозор,

трудно знакомиться и работать с образцами мировой музыкальной классики. Н.А. Римский - Корсаков указывал еще «Игра на фортепиано создает наиболее благоприятные условия для развития природных музыкальных данных и общей музыкальной культуры».

По образному выражению профессора Г.Цыпина, класса общего фортепиано не миновать музыканту ни одной специальности, чем бы он ни занимался, и на какой бы ступени учебной лестницы ни находился – от первой (школа) и до последней (вуз).

«Для меня лучший из музыкальных инструментов при всей моей любви к виолончели, - говорил Пабло Казальс, выдающийся испанский виолончелист, - ... кто желает посвятить жизнь музыке, должен научиться играть на рояле, независимо от того, какому музыкальному инструменту он отдает предпочтение»

Обучение игре на фортепиано является обязательным для студентов всех специальностей. В своей будущей деятельности студенты инструменталисты редко становятся солистами. Они играют в ансамблях, оркестрах, либо преподают в музыкальной школе, колледже. Если они готовятся стать исполнителями, свободное владение фортепиано помогает им обрести двигательную свободу в процессе игры на своем инструменте. Владение фортепиано студентами вокалистами помогают общению с концертмейстером, позволяют свободно аккомпанировать себе и своим ученикам, грамотно анализировать фактуру вокального образа. Студенты дирижеры, подходят к воплощению художественно-музыкального образа. Студенты в полифонических линиях профессионально владеющие фортепиано, имеют возможность исполнять всю партитуру на рояле, целостно охватить произведение, осмыслить структуру, разобраться в струнных, духовых, голосов. Музыкальное образование учащихся инструменталистов (струнных, духовых, народных) также невозможно себе представить без обучения игре на фортепиано. Это касается навыков общения с многоголосным текстом, профессионального умения разобраться в фортепианной партии концертмейстера.

Обучение игре на фортепиано издавна входила в учебную подготовку музыкантов профессионалов самых различных специальностей. Называемая в наши дни обычно общим фортепиано, эта дисциплина раньше носила разные названия – фортепиано «обязательное», «вспомогательное», «фортепиано для всех» и т.д. Подлинно квалифицированная подготовка музыкантов профессионала любой специальности (будь то теоретик, певец, оркестровый музыкант) становится не реальной, если игнорируется отсутствие интереса, формальное изучение к предмету общего фортепиано часто наблюдается рост музыканта. Учащийся выполнения требований. Поэтому педагог должен убедительно аргументировать необходимость обучения игре на фортепиано, как условия профессионального роста музыканта. Учащийся должен почувствовать, что преподаватель видит в нем достойного ученика, верит в перспективу занятия, невзирая на отсутствие дома инструмента и невозможность подготовки домашнего задания. Четкая целевая установка обучения – неперемная предпосылка «общего фортепиано», привить положительного отношения к занятиям. Основная задача предмета «общее фортепиано», умение навыки игры на инструменте, чтение с листа, игра по слуху, игра в ансамбле, умение аккомпанировать легкие фортепианные партии и др.

Организация предмета общего фортепиано в рамках учебного плана неизбежно связана с прохождением определенного репертуара, выполнением учебных программ, выступлением на академических концертах.

Быстрое пополнение репертуара новыми произведениями повышает интерес учащихся к занятиям фортепиано, стимулирует их самостоятельную деятельность.

Наиболее трудным является первый период обучения, где происходит знакомство с инструментом. Учащийся привыкает к инструменту, учится извлекать из него звуки, играть небольшие пьески. Работу можно начать с подбора по слуху и транспонирования несложных мелодий. Исполнение народных песен на начальном этапе обучения, особенно в переложении для фортепиано в четыре руки, когда партия, исполняемая учеником, проста, и фактура полнозвучна, способно доставить ему минуты истинного творческого наслаждения.

Учебный материал первых лет обучения игре на фортепиано и последующих лет должен содержать произведения различной степени трудности, так как некоторые учащиеся, в особенности те из них, которые обладают ярко выраженной музыкальной одаренностью, способны быстро двигаться вперед, в то время как другие могут продвигаться только со строгой постепенностью. Здесь надо учитывать индивидуальные способности каждого учащегося.

Самым быстрым способом вовлечения учащегося в процесс активного музицирования, приносящего ему не только эстетическое, но и моральное удовлетворение, является игра в ансамбле. Читая более легкую партию, учащийся тем не менее получает полное представление от музыки в целом, так как его партнер (обычно педагог) принимает на себя исполнение всех остальных более трудных элементов фортепианного текста. Игра в ансамбле мобилизует творческую волю учащегося, побуждает его играть ритмично, и в определенном едином темпе.

Ансамблевое музицирование обладает развивающим потенциалом всего комплекса способностей учащегося: музыкального слуха, памяти, ритмического слуха, двигательных моторных навыков. Ансамблевая игра привлекает ученику ряд таких важнейших навыков, как умение слушать себя и партнера, чувствовать каждую партию в отдельности, вовремя вступать и играть ритмично. Также оно позволяет расширить музыкальный кругозор учащегося, найти художественный образ, более внимательно подойти к звуковым возможностям инструмента, повышает чувство ответственности, долга, партнерства. Для создания целостного художественного образа основной задачей стоящей перед обоими исполнителями, является абсолютная точность в темпе, ритме, динамике, штрихах, тембровом звучании в целом. Начиная работу над произведением учащиеся, прежде всего, должны узнать историю его создания, ознакомиться с биографическими данными композитора. Педагог должен рассказать об эпохе, стилистике исполняемого произведения, дать общее представление о характере, форме, о значении и функции каждой партии, выявить мелодическую линию произведения. Педагог должен помочь учащимся найти музыкальные темы в произведении, научить правильной передаче партнеру тематического материала, пассажей, не разрывая при этом общей художественной мысли и композиторского замысла.

Немаловажное значение играет подбор участников ансамбля. Здесь все зависит от педагога, насколько точно он проанализирует все индивидуальные особенности учащихся. Надо хорошо продумать распределение партии между исполнителями и объяснить равнозначность каждого участника ансамбля. Ансамблевой метод обучения дает возможность исправлять или корректировать слабые стороны учащегося. Играв в ансамбле, учащиеся раньше осваивают технику творческого общения, накапливают больший репертуар, имеют опыт концертной практики.

Очень важно правильно подобрать репертуар для учащихся, чтобы представить учеников только с положительных сторон. Пьесы должны быть понятны, доступны, способствовать формированию ансамблевых навыков, развитию творческого воображения, ведь радость и удовольствие от совместного музицирования с первых дней обучения – залог интереса к музыкальному искусству.

В свое время педагог Ленинградской консерватории Н.Н.Загорный называет круг задач, которые призваны решить курс общего фортепиано:

- ❖ Развитие фортепианной техники;
- ❖ Разучивание пьес разных стилей фактуры;
- ❖ Игра в ансамбле, аккомпанементе;
- ❖ Чтение с листа.

Эти задачи актуальными остаются и в настоящее время. Условия их решения не просты: отсутствия инструмента, классов, небольшое число часов в учебном плане. Несмотря на сложность процесса обучения, педагог находит способ увлечь учащихся игрой на фортепиано с помощью интересного репертуара.

Воспитание исполнительских навыков в классе общего фортепиано служат подготовительным этапом самостоятельной работы учащегося над музыкальным материалом. Таким образом, без изучения предмета общего фортепиано – «обязательного», как считал А.Г.Рубинштейн, - немисливо воспитания профессионального музыканта любой специальности. Именно посредством знакомства и освоения игры на этом инструменте происходит расширение кругозора, формируется музыкальное мышление, осуществляется непосредственная связь с профессиональной деятельностью.

Список литературы:

- Нейгауз Н.Н. Об искусстве фортепианной игры М.:Музыка - 1967г.
Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано М.:Просвещение - 1984г.
Загорный Н.Н. Фортепианная игра как вспомогательный предмет в музыкальном образовании-Л., 1928 г.

Қазақ балетінің шок жұлдыздары

Токманбетова Гульбану Тулебаевна

Қазанған атындағы Қызылорда музыкалық жоғары колледжінің хореография өнері бөлімінің оқытушысы

Қазақ балеті – ұлттық сахна өнерінің бір түрі. Қазақстандағы кәсіби балет өнері 20 ғ-дың 30-жылдары қалыптаса бастады. 1933 ж. қазақ драма театры жанында муз. студия құрылды. Осы студияда классикалық би өнерін игеру мақсатында М.Арибашеваның жетекшілігімен балет труппасы қалыптастырылды (1934). Би тілінде көркем бейнеленген қазақ өмірінің, құсбегіліктің көріністерін («Қара жорға», «Келіншек», «Бүркіт – қоян») көрермендер тұңғыш рет М.Әуезовтің пьесасын негізге алып, Әли Ардобус қойған «Айман – Шолпан» муз. спектаклінде тамашалады. Осы жылы студия негізінде қазақ муз. театры (қазіргі Қазақ опера және балет театры) қайта құрылып, оның жанынан балет бөлімшесі (1935) ашылды. Театрдың «Шұға», «Қыз Жібек» қойылымдарына араласқан балетмейстер А.Александров балет студиясының оқу бағдарламасына классикалық би сабақтарын енгізіп, ұлттық қазақ хореография өнерінің алғашқы кәсіби мамандарын тәрбиеледі (Ш.Жиенқұлова, Н.Тапалова, К.Қарабашинова, Х.Байзақов, т.б.). 30-жылдардың соңына қарай Қазақ балеті жеке жанр болып қалыптасты. Тұңғыш ұлттық туынды «Қалқаман – Мамыр» балетінің (24.6.1938) тұсаукесер қойылымы Қазақ балеті үшін тарихи күн болды (либреттосын жазған – М.Әуезов, комп. – В.Великанов, балетмейстері – Л.Жуков, суретшісі – О.Таңсықбаев). 1937 ж. 17 қаңтарында муз. театр негізінде Қазақ мемл. опера және балет театры құрылды. 40-жылдардан бастап Қазақстанның жас хореографиясы балет классикаларын игере бастады («Аққу көлі», «Коппеллия», «Шопениано», «Жизель»).

50-жылдардың соңында тұңғыш кәсіби қазақ балетмейстрі Д.Әбіровтің келуімен Қазақ балетін дамытудың жаңа кезеңі басталды. Ол классик. орыс балеті дәстүрлерін сақтай отырып, «Қамбар – Назым», «Қозы Көрпеш – Баян сұлу» сияқты эпостық, фольклорлық мұралардан бастау алатын ұлттық тақырыптардың сахналық шешімін табудың жаңа әдістерін игерді. 1958 ж. Мәскеуде өткен қазақ әдебиеті мен өнерінің 2-онкүндігінде үлкен театр кайраткерлерінің жолымен балеті (балетмейстерлері Әбіров, Р.Захаров) қойылып, астана өнер қоюшы Райбаев бағасын алды. Спартак партиясын орындаушы Р.Бапов және балетмейстер мен Республиканың Мемл. сыйлығын алды. 70 – 80-жылдары балет сахнасы балетмейстер мен композиторлардың жаңа көркемдік ізденістерінің алаңына айналды. Т.Мыңбаевтың Райбаев қойған «Фрески» балеті (1981) Қазақстан муз.-хореогр. өнері жетістігінің жарқын көрінісі болды.

Қазақтың тұңғыш кәсіби балетмейстері Дәурен Әбіров

Қазақстанның халық әртісі, өнертану ғылымдарының кандидаты, хореография профессоры Дәурен Тастанбекұлы Әбіров, ол бар өмірін қазақ өнеріне арнаған талантты биші, қазақтан шыққан тұңғыш кәсіби балетмейстер. Абай атындағы опера және балет театрында В.Великановтың «Қамбар-Назым», Е.Брусиловскийдің «Қозы Көрпеш-Баян сұлу», П.Чайковскийдің «Аққу көлі», Б.Асафьевтің «Бакшасарай бұрқағы» және т.б. балеттерде жетекші партияларды билеген. Сондай-ақ «Қамар сұлу», «Айсұлу» операларына және де басқа көптеген концерттерге билер қойған. А.Глазуновтың «Раймонда», Т.Меликовтің «Фархад-Шырын», Ф.Яруллиннің «Шурале», Е. Брусиловскийдің

«Дударай», «Қыз Жібек» және «Жалбыр», М.Төлебаевтың «Біржан-Сара» т.б. классикалық балеттерін сахнаға бейімдеген.

Дәурен Әбіров – қазақ хореографиясының жарқын құбылысы. Ол орыс және кеңес хореография өнерінің дәстүрлеріне сүйеніп қоймай, өз халқының мәдениетімен, тарихымен және бүгінгі тыныс-тіршілігімен тығыз байланыста болды. Оның туындылары қазақ халқының мәдениеті мен өнерін, әдет-ғұрпы мен салт-дәстүрін жетік білуімен ерекшеленіп тұрды. Дәурен Әбіров қазақ биін жана тақырыптармен, бейнелермен байытып, қазақ биінің шеңберін кеңейтті, әрі қазіргі ұлттық-сахналық бидің негіздерін дамытып, шығармашылық ізденісте болып, ұлттық хореографиялық өнердің кәсіби жанрларына көп жаңалық енгізді. Д.Әбіровтің мейлінше қарапайым халық өмірінің халық ортасынан шыққан, шынайылығымен әркімнің жүрегіне жақын, жанына жайлы терең түсінікті билерінің бірі – «Қоштасу» (немесе «Бес қыз»). Түйіндеп айтқанда, қазіргі қазақ биі өте жақсы қарқынмен өркендеп келеді. Өкінішке қарай, Шара апамыз бен Дәурен ағамыздың қалыптастырған би мектебін жалғастыратын хореографтарымыз әрине, саусақпен санарлықтай. «Алтын қордағы» ұлттық билерді қазақ биін оқыту процесінде жүйелі пайдалану өте маңызды. Бұл шығармалар қазіргі қазақ биінің дамуына толық мүмкіндік береді. Қазақ биін әлемге таныту хореографтардың қазіргі басты мақсаттарының бірі болуы керек.

Зәуірбек Молдағалиұлы Райбаев (1982 жыл), Қазақстанның еңбек сіңірген өнер қайраткері, қазақ балет әртісі және педагог, профессор. Алматы қазақ хореографиялық училищесіндегі Александр Селезневтің класында оқыды. Училищеде онымен бірге Сара Көшербаева бірге оқыды. 1949 жылы Мәскеуде өткен Бірінші Бүкілодақтық методикалық конференцияда екібіші екінші орынды иеленді. Зәуірбек пен Сара «Раймондадан» және Е.Брусиловскийдің музыкасына жазылған «Балбырауынды» орындады. Олар алдағы жылдарда бір-бірінен үзілмес бишілік серіктестер болды. Ленинград академиялық хореографиялық училищесін бітірген (1954), режиссер-балетмейстер; Мұнда А.Писарев, А.Бочарова, А.Пушкина, И.Бельский сияқты ұстаздардың жетекшілігі мен жөнге қойылған мектептің сабақтарында оқыды. Т. Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясының профессоры (2001 жылдан). 1954 – 58 жылдары - Абай атындағы қазақ мемлекеттік академиялық опера және балет театрының балет солисі. Бұл жылдары театр репертуарындағы балеттерде басты партияларды П.И. Чайковскийдің «Аққу көлінде» - Принц, «Ұйқыдағы аруында» - Шурале, Л.Ф. Минкустың «Дон Кихотында» - Базиль, Ф.З. Ярулиннің аттас балетінде - Шурале, Р.М. Глиэрдің «Мыс салт аттысында» - Евгений, Б.В. Асафьевтің «Бахшасарай хауызында» - Сабыр рөлдерін орындады. Зәуірбек Молдағалиұлының биші-солистік шебер техникасы, би орындаудағы сұлулық тазалығы, классикалық мәнерінің сезімтал музыкалығы таныла түсті. Ол әрбір партияда бір-біріне ұқсас емес өнерін паш етті. 1958 – 62 жылдары А.В. Луначарский атындағы Мемлекеттік театр өнері институтында профессор Л.Лавровскийдің класында оқып бітірген (Мәскеу, 1962). 1962 жылдан - Абай атындағы Мемлекеттік опера және балет театрының бас балетмейстері. Алғашқы сахнаға шығарған бір әктілік балеттері – «Шопениана», «Франческа да Римни» және «Болеро».

Болат Ғазизұлы Аюханов (Қуатов) Семей қаласында дүниеге келген. Алматы хореографиялық училищесін А.Селезневтің класы бойынша, Санкт-Петербурдағы А.Ваганова атындағы би академиясын, ГИТИС-тің балетмейстерлік бөлімін тәмамдаған. Биші, педагог, балетмейстер, Қазақстанның халық әртісі, Қазақстан Мемлекеттік сыйлығының лауреаты. 1957-1959 жылдары Қазақ опера және балет театрының бишісі болған. 1967 жылы «Алматының жас балеті» ансамблі құрған. Сол жылдан бастап осы ансамбльде билер мен хореографиялық миниатюраларды, композицияларды («Аққу», «Айтыс», «Аңшылар биі», «Жайдарман»), бір, екі актылы балеттерді (М.Равельдің «Болеросы», В.Булгаровскийдің «Қазақ сувенирі», А.Исакованың «Гамлет», «Жарыс», «Батырлары», Т.Қажығалиевтің «Керуені», Н.Закировтың «Мәңгірті», Бизе-Щедриннің «Кармен-сюитасы») сахнаға қойды. Сондай-ақ Е.Брусиловскийдің «Қыз Жібек» (Ш.Жиенқұловамен бірге), Д.Шостаковичтің 4-ші симфониясы бойынша «Қылмыс пен жаза», П.Чайковский мен М.Плетневтің «Евгений Онегин», Ф.Шопеннің «Шопениана», «Пахита» балеті

негізінде қойылған гран па (жеке өзінің хореографиялық болжамдары) тәрізді жұмыстары қазақ балетінің ғана емес, дүние жүзілік балет тарихына енген жаңалықтар болды.

1997-1998 жылдары А.Мелоди-Кузьминнің музыкасына «Әлі ымырт емес», француз композиторларының әуендеріне «Эдит Пиаф - Францияның рухы», А.Бестібаевтың «Азия дауысы» балеттерін жұртшылық назарына ұсынды. Әсіресе, «Эдит Пиаф - Француз рухы» спектаклі сыншылардың, мамандардың жоғары бағасына ие болды. Отыз жылдан астам Аюханов жетекшілік етіп келе жатқан ансамбль дүние жүзіне кеңінен танымал болып, хореографиялық өнерді игеруі жөнінен әлемдік балет ұжымдарының ең үздігі саналатын алғашқы ондығына енген. Оның «Менің балетім», «Сезімдер өмірбаяны» атты кітаптары бар. Еуропа мәдениетінің XX ғасырдағы 60 жарық жұлдызы туралы шығатын 25 кітаптың біреуі Аюхановтың өмірі мен өнеріне арналған (авторы австралиялық өнер зерттеушісі Юри Рюнтю). Ол отандық балет әртістерін тәрбиелеп шығаруға да көп үлес қосты. Аюханов арнайы шақырумен Түркияда «Махаббат аңызы», Ташкентте «Алдар Көсе» балеттерін қойған. «Құрмет белгісі», «Еңбек Қызыл Ту» ордендерімен марапатталған.

Рамазан Салықұлы Бапов

Рамазан Бапов 1947 жылы 16 тамызда өнерге қатысы жоқ қарапайым кеңестік отбасында дүниеге келді. Өгей әкесі - Сүлеймен Ақпаев - теміржол инженері, анасы Әсия - бастауыш сынып мұғалімі. Сол кезде ата-аналардың ұлдарына кәсіби хореографиялық білім беру туралы ерекше шешім қабылдағаны таңқаларлық жағдай. 1954 жылы үлкен ұлдары - Марат пен Мұрат - Алма-Ата хореографиялық училищесін бітіріп, ата-аналары бұл мерекені қазақтармен бірге ұйымдастырды. Көптеген қонақтардың арасында олардың ұстазы Александр Селезнев болды, ол қазір Алматы хореографиялық училищесі.

1966 жылы Рамазан КСРО Үлкен театры жанындағы Мәскеу академиялық беделді балет училищесін үздік бітірді және Болгариядағы Варна қаласындағы халықаралық студент қана болды, өртістерінің бірінде ел мен Мәскеудің би мектебін құрметтеуге лайықты. Алайда алғашқы үлкен онда ол жас, кейін ешкімге белгісіз еді. Қазақ бишісі студент болды. Үлкен театрда қалуға ұсыныс сәттілік Рамазанның басын өзгерте алмады және Мәскеуде Үлкен театрдан Баповтың бекер білдіргенімен, ол туған жері Алма-Атаға оралуды ұйғарады. Айтпақшы, Рамазан Баповтың бекер еместігін оны жұмыс істеуге мәжбүр болған барлық адамдар атап өтеді. Нағыз әлемдік даңққа қарамастан, ол өзінің соңғы күндеріне дейін қарапайым балетмейстер болып қала берді.

1967 жылы Рамазан Бапов Абай атындағы Қазақ мемлекеттік опера және балет театрының сахнасында Раушан Байсейітовамен, Минкустың «Дон Кихот» әйгілі пас-де-дюсында өнер көрсетті. Дебюттан кейін көрермендер жас бишінің шебер техникасын, темпераменті мен мінсіз жаттығуларын жоғары бағалады. Рамазан бірден дерлік солист ретінде ГАТОБ сахнасында, оның ішінде Г.Жұбанованың «Ақ құс туралы аңыз» балетіндегі Тайо, Б.Асафьевтің «Бахшасарай бұрқағы» балетіндегі Вацлов және А. Аданның «Жизель» балетінен Альберт рөлдерін ойнайды.

1968 жылы Рамазан Баповтың Қазақ КСР-нің еңбек сіңірген әртісі Людмила Рудаковамен тағдырлы кездесуі өтті, ол кезде тәжірибелі балерина болды, ол өзінің сахналық дуэті қазақ емес, сонымен бірге сүйікті әйелі, досы және әріптесі болды. Бұл жарқын, әдемі, әсем жұп барды, театрының барлық дерлік классикалық репертуарын биледі. Бұл жарқын, әдемі, әсем жұп барды, театрының барлық дерлік классикалық репертуарын биледі.

1988 жылы Рамазан Бапов пен оның әйелі Людмила Рудакова Түркияға 6 жыл барды, онда Рамазан Салықұлы Стамбул мемлекеттік опера және балет театрында хореограф және оқытушы болып жұмыс істеуге шақырылады, сонымен қатар консерваторияға барып, хореография бөлімінде ер балет сыныбынан сабақ береді. Рамазан Бапов өмірінің соңғы жылдарында Т. Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясының «Режиссер хореография» кафедрасында сабақ берді. 2014 жылдың 11 наурызында оның өмірі кенеттен аяқталды ... Рамазан Салықұлы кетті.

Сара Ыдырысқызы Көшербаева

Сара Ыдырысқызы Көшербаева 1933 жылы 6 ақпанда Алматыда дүниеге келген. Қазақ балет өнерінің шебері, балет әртісі, педагог, профессор. Қазақ КСР-нің халық артисі (1966). Қазақ КСР-нің еңбегі сіңген артисі (1958). Қазақ КСР-нің халық артисі, Кеңесінің депутаты. 1952 жылы Алматы хореография училищесін Қазақ КСР-нің халық артисі, профессор А.В. Селезневтің классы бойынша бітірген. 1954 жылы Санкт-Петербургтің орыс балет академиясының мамандығын жетілдіру класын (В.С. Костровицкой, Н.А. Камкованың классы бойынша) бітірді. 1954 - 1975 жылдары Абай атындағы қазақ мемлекеттік академиялық

опера және балет театрының соло - бишісі. 1975 - 1986 жылдары Алматы хореографиялық училищесінің директоры әрі педагогі болды. 1973 жылдан өмірінің соңына дейін Абай атындағы қазақ мемлекеттік академиялық опера және балет театрының жаттықтырушы педагогы болды.

Бишілер тобының құрамымен Германияда, Венгрияда, Моңғолияда, т.б. елдерде өнер көрсетті. 1957 жылы Мәскеуде өткен Бүкілодақтық классикалық билер байқауының лауреаты; 1958 жылы Қазақ КСР-нің еңбегі сіңген артисі құрметті атағы; 1959 жылы "Еңбек Қызыл Ту" Ордені; 1966 жылы Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің жарлығымен "Қазақ КСР-нің халық артисі" құрметті атағы берілді; 1971 жылы 2 рет "Еңбек Қызыл Ту" Ордені; 1981 жылы "Халықтар Достығы" Ордені; СССРдің "Еңбек ардагері" және т.б. медалдарымен марапатталған; Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің құрмет грамотасымен марапатталған.

Жанат Байдаралин Хореограф, режиссер, жеке балет мектебінің иесі, АҚШ-тағы «Қазақ ауылы» коммерциялық емес қоғамдық ұйымының негізін қалаушы. Бұрын Жанат Байдаралин бас хореограф, сценарий топтарының мүшесі, режиссер, Астанадағы тұсаукесер, «Еуразия» халықаралық кинофестивалі және «Ақ жол» фестивалі сияқты барлық ірі оқиғалардың композиторы болған. Қазақ КСР атынан 1980 жылы Мәскеудегі Олимпиада ойындарының ашылу салтанатына қатысты. Ол қырғыз эпосы «Манасқа» арналған мерейтойыда үш сағаттық театрлық қойылымның бас хореографы.

Жанат балетке кездейсоқ түскен. Бала кезінен әскери адам болуды армандаған. Он жасар бала кезінде ол әкесімен бірге Сталин даңғылымен жүріп өтіп, «суворовтардың» жарқын костюмдеріндегі құрдастарын көрді. Одан да түсініксіз нәрсе училищеде қыздардың болуы болды. Жанағы ер балдар бишілер екендігі және «Суворовтар» биімен концертке бара жатқаны белгілі болды. Жанат мектептен алты рет қашып кетті, бірақ қатал әке оны қайтаруды талап етті. Ол қабілетсіздігінен училищеден кемінде он рет қуылды. Нәтижесінде, хореографиялық училищеден кейін Жанат Байдаралин ГИТИС-тің балетмейстерлік бөлімін бітіріп, «Алматының жас балетінде» алғашқы құраммен өнер көрсетті.

1991 жылыол ТМД-да біріншіболыпжеке труппа құрды. Оның ұрпақтары—«Axis Art» және «Кипчак-Дэнс» би труппалары. Бүгінде ол Род-Айленд штатында жеке балет мектебінің иесі. 2001 жылы ол отбасымен бірге АҚШ-қа кетті. Біз нөлден бастадық. Біз АҚШ-қа «ерекше мүмкіндіктері бар шетелдіктер» санатының жасыл картасымен келдік. Американдық «American Dance Festival» заманауи хореография фестиваліне қатысты.

Жанат Байдаралин өзінің сәттілігін шетелде, АҚШ-та сынап көруді шешті. 2007 жылы ол жұбайы Вера Курмашевамен бірге кішігірім балет студиясын - «Балет престижі» студиясын ашты. Жанат Байдаралин АҚШ-тағы «Қазақ ауылы» коммерциялық емес қоғамдық ұйымының негізін қалаушылардың бірі болып табылады, ол американдық отбасыларда тұратын қазақ балаларына өздерінің мәдениеттері туралы ақпарат беріп, сонымен бірге АҚШ пен Қазақстан арасында көпір салуда.

Мінтай Жәлелұлы Тілеубаев Балет әртісі, хореограф, қоюшы-режиссер, оқытушы, профессор. Ленин комсомолы сыйлығының лауреаты, Қазақ КСР еңбек сіңірген өнер қайраткері (1984). 1967 жылы А.В.Селезнев атындағы Алматы хореографиялық училищесін үздік бітірді. Оқуды бітіргеннен кейін оны Болот Аюхановтың жетекшілігімен жанадан құрылған «Алматының жас балеті» ансамблі жалдады. 1968 жылы Ленинград консерваториясының хореография бөліміне түсті. Н. А. Римский-Корсаков, оның оқытушылары арасында Георгий Алексидзе және Петр Гусев болды.

1973-1974 жылдары армияда қызмет етті. Содан кейін Н. А. Римский-Корсаков атындағы Ленинград консерваториясының хореография кафедрасында сабақ берді.

1975 жылы ол Қазақстанға оралып, Абай атындағы опера және балет театрының хореографы (сол кездегі бас хореограф) болды. Өз шығармаларында ол хореографияға көбіне ұлттық дем береді.

1976 жылы композитор А.Серкебаевтың «Ақсақ құлан» балетін сахналады. Балет Мәскеуде Үлкен театр сахнасында ГАТОБ-тың гастрольдік сапары кезінде қойылды, спектакльдердің біріне Швеция патшасы мен патшайымы қатысты.

1982 жылы ол «Менің ағам Маугли» балетін А.Серкебаевтың рок-операсының музыкасына бағыттады. 1985 жылы - Екінші дүниежүзілік соғыс кезінде ұлдарынан айрылған аналарға арнап, С. Еркiмбековтің «Мәңгілік алау» балетін қойды.

Ол балаларға арналған бірнеше балеттер қойды: М.Чулакидің «Орыс ертегісі» (1975), С.Кибированың «Үш кішкентай шошқа» (1982), И.Морозовтың «Доктор Айболит» (1987). Ауқымды жұмыстардан басқа, Абай театрында 20-дан астам опералық қойылымдарға билер құрды.

Ол 100-ден астам бұқаралық іс-шаралардың бас режиссері және бас хореографы болды. Өзінің оның ішінде: XII Дүниежүзілік жастар мен студенттер фестивалі (Мәскеу, 1985 ж.), «Жаңа елорданың тұсаукесері» (Астана, 1998 ж.). т.б.

Ол Т.Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясының профессоры болды. Өзінің режиссерлік мектебін құрып, бірқатар жас режиссер-хореографтарды шығарды, олардың қатарында Адалыт Акбарова, Гүлназ Бахарова, Гузель Мұхамеджанова, Дәулет Досбатыров, Илона Ли, Динара Мерғалиева, Руслан Кадыров, Олег Пак, Медет Тлеружанов, Анна Тареханов, Д Чой және басқалар.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ізім Т.О. «Өркені өскен би өнері»- «Фоллиант» баспасы, Астана 2009ж
2. «Қазақ мәдениеті» энциклопедиялық анықтамалық- «Аруна баспасы», Алматы 2005ж

Конспект. Лекции – концерта посвящённой творчеству композитора Самуила Майкапара

(под рубрикой «композиторы – детям»)

Преподавателя **Топорченко Елена Николаевна**
с учащимися детской музыкальной школы
при музыкальном колледже им.Казангата

Добрый день уважаемые гости!
Сегодня мы собрались, чтобы поговорить о детской музыке.
Мир детства очень большой и исполнен фантазии, поэтому музыкальный детский мир также обширен и разнообразен. Это и песни, и симфонии, оперы и балеты, и много-много пьес.
Сочиняя музыку для детей и юношества, композиторы заботятся о том, чтобы её сюжет был интересен и доступен для понимания маленькому существу. А если сочинения детского голоса, исполнения самими ребятами, композитору надо учитывать ещё возможности детского голоса, знать, что могут сыграть неопытные руки юных музыкантов. Он должен хорошо разбираться в интересах ребят разного возраста: то, что полюбит малышу-дошкольнику, вряд ли увлечёт школьника-подростка. В разных странах за долгие годы создано много выдающихся произведений детской музыки.

Великий Иоганн Себастьян Бах сам обучал музыке своих детей и сочинял для них специальные упражнения и пьесы, а также создал «Нотную тетрадь Анны Магдалены Бах». Многие крупнейшие композиторы прошлого иногда обращались к музыке для детей, но лишь единицы посвящали ей значительную часть творчества. Один из них был немецкий композитор Роберт Шуман. Он создал фортепианный «Альбом для юношества» - пьесы разной трудности. Нельзя обойти стороной великого русского композитора Петра Ильича Чайковского и его

«Детский альбом». И конечно плеяда советских композиторов: А.Хачатурян, Д.Кабалевский, А.Гедике и многие другие. Сегодня мы решили отвести особое место творчеству Самуила Майкапара.

Самуил Майкапар – видный деятель русской музыкальной культуры, ярко проявивший себя как великолепный пианист, талантливый педагог, вдумчивый теоретик-мыслитель, и наконец, как композитор-непревзойденный мастер детской фортепианной миниатюры.

Он был одним из первых композиторов-педагогов, что посвятил своё творчество созданию специальной методической музыкальной литературы для детей. При жизни должного признания у своих современников композитор не получил, и лишь спустя десятилетия его творчество было оценено по достоинству.

Произведения Майкапара не имели шумных премьер и не исполнялись на концертных площадках мирового уровня, зато нет ни одного юного пианиста, который не начинал бы с них свой путь в большую музыку.

Мысли о необходимости создания специальных произведений для детского исполнения возникли у Майкапара тогда, когда в 1901 году он переезжает из Москвы в Тверь, где у него появляется возможность открыть собственную детскую музыкальную школу. Так, занятия с маленькими учениками и сподвигли композитора к созданию пьес, построенных на принципе художественности и доступности музыкального материала.

Пожалуй, самый популярный детский фортепианный цикл «Бирюльки» ярче всего воплотил наиболее характерные черты авторского стиля. Вслушайтесь в само звучание этого слова – «бирюльки». Какое оно ласковое, нежное, музыкальное. Сейчас мало кто помнит, что когда-то, давным-давно, это была любимая игра детворы.

На стол высыпались кучкой очень маленькие игрушечные вещички-бирюльки. Чаще всего это были искусно вытасенные из дерева крошечные чашечки, кувшинчики, половники и другие предметы домашней утвари. Бирюльки из кучки нужно было доставать маленьким крючком, одну за другой, не пошевелив остальные. Маленькие пьески Майкапара напоминают те самые бирюльки из старинной игры.

По своей форме «Бирюльки» – это сюита, состоящая из 26 разно характерных пьес различного содержания, объединённых художественными и методическими целями. Все пьесы рассчитаны на разный уровень подготовки начинающего пианиста. Все пьесы цикла программны, либо чётко жанрово определены. Их названия подсказывают ребёнку содержание миниатюры, помогая развернуть его творческой фантазии. В каждой пьесе раскрывается один определённый музыкальный образ. Темы обычно непротяжённые, но очень яркие и мелодичные. Простыми и лаконичными средствами Майкапару удаётся достичь почти зрительного эффекта, глубокой образной выразительности.

А теперь слушаем музыку:

«Музыкальная шкатулка» – волшебная шкатулка, приоткрыв которую можно погрузиться в мир сказок. Короткая пьеса – миниатюра очень точно передаёт игру крошечных колокольчиков – этому способствует высокий регистр.

«Сказочка» – Если проследить как меняется окраска музыки, её настроение, то становится понятным, о чём повествуется в сказке. Музыка этой пьесы носит спокойный, повествовательный характер. Словно кто-то тихо рассказывает сказку и под эту спокойную речь, начинаешь дремать и постепенно засыпаешь.

«Мимолётное видение» – пьеса лёгкая, воздушная, изящная. Одинаковые интонации похожи на кружение или взмахи лёгких крылышек. Может быть композитор хотел рассказать нам о красивом мотыльке или сказочном эльфе?

«Осень» – В этой музыке запечатлена грустная картина поздней осени, когда деревья уже сбросили свой роскошный увядающий золотой убор и перелётные птицы давно покинули родные края. Вся природа умолкла, замерла в ожидании зимы. Приглушённые медленные аккорды очень точно передают ощущение скованности, оцепенения. Только тихий моросающий дождик приносит какое-то еле заметное движение.

«В садике» – Слушая её, живо представляешь тёплый летний день и детскую площадку в тенистом саду. Музыка передаёт весёлый характер детских игр.

«Росинки» – очень точно передаются капельки, падающие на землю с лепестков цветов, листьев.

«Пастушок» – Вот маленький пастушок. Ясным солнечным днём он вышел на летний цветущий луг возле речки. Чтобы не скучно было пасти своё стадо, он срезал себе камышинку и сделал из неё маленькую свирель. Светлый, радостный наигрыш зазвенел над лугами.

«Колыбельная» – кто из нас не играл в куклы? А девочки и сейчас, я уверена, в них играют, напевая при этом выразительную колыбельную песенку.

«Мотылёк» – А вот, как интересно композитор в маленькой миниатюре изобразил мотылька. Мотылёк гораздо меньше бабочки, у него нет таких больших и красивых крыльев, поэтому он менее грациозен и изящен. Зато его полёт более стремительный и лёгкий. И это очень точно передаёт музыку, слушающую которую мы как будто видим перелетающего с цветка на цветок маленького мотылька. Эта пьеса изящная, лёгкая, нежная, исполняется легко, прозрачно.

«Маленький командир» – А вот перед нами «Маленький командир». Он очень воинственный, мужественный и отважный. Громким голосом он энергично отдаёт чёткие и уверенные приказы, акцентируя каждое своё слово. Мы не знаем кому они предназначаются – оловянным солдатикам, мягким игрушкам или таким же друзьям – ребяташкам, как и он сам. Но музыка нас убеждает, что любой приказ такого командира будет беспрекословно выполнен, потому что сам он полон твёрдости и решимости.

«Романс» – Здесь выражены разные настроения: светлая грусть, и волнение. Начинается романс со вступления – светлого, оживлённого. Сама песенная мелодия романа задумчивая, мечтательная, грустная.

Кто из нас не любит танцы? В старину без танцев не обходился ни один бал. Майкапар тоже включил в свой сборник «Бирюльки» некоторые танцы. В чём думаю, больше подходят для кукольного бала. Они словно специально для этого написаны. «Взрослых» же их особенность? Их музыка сохраняет, все те свойства, которые есть в настоящих «взрослых» балльных танцах, но только всё это как будто в миниатюре.

«Менуэт» – это старинный танец. Ему, по меньшей мере, 300 лет. Его танцевали на балах кавалеры и дамы в напудренных париках и в нарядных одеждах. Сам танец исполнялся мелкими неторопливыми шажками и больше был похож на какую-то церемонию раскланивания друг перед другом.

«Гавот» – такой же изысканный и церемонный придворный танец. «Гавот» – слово «вальс» означает «вращательный» и, действительно, в танце преобладают кружащиеся изящные движения.

У Майкапара в начале и в конце вальс звучит весело, празднично. В середине пьесы меняется настроение музыки. Она звучит плавно и нежно. «Вращательный» и, действительно, в танце преобладают кружащиеся изящные движения.

«Полька» – Музыка «Польки» Майкапара оживлённая, лёгкая. Поскольку она звучит в очень высоком регистре, то производит ощущение «кукольности». Музыка носит весёлый, озорной, задорный характер. А повторяющиеся высокие отрывистые звуки (форшлаги) похожи на шуточные взвизгивания скрипок в оркестре.

Благодаря художественным достоинствам, пониманию детской психологии и учёту особенностей детского игрового аппарата пьесы Майкапара прочно вошли и репертуар маленьких пианистов. Детям нравятся эти яркие образные и вместе с тем простые по фактуре произведения.

В завершение хочется сказать, в настоящее время имена крупнейших советских композиторов украшают детский музыкально-педагогический репертуар. На нём воспитываются и получают игровые навыки многие тысячи ребят. Наряду с сочинениями других композиторов продолжают исполняться и пьесы Майкапара, получившие в педагогической практике значение своеобразной детской музыкальной «классики».

В концерте принимали участие учащиеся детской музыкальной школы при Кызылординском высшем музыкальном колледже им.Казангапа (класс преподавателя Топорченко Елены Николаевны).

Преподаватель отд. спец. фортепиано Топорченко Е.Н.; уч-ся 2-го кл. Телебайкызы Аруна; уч-ся 6-го кл. Пернебек Динара; уч-ся 3-го кл. Идрисов Амир.
Рисунки выполнены учащимися класса на тему: «Так мы слышим музыку»

Подготовка к техническому зачету по классу специальное фортепиано (Мастер класс)

Ахметова Алия Маратовна
Заведующая ПЦК «Концертмейстерство»
Кызылординский высший музыкальный колледж им.Казангапа

Содержание

- I. Введение.
- II. Требования к техническому зачету.
- III. Работа над гаммовым комплексом (гаммы, аккорды, арпеджио).
- IV. Приемы работы над этюдами
- V. Заключение.
- VI. Литература.

I. Введение

Техника – это навыки, умения, приемы игры на рояле, при помощи которых пианист может добиться нужного художественного звукового результата. Вне музыкальной задачи техника не существует. Но существует понятие «техника» в более узком смысле слова – скорость, выносливость, отчетливость и чистота исполнения.

«Даже в самых сухих упражнениях
наблюдаю за красотой звуков»
В.Сафонов

Фундамент техники закладывается еще в детской музыкальной школе. Весь ее каркас должен быть выстроен в период обучения в среднем специальном заведении (в колледже). Ну а в высших учебных заведениях обучение посвящается совершенствованию, шлифовке технических приемов и навыков.

Техника (от греческого слова techne – искусство, мастерство) необходима во всех видах искусства. Фортепианное исполнительство не исключение. Техника пианиста очень сложна, поэтому без специальной многолетней работы овладеть ею невозможно. Работа начинается с самого первого знакомства с клавиатурой и продолжается всю жизнь.

Фортепианная техника сводится в основном к следующим формам:

- пятипальцевые последовательности;
- технические формы, которые связаны с подкладыванием первого пальца (гаммы, арпеджио, разложенные аккорды);
- трели, украшения, репетиции;
- двойные ноты;
- аккордовая и октавная техника;
- скачки;
- полифоническая техника.

Перед педагогом должна быть поставлена задача развить все стороны учащегося. Поэтому формирование технических навыков происходит с самых первых уроков и в процессе дальнейшего обучения.

Важная задача педагога – грамотно выстроить процесс работы над техникой поэтапно. Очень важно, чтобы педагог понимал возможности, способности учащегося, особенности его игрового аппарата. Активно-двигательная природа моторики учащихся позволяет педагогу естественным путем прививать им специальные игровые навыки на основе двигательных функций. Двигательный процесс необходимо строить на основе полного взаимодействия – это координация всех частей корпуса и рук, плечевого пояса и головы, верхней и нижней частей корпуса.

Следует отметить, что развитие техники движений у учащегося неразрывно связано с развитием физических и психологических свойств личности.

Работу над техническим развитием нужно начинать с самых первых уроков, в раннем возрасте. Гибкость мускулатуры учащегося помогает приспособиться к инструменту, способствует естественному формированию технических навыков и их быстрому закреплению в процессе учебы.

II. Требования к техническому зачету.

Одна из форм контрольного прослушивания учащихся ДМШ, учреждений среднего и высшего профессионального образования – технический зачет. При сдаче технического зачета учащийся выполняет два задания: исполняет гаммы со всеми формулами и этюды.

При подготовке к данному зачету перед педагогом стоят следующие задачи:

- необходим анализ состояния технического развития учащегося;
- подбор репертуара (этюдов), который соответствует возможностям и основным задачам развития техники учащегося;
- выявление эффективных приемов и методов формирования исполнительских навыков учащегося в процессе обучения;
- определение средств, которые обеспечат развитие учащегося в данном периоде;
- закрепление теоретических знаний по фактурно-техническим формулам;
- аппликатурным позициям, практическим умениям и навыкам в игре гамм.

Надо отметить, что часто возникают и противоречия в процессе работы над гаммовым комплексом и этюдами:

- между необходимостью совершенствования двигательных навыков учащегося и отсутствием интереса к работе над гаммами, упражнениями и этюдами;
- между необходимостью взаимосвязи слуховых и двигательных действий и их отсутствием на первых этапах обучения;
- между техническими возможностями и самостоятельностью мышления учащегося, самоконтроля.

III. Работа над гаммовым комплексом.

Работа над гаммами и упражнениями – обязательная составная часть воспитания пианиста. «Музыкальной таблицей умножения» назвал гаммы Иосиф Гофман. И это действительно так! Пианисту надо знать и гаммы, и другие компоненты гаммового комплекса так же, как любому человеку таблицу умножения.

«Гаммой» (так называется третья буква греческого алфавита) окрестил поступенный звукоряд Гвидо д'Ареццо – музыкант XI века, который также дал наименование и самим нотам. Слово «гамма» также, как и в русском языке употребляется и во французском. В других европейских языках используется слово «лестница».

В незапамятные времена, еще в клавирной педагогике, изучение гамм, арпеджио, аккордов стало обязательной частью музыкального воспитания. К концу 18-началу 19 вв. фортепиано окончательно вытесняет другие клавишные инструменты. В это время собственно и формируется фортепианный стиль, развивается виртуозное исполнительство. Вот в этот самый период гаммы становятся по выражению К.Черни «основой» фортепианного обучения, им уделяется большое внимание.

Систематическая игра гамм и арпеджио развивает двигательные, аппликатурные навыки учащегося, укрепляет его теоретические познания и ладотональные слуховые представления, развивает образность мышления.

Гаммы играют для выработки и накопления пианистического мастерства. Они очень полезны как начинающему, так и весьма продвинутому ученику и даже опытному исполнителю.

Плохо организованные двигательные навыки могут отразиться на качестве звукоизвлечения, в дальнейшем могут стать преградой для технического продвижения учащегося, ведут к мышечному перенапряжению.

Подготовку к техническому зачету в разделе «гаммы» можно разделить на три этапа:

- знакомство с гаммой, усвоение строения и аппикатурной формулы;
- преодоление технических трудностей и неудобств в медленных спокойных темпах;
- выработка выносливости – игра гамм в более подвижных, быстрых темпах.

При этом, перед учащимся можно ставить различные задачи: играть гамму легатиссимо и стаккато, громко и тихо, ровно по звуку или с крещендо и диминуэндо.

Очень часто больше времени требует первый этап, и именно этот этап является определяющим, как в дальнейшем будет происходить техническое развитие учащегося. В данный период важным является теоретическая подготовка учащегося, ему нужно знать и понимать строение гаммы, которую он изучает.

На втором этапе проводится детальная работа всех элементов гаммового комплекса. На данном этапе следует уделить внимание приспособлению игрового аппарата, искать и добиваться свободы и удобства. В процессе игры гамм в медленном темпе отрабатывается качество звука, развивается слуховой контроль. Игра в спокойных темпах способствует развитию артикуляции, цепкости и силе пальцев. Также на этом этапе определяем и динамические нюансы, выстраиваем динамический план исполнения гамм, аккордов, арпеджио. Контролируем звучание, добиваемся ровности и плавности звука, игры без толчков. Кроме артикуляционных, динамических и темповых вариантов при работе над гаммами полезно применять и ритмические – исполнение гамм в пунктирном ритме, с остановками на тонике.

На последнем этапе к подготовке к зачету отрабатывается выносливость исполнения гамм в подвижных и быстрых темпах с соблюдением всех деталей: качество звука, артикуляция, динамический план, свобода игрового аппарата, координация рук.

Увеличение темпа во многом зависит от моторной одаренности учащегося, а так же от точных педагогических установок. При этом, увеличивая темп нужно помнить о закономерности, чем быстрее темп – тем легче звук.

Часто в моей практике, как и у других педагогов, при игре гамм у многих учащихся возникают следующие проблемы: неправильное подкладывание первого пальца, выходящие движения локтя, напряженное запястье. Нужно обязательно добиваться исправления этих ошибок в таком темпе, в котором ученик может контролировать первое пальца, аппликатурой и промежуток гаммы, где играет первый палец с соседними звуками точной аппликатурой и проигрываем его несколько раз в правильном положении первого пальца и руки в целом. При этом

следим, чтобы запястье было не напряжено. Запястье должно быть гибкое, положение в горизонтальной плоскости без «горбов» и «ям». Локоть легкий, движущийся параллельно клавиатуре.

Параллельно с работой над гаммой можно начать работу над аккордами. При «взятии» аккорда рука совершенна, свободна, пальцы присобраны. Движение должно быть цельное, не заторможенное, нужно представить, будто рука «вливается» в клавиши. В то же время кончики пальцев активные, чуткие. Обязательно после взятия аккорда проверять свободу руки.

Арпеджио – это не что иное, как разложенные аккорды. Я считаю, что именно аккорды помогают освоить структуру арпеджио, ощутить в руке их форму. Арпеджио можно поделить на мотивы, звенья – от первого к пятому пальцу. Главная задача исполнения каждого такого мотива – расширение и моментальное собирание пальцев. При этом кисть должна быть эластичной. Следующий этап в этой работе – присоединение к каждому мотиву первого звука следующего звена. На завершающем этапе работаем над объединением всех звеньев в мелодическую фразу.

Грамотное, разумное изучение гамм на всех ступенях музыкального образования способно принести огромную пользу для технического и музыкального развития учащегося.

IV. Приемы работы над этюдами.

Большая, очень важная роль в развитии технических навыков принадлежит этюдам. Этюд – инструментальная пьеса, которая основана на использовании какого-либо технического приема игры и предназначена для развития исполнительской техники. В переводе с французского языка «этюд» означает «учение», «изучение».

Жанр этюда известен с XVIII века. Среди композиторов, создавших этюды, наиболее известен Карл Черни – австрийский композитор-пианист, чех по национальности. Он является автором более тысячи фортепианных этюдов на разные виды техники, объединенные им в циклы.

Работа над этюдами воспитывает у учащегося метроритмическую организованность, внимание к тексту и качеству звучания, слуховому контролю.

Для правильного подбора этюдов педагог должен учитывать следующие моменты: величину рук учащегося, особенности их строения, растяжение пальцев и степень технической подготовленности. Также нужно учитывать индивидуальные звукоизвлечения. В том случае, если этюд берется на уже знакомый вид техники, то помимо двигательных и звуковых задач необходимо воспитывать выдержку, выносливость, умение распределять и концентрировать внимание, умение рассчитывать свои силы на достаточно протяженный отрезок времени исполнения.

Важную роль в развитии техники учащегося имеют инструктивные этюды, но иногда, учитывая индивидуальные особенности учащегося, инструктивным этюдам следует предпочесть этюд более образный, характерный, позволяющий развить его воображение и творческую волю.

Изучение этюдов можно разделить на несколько этапов:

- разбор произведения, музыкальное определение недостатков этюда от начала до конца;
- исполнение в подвижном темпе, определение недостатков этюда от начала до конца;
- также детальная работа над неудавшимися элементами.

«Собирание» отдельных фрагментов в этюде, исполнение этюда по предложениям, и опять работа над определенными недостатками.

При разборе этюда делается подробный гармонический анализ по предложениям, анализируется движение мелодических фигураций, продумывается аппликатура, изучается динамический план. На начальной стадии этюд исполняется очень внимательно в медленном темпе, выполняя точно все текстовые указания, ясно и отчетливо «проговаривая» каждый звук, хорошо ощущая пальцем каждую клавишу.

Далее следующий этап – игра в подвижном темпе. Важную роль в достижении подвижного темпа исполнения играет ощущение пульсации. Учащается пульсация – ускоряется темп. Важно не терять ощущения метрической единицы, переход к более подвижному темпу может осуществляться от способностей учащихся, для некоторых учащихся это происходит легче, когда произведение производится по-разному. У других же адаптация к новому темпу происходит постепенно. Важно уделять завершающим разделам произведения особое внимание. Но в обоих случаях

построениям и сложным эпизодам, так как в конечном итоге «скорость» исполнения этюда зависит от них.

Часто приходится сталкиваться с тем, что переход к быстрому темпу вскрывает неточности работы предыдущего этапа. Чаще всего это связано с организацией движений, а также с неточным усвоением аппликатурных комбинаций. Для устранения подобного рода недостатков приходится возвращаться к более сдержанному темпу. Но не всегда обнаружившиеся в быстром темпе проблемы успешно решаются в медленном. Так как внимание учащегося во время игры распределяется совсем иным образом и перед исполнителем стоят иные задачи. В быстром темпе нет возможности «разглядывать» каждую ноту. Возникают следующие задачи – звуки необходимо объединять в звуковые комплексы, исполнитель вынужден мыслить блоками.

Несколько иначе происходит и организация движений. Главнейшая роль отводится более крупным, обобщающим движениям, которые объединяют звуки в группы, подчиняющие себе более мелкие, организующие работу пальцев.

Эти трудности можно преодолеть разными способами. Один из таких способов – перегруппировка, в которой перемещаются смысловые нагрузки на звуки, требующие повышенного внимания. Иногда такое перемещение ведет за собой временное изменение самой фразировки.

Другой способ – остановка на звуке. Такие остановки возможны как перед обнаружившейся сложностью, так и после нее. Данный способ позволяет подготовиться к преодолению трудности и проанализировать, скорректировать свои действия.

Также можно использовать способ изменения ритмического рисунка или штриха. После того, как произведение выучено, его необходимо проигрывать в разных темпах. Полезно возвращаться в медленный темп, контролируя каждое движение, каждый звук.

На заключительном этапе работы этюд должен звучать в быстром темпе стабильно, с учетом выполнения всех деталей, указаний автора или редактора. В заключительном темпе движения рук учащегося должны быть рациональными, экономичными, кончики пальцев активными и чуткими.

Уже с малого возраста необходимо, чтобы учащийся понимал, что без активного участия слуха и ясного понимания задачи все труды, усилия по совершенствованию технического мастерства не приведут к желаемому окончательному результату.

Для создания наиболее благоприятных технических условий выражения музыки существуют некоторые принципы, развивающие пианистический аппарат. Это:

- гибкость и пластичность игрового аппарата;
- целесообразность и экономия движений.

Каждый игровой прием, навык должен быть обоснованным выражением музыкальной задачи. Все движения необходимо подчинить главной цели – качеству выразительного звучания.

V. Заключение

Основная цель технического развития – обеспечить учащегося условиями, при которых именно технический аппарат способен как можно лучше выполнить музыкальные задачи. Далее эти условия приводят к полному подчинению двигательной системы музыкальной воле.

Музыкальная воля управляет исполнительским процессом. Эти процессы с первых шагов обучения должны находиться в полном единстве. Поэтому очень важно, чтобы прием был обоснован музыкальным выражением, характер звука должен соответствовать форме игровых движений.

В заключении я хотела бы еще раз подчеркнуть, что важнейшая задача фортепианной педагогики – создание выносливого, развивающего аппарата учащегося, который гибко приспосабливается к разным техническим и художественным задачам.

Нужно всегда помнить, что каждый музыкант может добиться уровня мастерства, достаточного для воплощения художественных достоинств значительной части фортепианного репертуара. Совершенствуя техническое мастерство – расширяются возможности в воплощении художественных образов.

VI. Литература

1. А.Алексеев «Методика обучения игре на фортепиано». Москва, 1961
2. Е.Тимакин «Воспитание пианиста» Москва 1989.

The promised land

Teacher name: Baitemirova G.B.
School: Zhas Ulan
Semey city, East Kazakhstan region

Short-term plan

Unit 5 Lesson 8: Reading for pleasure.

Grade:9 -92

Number present: 15

absent: 1

Learning objectives

- 9.1.3.1 - respect differing points of view;
- 9.2.6.1 - deduce meaning from context in unsupported extended talk on a wide range of general and curricular topics;
- 9.2.7.1 - recognize typical features at word, sentence and text level of a range of familiar spoken genres;
- 9.4.2.1 - understand specific information and detail in texts on a range of familiar general and curricular topics, including some extended texts;
- 9.4.4.1 - read a range of extended fiction and non-fiction texts on familiar and unfamiliar general and curricular topics;
- 9.4.7.1 - recognise typical features at word, sentence and text level in a wide range of written genres;
- 9.4.8.1 - use a range of familiar and unfamiliar paper and digital reference resources to check meaning and extend understanding;
- 9.5.4.1 - use with minimal or no support style and register appropriate to a growing variety of written genres on general and curricular topics;
- 9.6.15.1 - use infinitive forms after a growing number of adjectives and verbs; use gerund forms after a growing variety of verbs and prepositions; use an increased variety of prepositional verbs and phrasal verbs on a range of familiar general and curricular topics.

Lesson objectives

- All learners will be able to** identify some specific information and key ideas from the text and use some target vocabulary to recount some main points from the story.
- Most learners will be able to** identify most specific information and some key ideas from the text and use a range of target vocabulary to recount some main points from the story.
- Some learners will be able to** identify all specific information and most key ideas in texts and use a range of target language to express views and comment on views of others with little support.

Assessment criteria

Ss can read the summary and complete the gaps with the correct preposition or particle.

Previous learning

The summary of a folk tale.

Planned timings

Plan
Planned activities (replace the notes below with your planned activities)

Beginning the Lesson

- **Organization moment;**
- **Greetings.**
Today we have an unusual, open lesson. We have many guests and let's show your knowledge, creativity.

Main
Activities

Warm-up

Hot chair (play)

From each group one pupil sits on the chair and translate the words the rest say new words

1. Поезд –train
2. Surround –қоршау
3. Сөзге келу, шатақ шығару - conflict
4. Respect – құрмет
5. Әскери теория – military theory
6. Capture – басып алу
7. Әділеттілік – justice
8. Wisdom – даналық
9. Қол жеткізу – achieve
10. Advice – қол жеткізу
11. Кеңес - advice
12. Fertile – құнарлы
13. Сурет, тұлға – figure
14. Soil – топырақ
15. Философ – philosopher
16. Living conditions – өмір сүру жағдайлары
17. Мақсат - goal

Translate this saying into Russian and Kazakh and who's words?
"A gem lies of the bottom of the water,
A noble word at the base of the mind"

«Таза, мінсіз асыл тас су түбінде жатады,
Таза, мінсіз асыл сөз ой түбінде жатады.» Асан Қайғы.
"Безупречно драгоценный камень лежит на дне воды,
Благородное слово в основании ума"

Creative work of the students.

- Let's begin our work!
- 1st group prepared about AsanKaigy's biography and make crossword.
 - 2nd group speak about his travel.
 - 3rd group prepared questions.

Critical thinking

To watch the video and do the tasks.
To express an opinion

Ex.3 p.61 Do you believe that humans can create a utopia to live in? Why or why not?
To consolidate new vocabulary

Ex.4 p.61.
Someone that hunts = hunter
Someone that gives advice = advisor
Someone that thinks a lot about important things = philosopher
Ex.5 p.61.
1.troubled. 2.goal. 3.guest. 4.living. 5.fertile. 6.mystery

Did you know?

Kazakhstan's first rock opera based on the Kazakh legend about AsanKaigy was performed at the Astana Opera, in 2013.
(to watch a piece of opera "Zheruyik")

Ending
the
lesson

Home task:

- 1st group Ex.6 p.61
- 2nd group Ex.7 p.61
- 3rd group Ex.8 p.61

Ex.3 p.61

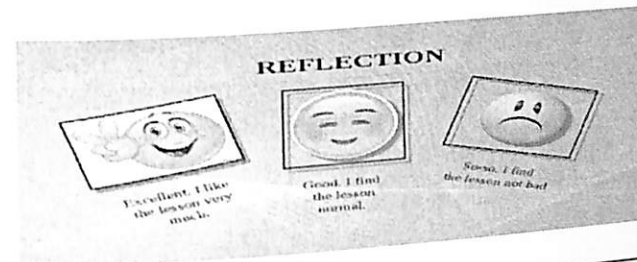
Ex.4 p.61

Let's listen one of the kui of AsanKaigy performed by our guest.

Seitkazy Orasgali Zhunusbekyly

Kobyzist- teacher, conductor, composer, singer of folk singing, Professor,
Honored worker of culture of Kazakhstan.

Reflection:

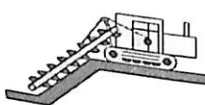
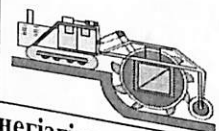
Экскаваторлардың жүріс жабдықтары
(Сабақ жоспары)

Куандық Жалғасбек Ергалиұлы
Шиелі индустриалды-аграрлық колледжінің
арнайы пәндер оқытушысы
Қызылорда облысы, Шиелі кенті

Курс:	II	Топ:	№23	Сабақтың номері	5
Мамандық:	0706000-«Пайдалы қазбаларды ашық түрде қазу»				
Біліктілік:	070602 2-«Экскаватор машинисінің көмекшісі»				
Модульдің атауы:	КМ 06. Бір шөмішті экскаваторды басқару				45минут
Өткізу орны:	№213 кабинет				Ұзақтығы:
Сабақтың мақсаты:	Білімділік: Білім алушыларға экскаватордың жүріс жабдығы, карьерде қолданылатын жүріс жабдығының түрлерінен мағлұмат беру. Қосымша мәліметтерді, әдістерді пайдалана отырып, жаңа сабақты меңгерту. Тәрбиелік: Еңбекке баулу, мамандыққа бағдарлау, адамгершілік, патриоттық, ұлттық келісім ұғымдарын дұрыс қабылдауға, үлкенге сый-кішіге жол көрсетуге, топпен жұмыс жасауға тәрбиелеу. Дамытушылық: Жеке тұлғаны, танымдық қызығушылықты, еріктілікті, жалпы қабілеттілікті, жауапкершілікті дамыту.				
Сабақтың міндеттері:	Экскаватордың жүріс жабдықтарының бөлшектері жайлы түсінеді.				
Күтілетін нәтижелер:	Экскаватордың жүріс жабдықтарының бөлшектерін біледі, ажырата алады, экскаватордың қозғалысын және жүріс жабдықтарының таңдалуын үйренеді.				
Сабақтың түрі:	Жаңа білімді меңгеру				
Сабақ типі:	Ашық сабақ				
Оқыту әдістері, әдістемелік тәсілдер, стратегиясы, . Clile әдісі.	Оқыту әдістері, педагогикалық технологиялар: өзіндік жұмыс, демонстрациялық әдіс, Сын тұрғысынан ойлау технологиясының «ой шақыру» стратегиясы, . Clile әдісі.				
Қажетті құралдар мен жабдықтар:	Интерактивті такта, флипчарт, видеоролик, плакаттар, т.б.				

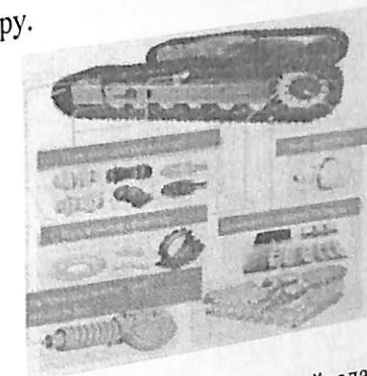
Қосымша көздер (әдебиет):	1. https://college.snation.kz/kz/zko/courses/tau-ken-kasibi/ 13 2. Косилова А.Г., Мещерякова Р.К. Справочник технолога-машиностроителя 3. Тау-кен жыныстарын қазуға және тасымалдауға арналған машиналар мен жабдықтар пәні бойынша Бимбетов Мелдехан Үсенұлы.
Оқытушының байланыс ақпараты:	Т.А.Ә. Қуандық Жалғасбек Ерғалиұлы
	Тел.: 8 7026234668 E-mail: K_zhalgasbek@bk.ru

САБАҚТЫҢ ЖОСПАР-КОНСПЕКТІСІ			
Сабақтың барысы	Оқытушының әрекеттері	Студенттің әрекеттері	Оқыту ресурстары
1. Ұйымдас-тыру кезеңі (3 мин)	Good afternoon, dear students! - How are you? - We are fine. thank you-and you - I am OK thanks - Who is absent today? What is the date today? What is your home task? Оқу кабинетінің сабаққа дайындығын, тазалығын, студенттердің сабаққа қатысуын, топқа бөлінуін бақылау. Бүгінгі сабақтың бағалау критерийлерімен таныстырады.	Сабаққа қажетті оқу құрал-жабдықтарын дайындау, мұғалімнің сұрақтарына жауап береді.	Интерактивті такта, флипчарт, видео-ролик.
2. Үй тапсырмасын орындау, тексеру (5 мин)	Үй тапсырмасы: Әр топқа экскаватордың түрлері салынған плакаттар таратылады. Студенттерден сол экскаваторларды ажыратуын, техникалық сипаттамасын сұрайды. 1. 2. 3. 	Үй тапсырмасында берілген плакаттарға экскаваторлардың түрлерін ажыратып техникалық сипаттама жазады және топ мүшелері қорғайды.	
3. Студенттің негізгі кезеңде жұмысқа дайындығы (2 мин)	Жаңа сабақты өтуге дайындық жасау.	Студенттердің жаңа сабаққа бағытталуы	Интерактивті такта, флипчарт, видео-ролик
4. Қызметтің жаңа білімі мен тәсілдерін қалыптастыру (жаңа сабақты хабарлау) (3 мин)	Our new theme is тақырыбы: Экскаваторлардың жүріс жабдықтары. Excavator running equipment.	Жаңа сабақтың тақырыбы мен жоспарларын жазуы.	
5. Қызметтің жаңа білімін тәсілдерін түсіндіру (жаңа сабақты түсіндіру) (20 мин)	Презентация мен видеомен, суреттер арқылы түсіндіреді. 1. Жүріс жабдығы дегеніміз не? Жүріс жабдығы дегеніміз - машинаны жылыстыру үшін қызмет етеді. Тау - кен машинасының жүріс жабдығы-бұл жұмыс кезінде оның орнын ауыстыру және тұрақты қазу үшін арнайы құрылғы. Карьерлік экскаваторларда шынжыр табанды жүріс жабдығы қолданылады. 2. Жүріс жабдығына байланысты экскаваторлардың бөлінуі. Шынжыр табанды жүріс жабдығы - жоғары	Жаңа мәліметтерден конспект жазады.	

тарту-тіркеу қасиеттеріне, үлкен еңістерден (23° дейін) өту қабілетіне, жақсы өту қабілетіне, негіздегі аз қысымға, әмбебаптыққа не және аударылу қаупі төмен.

Пневмодоңғалақты экскаваторлар олардың ұтқырлығына байланысты бір-бірінен едәуір қашықтықта орналасқан шағын құрылыс объектілерінде табысты пайдаланады. Шынжыр табанды экскаваторларға қарағанда бұл экскаваторлар автокөлік үшін жарамды жолдармен тез қозғала алады.

3. Жүріс бөлшектеріне түсініктеме беру.

4. Шынжыр табанды, пневмодоңгелекті экскаваторлардың пайдалану тиімділігі

Шынжыр табанды жүрісті жоғары жылдамдықпен үлкен және жиі ауысуды талап етпейтін барлық типтегі экскаваторларда (қуатты драглайндардан басқа) қолданады.

Пневмодоңғалақты экскаваторлар қала жағдайында жер жұмыстарын жүргізу үшін кеңінен қолданылады. Қазіргі уақытта жұмыс кезінде экскаваторлардың тұрақтылығын арттыру мақсатында жұмыс кезінде машинист кабинасынан басқарылатын гидравликалық жетегі бар шығару тіректері қолданылады.

6. Қызметтің жаңа білімі мен тәсілдерін бекіту (жаңа сабақты бекіту) (5 мин)

Ойын тагул бағдарламасымен, жаңа сабақтың сұрақтарын және ағылшынша термин сөздерді «сөздер бұлттында» шашып орналастырып, тапсырма береді.
Excavator - Экскаватор;
Whells - дөңгелек;
Running equipment - жүріс жабдығы;
Rink - каток;
Caterpillars - шынжыр табанды.

«сөздер бұлттындағы» шашылған сөздерден сөйлем құрастырады және ағылшын терминдерін қазақшаға аударды.

Бағалау критерийінің нәтижесіне қарай бағаланады.

7. Бағалау (2 мин)

Сабаққа белсене жауап берген студенттерді бағалау критерийінің нәтижесі бойынша бағалау

8. Үй тапсырмасының берілуі (2 мин)

Үй тапсырмасы:
1. Экскаватордың жүріс жабдығына сипаттама бер.

9. Сабаққа қорытынды жүргізу және рефлексия (3 мин)

Өткен тақырыпқа рефлексия жүргіземін. Сабақ мақсаттары/оқу мақсаттары дұрыс қойылған ба? Сабақта саралау дұрыс жүргізілді ме? Сабақтың уақыттық кезеңдері сақталды ма? Сабақ жоспарынан қандай ауытқулар болды, неліктен?

Студенттер жалпылама қатысады.

Ұлттық тәрбие-асыл қазына

Бұрханов Ғани Жамбылұлы

№42 Қ.Баймағанбетов атындағы мектеп-лицейдің

тәрбие ісі жөніндегі орынбасары

Қызылорда облысы, Сырдария ауданы, Аманкелді ауылы

Ұрпақ тәрбиесі ықылым заманнан бастап қазіргі уақытқа дейін күн тәртібінен түспеген келелі мәселелердің бірі болып табылады және болып қала да бермек. Себебі, ұлт ұрпағымен ғана болашаққа сенімді қадам жасай алады. Ұрпақтың оң жолға қойылған бүгінгі тәрбиесі мен білімі бүгіндей бір ұлтты ертең кемелденген келешекке жетелері сөзсіз. Ендеше, бүгінгі ұрпақты дұрыс тәрбиелеу ертеңіміздің жемісті істерінің бірі екені даусыз.

Ғылым мен техниканың дамыған, қоғамымыздың күрделенген, даму қарқыны қарыштаған осынау заманда, «атомдық» заманда, батыс пен шығыстан толассыз ағып жатқан ақпараттар заманында жас ұрпақты тәрбиелеу, әрине, оңай шаруа емес. Қажеттісі мен қажетсізін айырып, ата-бабалар сөзімен айтқанда, «жаманнан жирентіп, жақсыға үйрету» бүгінгі ұстаздар, сондай-ақ ата-аналар тарапына қойылатын таудай талаптың бірегейі болып отыр. Егемен еліміздің есігі айқара ашылғаннан бастап ел жұртшылығының арасында біршама қоғамдық көзқарас пайда болғаны баршамызға мәлім. Ақпараттар легі күн санап емес, сағат сайын ағылып жатыр. Әрине, ол ақпараттардың біздің ел үшін жарамдысы да, жарамсызы да, керек десеніз, қажетсіздері де толып, тұнып тұр. Дүбірлі дүниеге толы ақпараттары мол заманда жас ұрпаққа ұлттық тәлім-тәрбие беру, олардың бойына ұлттық құндылықтарды дарыту аға буынның еншісіне тиген ауыр салмақ болмақ. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Бүгінгі күні мемлекетті басқару күрделеніп бара жатыр» деп айтқан болатын. Бұл сөздің астары жоғарыда біз айтып өткен ақпараттар легінің ішінде қазақ халқының болашағы үшін теріс бағыттағы көзқарасты ұстанымдарының болуымен айқындалады. Осындай көзқарастардан қайткенде сақтана аламыз? Жас ұрпаққа болашаққа деген сенімділікті қалай бере аламыз? Жаһандану, ғаламдану заманында ұлттығымызды қалай сақтап қала аламыз? Ол үшін қандай жолды таңдауымыз керек? Осы сияқты сұрақтар да өзінен-өзі шексіз туындап отырады. Сұрақтарда көрсетілген мәселелердің бірден-бір және бірегей жауабы – ол ұлттық тәрбие, ата-баба дәстүрі. Осы мәселе оңынан қойылғанда ғана ұлт басына төнген қауіптің сейілері анық.

Біздің ұлт ұлт болып қалыптасқаннан бастап сарабал жол тандай білген халық. Ұрпағы үшін, ұлт намысы үшін жазылмаған заңды бұлжытпай орындап келген халық. Ата жолы мен салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын берік ұстанған халық. Сөзге тоқтай білген халық. Өнерді бағалай білген өрелі де өнерлі халық. Осындай қасиеттерге ие болып келген халықтың алдында ұлт ұрпақтарына да осындай қасиеттерді дарыту мәселесі бүгінгідей келелі кеңесті қажет ететін мәселе болып отыр. Ұлтымыздың ұлы мұрасын ұрпақ тәрбиесінде шығыстық және батыстық тәлім-тәрбие берудің қайнар көздерімен ұластыра отырып пайдалану – кезек күттірмейтін мәселе.

Халқымыздың тарихына көз жүгіртер болсақ, небір қилы замандар басымыздан көшкен екен. Кешегі хандар кеңесінен бастап бүгінгі таңдағы билік жүйесінде өзгермеген маңызды бір-ақ мәселе ұлттың, қазақ ұлтының мүддесі болып табылады. Жан алысып, жан беріскен сонау жоңғар шапқыншылығы, қазақтың қабырғасын күйретіп кеткен патшалы Ресейдің отарлау саясаты, ашқарақ ашаршылық, Кеңестік дәуірдегі құйтырқы саясат – бұлардың бәрі қазақ ұлтының ұлттығын жоя алмады. Себебі мұндай нәубеттерге қарсы тұрар қайратты күш ұлтымыздың ұлттық сана-сезімі, салт-дәстүрі болып отыр. Мұндай күш бар жерде ұлт басына төнген кара бұлттың да сейілері анық.

Өткен ғасырдың соңында қол жеткізген Тәуелсіздігіміздің арқасында ХХІ ғасыр табалдырығын еркін аттадық. Жарқын болашақ өз сәулесін шаша бастады. Тәуелсіздіктің қадамын тәй-тәй басқан еліміздің алдында үлкен міндеттер тұрды. Солардың бірі - ұрпаққа тәлім-тәрбие мен білім беруді жетілдірудің басын бағыттарын айқындау, педагогика ғылымында ұлттық сана-сана-сезімі, салт-дәстүрі болып отыр. Мұндай күш бар жерде ұлт басына төнген кара бұлттың да сейілері анық.

алдымен өз мәдениетімізді, өз тарихымызды бойымызға сіңіріп, содан кейін өзге дүниені игеруге ұмтылғанымыз жөн».

Олай болса, басты мақсат – жас ұрпақты ұлттық игіліктер мен адамзаттық құндылықтар, рухани-мәдени мұралар сабақтастығын сақтай отырып тәрбиелеу. Осындай ұлттық игіліктер мен адамзаттық құндылықтар, рухани-мәдени мұралар аға буын өкілдерінде қалыптасқан, соның нәтижесін аға-апаларымыз қоғамдық өмір ағымдарында уақыт талабына сай беріп келеді.

Ұлттық құндылықтарымызды әлемдік деңгейге шығаруға қабілетті тұлға тәрбиелеу үшін:
- оқушылардың ұлттық сана-сезімін қалыптастыру;
- жас ұрпақ санасына туған халқына деген құрмет, сүйіспеншілік, мақтаныш сезімдерін ұялату, ұлттық рухын дамыту;
- ана тілі мен дінін, оның тарихын, мәдениетін, өнерін, салт-дәстүрін, рухани-мәдени мұраларды қастерлеу;

жас ұрпақ бойында жанашырлық, сенімділік, намысшылдық тәрізді ұлттық мінездерін қалыптастыру қажет.

Бұл аталған міндеттерге қол жеткізу барысында тәрбие құралдарын тиімді әрі кеңінен пайдаланған дұрыс. Жас ұрпақты тәрбиелеу барысында тәлімгер тәрбиеленушінің алдында тек сөзбен ғана шектеліп қалмай, тәрбие процестерін жан-жақты саралай отырып, үлгі боларлықтай, өнеге аларлықтай жағдайларды туғызуы тиіс, оқушыларды адами қасиеттерге итермелеген абзал.

«Халық қаһарманы» Бауыржан Момышұлының келіні Ахметова Зейнеп апамыздың сөзінен де сезіп тәрбие – ұлттық рухтың негізі» деп қадап айтты. Ұлттық рухсыз ұрпақ – ең қауіпті ұрпақ. Осы қауіптің алдын алатын бірден-бір құрал ұлттық тәрбие екенін Зайнеп апамыздың сөзінен де сезіп отырмыз. Ұлттық тәрбие қазір елімізде орын алып отырған көптеген мәселелерді ана тілін, ата тарихын, ұлттық салт-дәстүрін білмейтін жастар, тастанды жетім балалар, «киын» балалар, қарттар үйлеріндегі әжелер мен аталар, нашақорлыққа салынған жастар, тағы басқаларды бірте-бірте жоюдың және олардың алдын алып, болдырмаудың негізгі жолы. «Дені сау ұрпақ – ұлт болашағы» дейді Президентіміз бір сөзінде. Ұлттық тәрбие алған ұрпақ дені сау, білімді, ақылды, біртұар азаматы, ұлттық мақтанышымыз, Абай арқылы қазақтың атын әлемге таныта білген ұлы жазушымыз Мұхтар Омарханұлы Әуезов «Қазақ, мешел болып қалам демесең, тағылымыңды бесігіңді түзе!» деген болатын. Ал бұл айтылған қанатты сөздердің барлығы ұлттық тәрбиені меңзейді.

Ұрпағымызды ұлттық рухта тәрбиелеу мақсатында мектеп-лицейіміз ауыз толтырып айтарлықтай іс-шараларды жүзеге асырып келеді. Тәрбиеленушілеріміздің бойында Отанға деген сүйіспеншілікті арттыру, ұлтына деген жанашырлықты қалыптастыру, салт-дәстүр, ұстаным, әдет-ғұрпын, наным-сенімдеріне деген көзқарасты бекіту аясында мектеп-лицей қабырғасында және мектептен тыс жерлерде де ауқымды жұмыстар атқарылуда. Ұлттық тәрбиені отбасы тәрбиесімен ұштастыру, өз кезегінде, жемісті жетістіктерді беріп отыр. Мектеп табалдырығын аттаған сәттен бастап оқушыларымыздың отбасыларымен қарым-қатынасты тығыз байланыс жасау, күрделі әрі шараларды жүзеге асыру жүйелі жұмыстың нәтижесі.

Әрбір оқу жылының басында бекітілетін Тәрбие жұмысының жылдық жоспарына сәйкес мектеп-лицей тәрбиеленушілері үшін алуан түрлі сынып сағаттары, тәрбие сағаттары, кездесулер мен дебаттар т.б.шаралар ұйымдастырылады. Тәрбие процесіне бөлінген сағаттарда ата-ана тарапынан өздері тандап алған тақырып бойынша тәрбие сабағын өткізуге тырысады, яғни мұғалім мен ата-ана тәрбие процесінде бірлесе қызмет атқарады. Оқушыларға ойын сабағы арқылы ма, лекция әдіспен, қалай өткізілетініне шек қойылмайды. Тәрбие сабағын өткізуге тырысады, яғни сабағы ма, жалпы қай формада өтсе де бұл ата-ана мен тәрбиеші мұғалімнің еркіне беріледі. Әрине, мұндай сабақтар оқушылар үшін анағұрлым қызықты, анағұрлым нәтижелі. Ата-ана мен тәрбиеші мұғалім бала тәрбиесінде бірін-бірі толықтырып отырады, біртұтас дүниеге айналады. Бұдан айтарым, ұлттық тәрбие туралы сөз еткенде өзге тәрбие бағыттарынан алшақтамай, оларды біртұтас қолдана білген абзал.

Жалпы, қазақ халқы - бауырмал, мейірімді, қонақжай халық. Халқымыздың шешендігі, көрнектілігі, білгірлігі, алдын болжағыштығы, тапқырлығы өз алдына жеке бір қасиеттер емес пе? Осы қасиеттерді қазіргі жас ұрпаққа дарыту кезек күттірмейтін келелі іс. Қай халық болмасын,

өзінің өткенінен сабақ алады, өткені арқылы болашағын барлайды, өткенімен мақтанады, өткенімен марапатталады. Біздің де алдымызға қойып отырған басты мақсаттарымыздың бірі-оқушыларымыздың бойына мақтан тұтарлық қасиеттерді тереңдеп сіңіру, ата-баба дәстүр-жоралғысын таныту арқылы осыған қол жеткізу. Ұлттық сана-сезімді, салт-дәстүрді, әдет-ғұрыптарды оқушы бойына сіңіруге әдебиет, тарих сияқты пәндер арқылы сіңіру тәрбие процесінің басты құралы.

Ұлттық тәрбие – біздің ұрпақтан-ұрпаққа жеткізетін асыл қазынамыз. Қазақ отбасында балаға тілі шығып, анық сөйлей бастаған кезден-ақ ұлттық тәлім-тәрбие берілген. Отбасының үлкендері өз ұрпағына ағайын туысты, нағашы жұртын, ата-тегін, руын, ел жұртын үйретуге, танытуға ерекше көңіл бөлген. Жеті атасын жатқа білу міндетті болған. Ата-бабаларымыз өз тегінің шығу тарихын білуді әр азаматқа парыз деп ұққан. «Жеті атасын білмеген ер жетім», «Жеті атасын білген ұл, жеті жұрттың қамын жер», «Жеті атасын білмеген – жетесіз» деген аталы сөз содан қалса керек. Баланың өзі шыққан тегін білуі оның азаматтық, елжандылық, отансүйгіштік қасиеттерін қалыптастырады деп есептеген.

Ал ұстаздар мен тәрбиешілер үшін үлкен бір міндет-мектеп қабырғасында тәрбиеленіп жатқан жас ұрпақтарға осы ұлттық тәрбиені сіңіріп, оның ерекшелігін терең білуді, құрметтеуді үйрету.

Формирование и развитие первоначальных навыков игра на фортепиано учащихся без музыкального образования

Хегай Ольга Семеновна
Преподаватель отделения «Общее фортепиано»
Кызылординский музыкальный высший колледж имени Казангана

Предмет: Общее фортепиано
Тип урока – закрепление полученных навыков

Цель урока: Постановка игрового аппарата на начальном этапе обучения на фортепиано

Образовательная:

1. Закрепление игровых навыков на фортепиано (нон легато, легато, стаккато)
2. Формирование умение работать с нотными материалами.
3. Изучение основных элементов музыкальной грамоты.

Воспитательная:

1. Воспитание творческого отношения к работе над техническим развитием.
2. Воспитание любви к ярким, музыкально-выразительным средствам исполнения.
3. Воспитание познавательного интереса у учащегося, на начальном периоде обучения, к учебным занятиям, эмоциональной отзывчивости.

Развивающая:

1. Развитие метроритмических и двигательных навыков.
2. Развитие самостоятельности в работе над музыкальным произведением.
3. Развитие слуховых впечатлений через правильное интонирование, развития дирижерских навыков.

Методы и приемы реализации поставленных задач

1. Объяснительно – иллюстративный (словесное пояснение, как необходимость дидактического приема обучения).
2. Ритмические упражнения для развития координации обеих рук.
3. Гимнастика для рук, кистей и пальцев.
4. Использование ярких мелодий, ритмов, пьес для возбуждения воображения.

5. Игра на инструменте, приемы: показ учителя, как нужно применять изучаемый материал на практике, воспроизведение учащимся, показанных учителем действий и последующая тренировка по совершенствованию отработываемых умений и навыков.

План урока

- I. Организационный момент. Психологическая настройка.
- II. Работа над пьесами.
- III. Домашнее задание, закрепление пройденного материала

Ход урока

- I. Организационный момент. Психологическая настройка.
- Приступая к работе над освоением технических навыков, в первую очередь мы выполним упражнение для разминки пальцев рук, выстукивание разных ритмических рисунков двумя руками.
- Упражнение игра гаммы в этой тональности E dur правой и левой руками отдельно. Игра гаммы в этой тональности объясняется очень удобным расположением пальцев на клавиатуре.

Работа над пьесами

- II. «Ходила младшенька по борочку», «Коровушка», «Венгерская народная песня», «Здравствуй, гостья зима», «Украинская народная песня»

В основе фактуры пьесы «Ходила младшенька по борочку» лежит исполнение лиг, по две ноты. Опорный звук берется сверху, весом руки, с ощущением «пружинки», в запястье кисть руки опускается вниз второй звук, легкий, берется на снятии руки, кисть поднимается вверх. Та же работа проводится в пьесе «Коровушка». Особое внимание уделяется звукоизлучению на *piano*. Следует выстроить фразу в форме вопроса и ответа для того чтобы ярче выразить мелодических линий. Полезно дать ученику пропеть все ноты пьесы с соблюдением всех динамических оттенков. Пальцы переступают без толчка, с одной клавиши на другую. Освоение понятия синкопы ярко выражено в пьесе «Венгерская народная песня».

Домашнее задание, закрепление пройденного материала

- III. И. Гайдн «Andante» отрывок из симфонии.
- Педагог должен исполнить пьесу полностью для цельного восприятия студентом под его дирижирование. Студент должен дома разобрать отдельно партию правой руки, закрепить игру на легато, стаккато, нон легато на примере изученных пьес и упражнений.

Заключение

В работе над каждой из пьес мной преследовалась цель: обеспечить условия, при которых технический аппарат будет способен лучше выполнять необходимую двигательную задачу. В дальнейшем эти условия приводят к беспрепятственному подчинению подвижной системы музыкальной воле студента во всех ее тончайших проявлениях, а был обоснован автоматическому. Каждый игровой прием, навык не был абстрактным, а был увязывался музыкальным выражением; точно так же каждый музыкальный образ, характер звука увязывался музыкального и технического развития, я основывалась на принципах работы над пианистическим аппаратом;

- A) гибкость и пластичность аппарата, при обязательном слуховом контроле учащегося;
- B) связь и взаимодействие всех его участков при ведущих живых и активных пальцах;
- B) целообразность и экономия движений;
- D) управляемость техническим процессом;
- D) звуковой результат (как необходимый итог).

Вывод:

Предполагаю, что результатом урока является прочное усвоение знаний, овладение разными видами штрихов и аппликатурных формул.

Используемая литература:

1. А. Д. Алексеев. Методика обучения игре на фортепиано. Музгиз, 1961
2. Т. Д. Гутман. О работе над музыкальным произведением. Москва, 1970.
3. С. Альтерман. Сорок уроков начального обучения музыке детей. Санкт-Петербург, 2004.

Қазақ ұлттық музыкасындағы сырнай рөлі

Тілеулиева Ақтолқын Октябрьқызы

Қазанған атындағы Қызылорда музыкалық жоғары колледжінің
баян класының оқытушысы

Қазақтың жиырма ғасырлық рухани дүниесінде – ауызекі әдебиетінде, поэзиясында, қол өнерінде – халқымыздың даналығы мен дарындылығы, өміршілдігі мен кеңдігі, діні, тілі кенінен бейнеленген. Халқымыздың мұндай ұлттық құндылықтарын атақты ғалымдар Әбу- Насыр әл Фараби, Мұхамед Хайдар Дулати, Шокан Уәлиханов, Әлікей Марғұлан, Мұхтар Әуезов, Ахмет Жұбановтардың еңбектерінде жан- жақты қарастырылды. Ал рухани мұрамыздың ішінде музыка өнерінің орны, маңызы ерекше. Сонау байырда келе жатқан бұл өнер саласы әр килы кезендерден өтіп, ауызекі таралып, өзінің көркеюін XIX ғасырда тапты [3, 215б].

«Халық шығармашылығы» түсінігі қарапайым халық өзі шығарған және өзі орындаған көптеген бай және мазмұны бойынша әртүрлі идеялық-эмоционалды ауызша дәстүрдің поэтикалық және музыкалық шығармаларын қамтиды. Халықтың музыкалық шығармашылық облысына халық өнерінің халықтың тұрмыстық өмірін, көңіл күйін, сезімдерін сипаттайтын әртүрлі әндер, жырлар, күйлер, сонымен қатар әртүрлі аспаптық ойындар жатады. «Халық шығармашылығы» түсінігімен бірге «халық әні», «халық музыкасы», «халық поэзиясы» сынды ғылыми әдебиетте «фольклор» атты термин қолданылады.

Халқымыздың басынан кешкен жағдайлар, қоғамдық әлеуметтік өзгерістер, тұрмыс-тіршілік ахуалдары мәдениетімізге, соның ішінде музыкалық мұраларымызға әсерін тигізбей қалмады. Сондықтан өнеріміздің кәсіби түрде даму жолдары жайында сөз болғанда, оны жалпы ұлттық өнер ұлағаты мен халықтың мәдени мұралары шеңберінде қарастырған жөн.

XIII-XIV ғасырда болған тарихи оқиғаларды баяндайтын әсерін тигізген қазақ жерінде аспаптық музыка мәдениетінің даму жолдары жайында сөз болғанда, оны жалпы болады[1, 126].

Қазақ музыка мәдениеті аса жоғары дәрежеде ертеден-ак дамығанын айтуға Қазақстанның Ресей еліне қосылуы еліміздің мәдениетіне үлкен әсерін тигізді. Қазақ халқы мен Ресей елінің этно-мәдени және сауда-саттық байланысы олардың мәдениетінің өзара бауы мен дамуына себеп болды. Аспаптық музыка саласында «Не кричи, не шуми», «Машина», «Марш» секілді тақырыптардың пайда болуы қазақтардың орыс аспаптарымен және оның халық музыкасымен таныса бастағанына дәлел бола алады. Бертін келе халықтар өзара орындаушылық өнерімен де тәжірибе алмаса бастайды. Мәселен, әйгілі әнші Мұхит орыстың ансамбліне еліктеп қасына екі інісін алып үш домбырада әр-түрлі шығармалар ойнаған. Қазақтар балалайка, гармонь, скрипка аспаптарын меңгеріп «Камаринская», «Краковяк» сияқты шығармаларын орындаса, орыстар, керісінше, қазақтың «Ақжелең» күйін ойнайтын. Қазақтар өздерінің этнография, казак елінің музыкалық мәдениеті жөнінде қызығушылығын білдіріп отырған. Қазақ халқының музыкасы алдағы зерттеулерге қажетті деректер бергені белгілі.

[1, 23-24].

Гармонь аспабы Ресей елінде XIX ғасырда пайда болса, қазақ жерінде XIX ғасырдың екінші жартысында тарала бастады. Осы кезде гармоньмен қатар скрипка, виола, контрабас, форте-пиано сияқты шығармашылықтарын ойнаған. Ресейден келген саяхатшы-этнографтар өздерінің елдеріндегі музыка туралы мақалалар жазады. Солардың бірінде «Қазақ халқының музыкасы» атты кітапта әр түрлі жанрда дамып кәсібилік өнерге айналады» - делінген.

Ш.Уалиханов, Б.Сарыбаев сынды зерттеушілердің айтуынша, XIX ғасырда сырнай аспабы қазақтың өмірінде кең түрде қолданылған. «Сырнай» сөзінің мағынасын зерттеуші Болат Сарыбаев екі сөзден құралған («сыр» және «най») деп түсіндіреді. «Сыр» деген сөз «күпия, сыр» мағынасын білдірсе, «най» деген сөз «қой» деген сөз. Кейін халық арасында «сырнай» деп тусыра келе бастайды. Болат Сарыбаев баян аспабы айтылады.

«сырнай» сөзінің мағынасын зерттеуші ғалымдар «сыр», «най» деп түсіндіреді. Қазақ тілінде «сыр» деген сөз құралдарды, құбырлы түтіктерді белгілейді. «сырнай» деп гармониканы айтатын болған. Қазіргі таңда «сырнай» деп гармоникада ойнау шеберлігі ең алдымен дәстүрлі әншілік өнерде кең тараған. Халық есінде гармоншы ақындардың жарқын өкілдері Шашубай Қошқарбаев, Естай Беркімбаев, Әсет Найманбаев, Кенен Әзірбаев, Жаяу Мұса, Қамшыбай Таубаев, Тайжан Қалмағанбетов, Майра

Шамсутдинова, Әміре Қашаубаев, Иса Байзақов, Нартай Бекежанов сынды халық таланттарының есімдері сақталған.

Көшпенді тұрмыстың өзі музыканттан өнердің әр түрін игергенін талап етті. Музыканттары болып саналған ақын, сал-серілер дайындықсыз шығармалар шығарып, тұрмыстық музыкалармен үндестіріп кез келген тақырыпқа импровизация шығарған. Ақын, күйшілердің өмір жағдайларымен үндестіріп тарихи оқиғаларды, жауынгерлік батырлықты баяндады. Ақын, күйшілердің өмірді сол кезеңдегі тарихи оқиғаларды, жауынгерлік батырлықты баяндады. Ақын, күйшілердің өмірді қалыптасуы 3 кезеңге бөлініп қарастырылады: әуеской ойнау, шеберде оқу, жарысқа кәсіби қатысу (айтыс, тартыс). Ақындардың шеберлігінің үлкен мектебі қоянды және қарқаралы қатысу (айтыс, тартыс). Ақындардың шеберлігінің үлкен мектебі қоянды және қарқаралы жәрмеңкелері болды. Айтысқа қатысқан әр ақынның өзіндік өз өңірлеріне байланысты өзіндік орындау стилі, поэтикалық текстің эстетикалық принциптері, өзіндік өзгеше көркемдік бояулары болды. Бертін келе сырнай тұрмыстық ойнаудан шығып халықтың эстетикалық және философиялық ойына алды [2, 76].

Қазақстанда гармониканың бірнеше түрлері тараған, олар «касимовтық», «шығыстық», «азиаттық», «тальяндық» сынды түрлері. Сол гармоникалардың бірнешеуі қазіргі кезде ҚР мемлекеттік мұражайында сақталған.

Жалпы «гармоника» деп тербелмелі металдық тілшік арасына шығаратын музыкалық аспаптардың бәрін айтуға болады. Гармоникалар тілшегі «жис» аталатын металдық тірекке бекінеді. Тілшіктері ұзын болған сайын дыбыс төмен болады. Олардың ұзындықтары әртүрлі болып келеді. Белгілі тонда келтірілген металдық тілшік ауаның да, қысқарған сайын дыбыс жоғарылай береді. Ауа өтуі қаншалықты күшті болса, өтуі арқылы тербеледі де дыбыс толқындарын шығарады. Яғни осыған байланысты дыбыс та соншалықты тілшіктің толқын қарқыны күшті болады, яғни осыған байланысты дыбыс та қаттырақ шығады [4, 116].

Касимовтық гармоника XIX ғасырдың 80-жылдарында «Касимовтық поповтар» аспаптары айылында жасала бастаған. Сондықтан бұл аспапты «Касимовтық гармоника» деп аспап Касимовта, Муромда, Коломенде, Рязаньда кеңінен таралған. Касимовтық гармоника қатарлы. Мех ашып жабылған кезде әртүрлі дыбыс береді. Оң жағында үш түймеден бөлек басқа дыбыстар октавада естіледі. Ал сол қолда бас дыбыстары мен жоғары октавадағы дыбыстар орналасқан. Сол қолдың жоғарғы жағында қоныраулар орналасқан. Орындаушы оң қолдың білек бауын киіп, бірінші қолмен бірге құшақтап төрт саусақпен ойнайды. Бұл аспапта кесірі бар, бірақ шығады[4, 116].

[illegible]

«Жетілдірілген шығыс гармоникасы» шығыс әуендері мен олардың жетілдірілуіне негіз болған. Ол 1961 жылы Алматыда фабрика құрылымының жетілдіруінің нәтижесінде пайда болған. Оң жақ түймедің аркасында шығарылады. Аспаптың оң және сол жағында түймелердің орналасуы фортепиано бойынша құрылған. Екі қолдың түймелер диапазоны екі жарым октава. Қара түймелермен ойнаған кезде төрт дыбыс естіледі: 2 негізгі, 1 октава төмен, 1 квинта бұл шығыс гармониканың ерекшелігі. Әзірбайжан ССР-ның сауда-саттық ұйымдастырушыларының тапсыруымен жасалған түрлерін 1933 жылы Алматыда фабрика құрылымының жетілдіруінің нәтижесінде пайда болған. Ол 1961 жылы Алматыда фабрика құрылымының жетілдіруінің нәтижесінде пайда болған. Оң жақ түймедің аркасында шығарылады. Аспаптың оң және сол жағында түймелердің орналасуы фортепиано бойынша құрылған. Екі қолдың түймелер диапазоны екі жарым октава. Қара түймелермен ойнаған кезде төрт дыбыс естіледі: 2 негізгі, 1 октава төмен, 1 квинта бұл шығыс гармониканың ерекшелігі.

1933 жылы 29 сәуірде қазақ музыкалық фольклоры мен аспаптарының дыбысталуын жетілдіру үшін Алматы музыкалық ғылыми зерттеу кабинеті және музыкалық эксперименттік шеберхана өнертану ғылымының докторы, Қазақстанның халық әртісі, профессор, академик Жұбанов (1906-1968) басқарды. Оның негізгі мақсаты халық аспаптарының тембр-рекшеліктерін зерттеу, домбыра және қобыз аспаптарын жетілдіру, қазақ халық музыкасының

жақсы үлгілерін жинау және ұнтаспаға жазу болды. Осыған байланысты ғылыми зерттеу кабинеті және музыкалық эксперименттік шеберхана жұмысына ат салысуға композитор Е.Г.Брусиловский, музыка шеберлері Борис және Эмануил Романенколар шақырылды.[5,9-10].

1933 жылы Жұбанов жетекшілігімен Алматы музыкалық драмалық техникумында он бір студент шағын домбырашылар ансамблі болып бірігеді. Оның ішінде музыкалық-эксперименттік шеберхана және ғылыми зерттеу кабинетінің қызметкерлері де қатысады.

Халық аспаптар оркестрі 30-шы жылдардың басында құрылды. Құрманғазы атындағы Қазақ Мемлекеттік академиялық оркестрдің негізін қалаушы және көркемдік жетекшісі болды.[5,5].

Музыкалық мәдениеттің дамуына байланысты оркестр құрамының алдында көркемдік эстетикалық жұмыстар тұрды - орыс және шет ел классикасын игеру, қазақ халық музыкасының әртүрлі трактовкамен совет композиторларының шығармаларын орындау. Осыған байланысты қазақ оркестрінде концерттік регистрдің тембрлік және динамикалық байланысының әртүрлілігі жетіспеуі байқалды. Әр түсті тембрлік палитра жасау, оркестр дыбысталуын күшейтуі, техникалық және динамикалық ептілік үшін 1958 жылы Шамғон Кажғалиев Мәскеу эксперименттік фабрикасына сырнайлар квартетіне тапсырыс береді.

Көптемірлі даяр термелі аспаптың пайда болуынан бастап халық музыкасын ойнау және ыңғайластыру мүмкіндігі туды. 1950-1960 жылдары Қазақстан композиторларының шығармалары мен қазақ әндері мен күйлеріне ыңғайластырылған және өңделген шығармалар пайда бола бастады. Мұндай репертуардың алғашқы жасаушылары К.Ошлаков, Ф. Легкунец, В.Басаргин, А. Илюхин, В.Холопайнен болды. Ал 70-80 жылдары сырнайға арналған күйдің аранжировкасы жанры А.Гайсин, Д.Туякбаев, С.Сейтханов, О. Абдуллаев, Г. Гусинцов, М. Қонысбаев, Н.Николаиди, В.Демченко, С.Кожамбетов, 80-90 жылдары З.Смакова, А.Ефременко, М.Бердыгулов шығармашылығында көрініс тапты.[2,426].

Қазіргі таңда сырнай-баян еліміздің халық аспаптар оркестрінде міндетті аспап ретінде, көптеген фольклорлық ансамбльдерде ерекше орын алатын, қазақ мәдениетінде ұлттық музыкамен тығыз байланысты аспап деп білеміз.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Жұбанов А. Ғасырлар пернесі. - Алматы: Дайк - Пресс, 2002. - 328 б.
2. Смакова З. Пособие по аранжировке казахских кюев для баяна. - Алматы: Қағанат, 1999. - 152б.
3. Күзембай С.Ә. Ұлттық музыкатану ғылымының өзекті мәселелері. - Алматы: «Құс жолы», 2012. - 408 б.

Гобой аспабының шығу тарихы

Балмасов Руслан Сериккалиевич

Қазанғап атындағы Қызылорда музыкалық жоғары колледжінің «Үрлемелі және соқпалы аспаптар» бірлестігінің оқытушысы

Гобой аспабы XVII ғасырдың бірінші жартысында француз музыка шеберлерімен жасалынды. Бұл аспаптың негізіне шалмей аспабы алынған. Дегенмен оның құрылысына ауқымды өзгерістер енгізілген. Тегістелген қамыс алынған. Дегенмен оның құрылысына бөлек пластина қолданылды, аспаптың арналары мен ойнау тесіктері тарылды, бұл өз кезегінде жоғары регистрдің тембрін едәуір жақсартып, сонымен қатар интонациясын тұрақты етті. Оның кернейі едәуір жіңішкеленді. Гобой үш бөлікке бөлінді: бұл оның құлағын дәл келтіруге мүмкіндік берді.

Жаңа аспап 7 ойын тесіктеріне ие, олардың екеуі әдетте қосарланып келеді. Төменгі тесікте қос тұтқалы клапан болған. Клапан жабық болған кезде екі клапандық гобойдың негізгі тоны яғни төменгі до дыбысы шығатын. Аспаптың диапазоны екі октавадан жоғары. Осы уақытқа аспаптың басқа да түрлерінің пайда болуын жатқызуға болады: гобой альт, гобой тенор бұларды әскери оркестрлерде қолданған.

XVIII ғасырдың екінші жартысында Еуропада конус тәрізді гобой кеңінен тарала бастады. Оның арнасы қазіргі гобойға қарағанда біршама тар, ал қамысы кеңдеу болды. Дыбысталуы жағынан ол қазіргі гобойға өте жақын. Бұл аспап француз жүйесіндегі гобой аспабының бастаушысы болды. Еуропаның бірқатар елдерінде арнасы кең аспаптар қолданысқа ие бола бастады, кейінірек олар неміс жүйесіндегі гобой деген атқа ие болды.

XIX ғасырдың басында гобойдың құрылысына тағы да өзгерістер енгізілді. Октаваның жоғары бағытқа жылжуын жеңілдететін октавалық клапан пайда болды, содан соң фа – дизге және төменгі до дыбысына клапандар пайда болды. Француз гобой жүйесінің негізін қалаушылары деп саналатын Анри Борд пен Хр. Делюс гобойдың клапандық механикасына бірқатар өзгерістер енгізді.

Гобойдың жаңа құрылысын атақты француз музыка шеберлері ағайынды Шарль мен Фредерик Триеберттер жасады. 1830-шы жылдары Шарль Триеберт он төрт клапанды гобойды құрастырды. Фредерик Триеберт XIX ғасырдың екінші жартысында қазіргі үлгісіне жақын гобойдың жаңа түрлерін жасады.

Қазіргі гобой – бұл ұзындығы 590 – 610 мм құрайтын африкалық кара немесе майлы ағаштан жасалған тік конустық түтік тәрізді. Ол үш бөліктен тұрады: жоғарғы, ортаңғы және керней. Аспаптың жоғарғы бөлігі жез түйреуішке бекітілген қамыспен жасалған қос тілді таяқшамен жабықталған. Гобойдың 25 ойын саңылаулары бар, оның 22 – 24 ті клапанмен жабықталған.

Жалпы гобойды неміс және француз жүйесіне бөледі. Француз гобойлары дыбыс шығару еркіндігі, динамикалық диапазонының кеңдігі, интонацияның тазалығы жағынан неміс гобойынан асып түседі. Француз гобойларының клапандық механизмі жетілдірілген болып келеді. Француз гобойларының дыбысы өткір болса, неміс гобойларының тығыз, жылы бірақ, түтіккен болып шығады. Қазіргі заманғы музыкалық тәжірибеде француз жүйесіндегі гобой кеңінен таралған.

Гобойдың негізгі хроматикалық дыбыс қатары – бірінші октаваның «ре» дыбысынан екінші октаваның «до-диез» дыбысына құрайды. Ол аузынан бастап ойын тесіктерін кезекпен ашу арқылы алынады. Екінші октаваның ре дыбысынан үшінші октаваның до диез дыбысына дейін ойнау сол саусақ қатарымен сақталады, бірақ октавалық клапан қолданылады. Жоғарғы дыбыстар саусақтардың күрделі комбинациясы арқылы алынады, ал бірінші октаваның ре дыбысынан төменгі дыбыстар қосымша клапандардың көмегімен алынады. Гобой — транспозиция жасалмайтын аспап түріне жатады, ноталары скрипка кілтіне жазылады. Аспап «ре» мажор және «соль» мажор тональдіктерінде гобой флейта мен кларнеттен біршама төмен. Аспап дыбысталады. Тыныш, жай характердегі музыканы көп кілттік белгілері бар тональдіктерде де ойнауға болады. Секіріс жасап ойнау да қол жетімді, кез – келген трельді ойнауға болады, бірінші октаваның ре дыбысынан үшінші октаваның ми бемоль дыбысына дейін тремолоні жеңіл алуға болады. Гобойға басқа да аспаптар тәрізді ортаңғы және төменгі регистрде сурдина қолдануға болады. Бірақ, ең төменгі дыбыс сурдинамен дыбысталмайды.

Техникалық мүмкіндігі жағынан гобой тональдіктерінде гобой флейта мен кларнеттен біршама төмен. Аспап «ре» мажор және «соль» мажор тональдіктерінде гобой флейта мен кларнеттен біршама төмен. Аспап дыбысталады. Тыныш, жай характердегі музыканы көп кілттік белгілері бар тональдіктерде де ойнауға болады. Секіріс жасап ойнау да қол жетімді, кез – келген трельді ойнауға болады, бірінші октаваның ре дыбысынан үшінші октаваның ми бемоль дыбысына дейін тремолоні жеңіл алуға болады. Гобойға басқа да аспаптар тәрізді ортаңғы және төменгі регистрде сурдина қолдануға болады. Бірақ, ең төменгі дыбыс сурдинамен дыбысталмайды.

Гобойдың түрлері:

Ағылшын рожджы (Английский рождж) (итальян тілінен — «corno inglese», француз тілінен — «cor anglais», неміс тілінен — «eng- lisches Horn», ағылш. — «english horn»). Аспаптың атауының шығу тегі мамандар арасында көптеген карама – қайшылықтар туғызуда. «Английский рождж» – ағылшын рождж» деген атау француздың «angle» сөзінен шыққан деген пікір бекітілген, өз кезегінде ол бұрыш деген мағынаны білдіреді. Ағылшын рожджы өзінің бастауын альт поммерден алған. XVII ғасырдың ортасында оның құрылысының жаңашалануының нәтижесінде дыбысынан құрылатын альт гобойы құрастырылды. Ол негізгі кернейлі гобой д'амурмен байланыстырылды. Бұл аспап ай немесе иінді пішінді корпусы алмұрт тәрізді кернейлі гобой д'амурмен жабылған. 1720—30 жылдары гобойдың пішінін алмұрт тәрізді кернейлі гобоймен мүйізінін тік пішінді түрі даярланды. Бұл аспаптың құрылысының әрі қарай жетілдірілуі гобоймен карама – қарсы жүрді. Қазіргі ағылшын рожджы гобойдан көлемінің үлкендігімен, сондай – ақ алмұрт тәрізді пішіні бар кернейімен және екі жапырақты саусақ орналастыру реті гобойдікімен бірдей. ерекшеленеді. Ағылшын рожджының саусақ орналастыру реті гобойдікімен бірдей.

Аспапқа «фа» дыбысында транспозиция жасалынады. Ноталар скрипка кілтінде жазылады, бірақ жазылған нотадан таза квинта төмен дыбысталады. Аспаптың дыбысталуы гобойға караганда жұмсақ. Гобоймен салыстырғанда ағылшын рожогы техникалық тұрғыда төмендеу.

Гобой д'амур (француздың «amour» — махаббат деген сөзінен шыққан). Бұл аспап гобойға қарағанда үлкендеу, бірақ ағылшын рожогынан кішкентай көлемді болып келеді. Құрылымы жағынан ағылшын рожогына ұқсас. Гобой д'амур 1720-шы жылдардың басында Германияда пайда болды. Транспозицияланатын аспаптар қатарына жатады. «Ля» дыбысынан тон беріледі. Бұл да скрипка кілтінде жазылады, бірақ кіші терция төмен дыбысталады. Аспаптың үні ағылшын рожогына жақын, дегенмен оған қарағанда әлдеқайда жұмсақ дыбысталады. Гобой д'амурдың тембрлік ерекшеліктеріне қарай аспапта лирикалық характердегі музыканы ойнаған тән. Техникалық жағынан алсақ, гобой д'амур гобойға жол береді. Бұл аспапты өздерінің шығармаларында жиі И.С.Бах, кейінірек К.Дебюсси, Р.Штраус, М.Равель, С.Василенко қолданған. Қазіргі таңда гобой д'амур қолданысқа ие емес.

Геккельфон (баритонды гобой). Өзінің құрылысына қарай гобойға ұқсас, октава төмен дыбысталады. Шар тәрізді кернейі бар. Қосарланған қамыс ұқын түзу түтікке бекітіледі. Геккельфонның өзіне тән мәнерлі, әуенді дыбысы бар. Оркестрде сирек қолданылады. Р.Штраус бұл аспапты өзінің «Саломея» және «Электра» операларында қолданған.

Қолданылган әдебиеттер:
1. Соловьёв Н. Ф. Г.

1. Соловьёв Н.Ф Гобой // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона //
2. Чулаки М.И // Инструменты симфонического оркестра //

А.В.Затаевичтің қазақ музыка мәдениетіндегі рөлі

Жолдасова Дәрігүл Досжанқызы
Қазанған атындағы Қызылорда музыкалық жоғары колледжінің
«Музыка-теория» бірлестігінің оқытушысы

Қазақтың халық аңызы бойынша көк аспанда қалғып ұшқан ән көшпенді қазақ халқының ұлы даласымен өте төмен ұшып өткен болса керек. Сол себепті сол әуенді естіген халқымыздың музыкаға деген әуестігі, қызығушылығы бойымызға табиғаттан дарыған десек қате болмас. XVIII-XIX-ғасырларда қазақ халқының өмір сүру жағдайын, салт-дәстүрін, тұрмысын бақылаған ғалымдар халықтың шығармашылыққа деген ынтасын, ақындық импровизацияға қабілеттілігін аса жоғары бағалаған. Халқымыздың дәстүрлі музыкасы өткен ғасырдың басына дейін ұрпақтан ұрпаққа, ұстаздан шәкіртіне, өткеннен болашаққа яғни ауыздан ауызға тарау арқылы дамып келгені барлығымызға мәлім.

Қазақ музыкасы өзінің ерте дәуірінен бастап даму жолында өзіндік ерекшеліктерімен Анығырақ айтсақ, қазақ музыкасының дамуы екі кезеңге бөлінеді. Бірінші кезеңі сүйемелдеу дәуіріне, екінші кезеңі жазбаша дәуіріне бөлінеді.

Қазақ музыкасы өзінің ерте кезеңінде көшпенді қоғамға тәуелді болып келді. Анығырақ айтсақ, қазақ музыкасы сол кезеңдегі маңызды діни және тұрмыстық іс-шараларды сүйемелдеп келді. Кейіннен қазақ этносының құрылуы кезеңінде пайда болған жыр өнері бастапқы кезде магиялық қызмет атқарды. Жыр өнерінен кейін пайда болған аспаптық музыканың үлгісі күй өнерінде магиялық қызмет атқарды. Бұл екі дәстүрдің яғни эпикалық және аспаптық музыканың пайда болуы алғашқы жырау және шаман, "күй атасы" Қазақ халқының қобыз аспабын ойлап тапқан Қорқыт ата есімімен қатар дәстүрдің шынжырынан босап, жеке музыкасы тек қана XIX-ғасырға таман бастады. Осы кезең ұлтымыздың негізгі музыкалық дәстүрлері аспаптық, дара шығармашылық ретінде дами бастады. Ал XX-ғасырдан бастап қазақтың музыкалық басып, рухани даму кезеңіне айналды, ұлттық жазылған мен жанрлары пайда бола басып, ән, ақындық дәстүрлерінің өсуіне жағдай жасалды. Осы кезеңде қазақтың музыкалық мәдениетінде аспапта ойнаудың және ән орындаудың жана әдістері мен жанрлары пайда бола бастады. Осы ғасырдың 30-40-жылдары ұлттық нақышта жазылған Е.Брусилковскийдің "Қыз

Жібек" операсы, А.Жұбановтың "Абай", М.Төлебаевтың "Біржан-Сара" сынды опералары жарық көрді. 60-70-жылдары аспаптық музыканың аса күрделі жанры симфонияда елімізде кең етек жая бастады. Оған дәлел Ғ.Жұбанованың, Қ.Қожамяровтың симфониялары. Осы симфония жанрының нәтижесінде симфониялық күй жанры туындайды. Уақыт өте келе елімізде көптеген Еуропаның жанрлары мәдениетімізде кеңінен өрби бастады. Әрине бұндай жанрлардың қазақ жеріне келіп, ұлттық музыкамызда ойып тұрып өз орнын алуы қуантарлық жағдай. Дегенмен, шетелдің музыкалық жанрларын қабылдас бұрын алдымен өзіміздің қазақ музыкасын зерттеп оны ұғынып алғанымыз жөн болар.

Қазақ мәдениетін дамытуда поляк халқының музыканты, этнограф, фольклоршысы композитор А.В.Затаевичтің орны ерекше. Оның қазақ ән күйлерін зерттеу барысындағы жасалған еңбектері ұлттық музыка мәдениетіміздің орнын толтырмас қазынасы болып табылады. Затаевичтің поляк даласының музыкалық әлемін танытты.

А. В. Затаевич 1869 жылы бұрынғы Волхов қазіргі Орел облысындағы Орел қаласында дүниеге келеді. Ол жакта жүріп, А. В. Затаевич бос уақытында музыка үйреніп, шығара бастайды. 1896 жылы ССР әртісі. 1886 жылы Орел қаласындағы әскери гимназияны бітіріп, Плоцк қаласына кетеді. Ол жакта жүріп, А. В. Затаевич бос уақытында фортепианалық шығармалары ықпал етеді. Ол жакта жүріп, А. В. Затаевич бос уақытында фортепианалық шығармалары ықпал етеді. Ол жакта жүріп, А. В. Затаевич бос уақытында фортепианалық шығармалары ықпал етеді.

С.Рахманиновпен танысады. А.В.Затаевичтің басылым беттеріне естіп, оны өз
Рахманиновтың көңілінен шығып, ол шығармалардың Затаевич туралы консерваториясы
етеді. 1904 жылы Варшава қаласының генерал-губернаторы бойы Варшава қызметін аткарып,
еліне шақырып, біраз жыл рецензенті қызметін атқарып, насихаттаумен

Осымен бірге Варшава қаласының "Голоса Родины" газетінің музыка рецензенті А.В.Затаевич бір аз жылдан бастап орыс, батыс классиктерінің шығармаларын, сондай-ак халық музыкасын 1920 жылдың аяғынан шығатын "Варшава күнделігі" аталатын газетте музыка рецензияларына арнайы бағам берген. Ол кезденнен бастап айныласады. Олардағы ең маңыздылық музыкасы шығармаларымен 1920 жылдың аяғында басында бастайды. Сол кезеннен бастап А.В.Затаевичтің музыкалық шығармаларына арнайы бағам берген. Ол кезденнен бастап

Ол алғаш рет қазақтың халықтық мұрасы баста-
А.В.Загаевич Орынбор қаласында жүрген кезінде-ақ таныса баста-
өзінің болашақ қызметін аспаптық мұралардың мектептерді, құрылыстарды, ән
дәрежелі мен тығыз байланыстырған Ол жатақханаларды, кеңестерге келген қазақтардан ән
жазғандарының қолына қалада отырып тек кездейсоқ
ірін. Ертіс өзенінің қазақ

орындарын аралайды, съезде, конференцияға, бар ғұмырын музыкаға бағыттаған Затаевич бойын, Сыр өнірін, жазып қана қоймай, ел аралап, Жайықтың бойы жабылып жатқан қазақ халқының 1000 әні және "Қазақтың астам уақыт" әні күнге дейін жеткендігіне астамға

[illegible][illegible]

жыл бұрын қалыптасқан болмас. Ал ол мақсатында бірінші жарты ғасырда фольклордың негізін калаушылардың бірі айтсақ, әлеуметтік-экономикалық жағдай-ақ ұлттық мәдениетті XX-ғасырдың екінші жартысында қарапайым халықтың зорлықпен қарайтын халқымыздың туындарынан, 2000

Мәдениеттің дамуына қажетті жағдайлар жасау үшін осы бағыттағы жұмыстарды жүйелі түрде жүргізіп отыру қажет. Осы мақсатта мемлекеттік және қоғамдық мекемелердің қолдауымен өткізіліп жатқан «Мәдениеттің дамуына қажетті жағдайлар жасау» атты жобаның іске асырылуына қызығарынып отырмыз. Жобаның мақсаты – мәдениеттің дамуына қажетті жағдайлар жасау, оның арқылы қоғамның мәдениетінің дамуына қажетті жағдайлар жасау, оның арқылы қоғамның мәдениетінің дамуына қажетті жағдайлар жасау.

Міне осы жердегі ең маңызды мәдениеті, өнері соның ішінде музыка мен ақындық өнері. Бірақ, А.В.Затаевич бұл қиында-қыстау кезеңдегі қазақтың ән мен күйлерін жоғары деңгейдегі нәтижені айтқанындай, казактын анықтаған. Ол алғаш болып казактын екендігін сондай кең ауқымдағы зерттеуінде айтып отыр.

[illegible]

...девич симфонизмге және оркестрге жакын емді симфониялық халық күйлерінің диапазоны мен бағдарламалық оркестрдің дыбысы байкалатынын айтады. А.В.Затаевичтің "Айда Балла" соңғы күйлерде жылқының санасына сіңірілгендердің қатарына "Айда Балла"

...амалық күйлерді кездестіруге болады. Ол күйлерінің сұлулығы, оған деген махаббат халық музыкасындағы, оның бейнесі жеткізген. Сондай күйлердің

"Тепен көк", "Боз айғыр күйі", "Кербез кер күйі", "Қалмақтан Қаражорға". Сондай-ақ Затаевичтің жинақтарында тұрмыстық мазмұндағы аңшылықты бейнелейтін күйлер Түркештің "Охотасын" атауға болады. Этнографтың жинақтарында қазақ күйлерінің үлкен тобын бағдарламалық пьесалар құрайды. Ол шығармалар атакты домбырашылардың есімдерімен тығыз байланысты. Олар "Мұхиттың күйі", "Салауаттың күйі", "Қарабас", Бала Майсан", "Мүсірәлінің күйі". Бұндай күйлердің ерекшелігі күйшілердің шығармашылығын зерттеуге көп көмегін тигізеді. А.В.Затаевич өзінің жинақтарында ірі тұлғалы этнограф ретінде ғана емес, сонымен қатар зерттеуші ретінде өзін көрсете білді. Қазақ дәстүрлі музыкасының жанрлық классификациясын жасаған да осы А.В.Затаевич болатын. Бұл классификациясында А.В.Затаевич мынадай жанрларды атап өтті **эпос-жыр, лирикалық-тұрмыстық әндер яғни өлең, өсиет әндер яғни терме.** Дәстүрлі фольклорлық әндердің дифференциациясын жасады. Сонымен қатар Затаевич кәсіби шығармашылық пен фольклорлық шығармашылықтың арасында айырмашылық бар екенін дәлелдейді. Яғни ол ұлттық музыканы дәріптеушілерді әуесқой музыканттармен кәсіпқой музыканттарға бөледі. А.В. Затаевич көбінесе кәсіби шығармашылық туралы әңгіме қозғайды. Кәсіби шығармашылықты ауызша дәстүрдің жеке дара түрі ретінде қарастырады. Оның ерекшеліктеріне, тақырыптық мазмұнына, сазы мен формасына көп назар аударады. А.В.Затаевич ауызша музыкалық мәдениетті басқа қырынан көрсете білді. Ол қандай әнші болмасын немесе аспапта орындаушы болмасын әрқайсысының жеке дара қолтаңбасы болатынын айтқан. Яғни орындаушы өзінің орындап отырған шығармасына басқа дыбыс дарыта білу керек, оның барлығы орындау барысында шығарманың эмоционалды-мазмұнында байқалады. Музыканттың шығармашылық күші орындалып отырған әнді түбегейлі өзгертуге қабілетті және де әнге қайталанбас форма алып келіп, соңында аталмыш әннің басқа жаңа түрін қалыптастырады. Сонымен бірге Затаевич әндер мен күйлерді нотаға түсіргенде әрбір музыканттың орындаушылық мәнерін, вокалдық және техникалық шеберлігін көрсетуге тырысқан. Қорыта келе орындаушының дарындылығының ерекшелігі арқылы ән мен күйдің табиғи формадағы нұсқалары пайда болуда. Ол өзінің жинаған деректемелерін мазмұндық тақырыптық жағынан қарастырды. Зерттеу барысында А.В.Затаевич Қазақстанның әр түкпірінен жиналған әндердің, күйлердің музыкалық тілінде, стилінде бір бірінен айырмашылық бар екендігін байқаған. Осыған орай ол жиналған деректерді географиялық жүйеге сай етіп жасаған. Мысалы атап өтетін болсақ, домбырада ойнау мен ән айтудың негізгі ерекшеліктерін бейнелеген сондай-ақ Орталық және Шығыс Қазақстан ән-күйлерімен Батыс Қазақстан ән күйлерінің стилін анықтаған. Ол Ақмола, Семей өңірлерінің әндерінің ашық жарқын, байсалды, мелодиялық суреті көркем, формасы жағынан ерекше, орындаушылар үшін оңайға соқпайтынын айтса, Орал өлкесінің әндерінің қазақтың даласындай кең мелодиясын, көлемі жағынан қомақты болып келетінін айтады. Осы ой түкпірінде жатқан лебіздерін айта отырып, Затаевич ерте заманнан келе жатқан қазақтың бай музыка қазынасының мелодиялық қосады. Сол мақсатында А.В. Затаевич осы "Қазақтың 1000 әні" жинағын сол замандағы мәдениет алыптары М.Горькийге, Б.Асафьевке, сондай-ақ дүние жүзінің мәдениет қайраткері Р.Ролланға, сол кезде Париж қаласында тұрып жатқан С.Прокофьевке жібереді. Сөйтіп, А.В.Затаевичтің адал еңбегінің арқасында қазақ халқының бай музыкалық қазынасы жайында күллі әлем хабардар болды. Арада бес-алты жыл өткен соң, Затаевич "Қазақтың бес жүз ән мен күйі" жинағын шығарады. Бұл жинақта ол қазақтың музыкасы жайында кең, көлемді, терең пікірлер айтады. Жинақтың бір ерекшелігі алдыңғы жинаққа қарағанда бұл жинақтың басым бөлігі күйден құралды. Этнографтың осы екі жинағы қазақ халқының музыкасының антологиясы десек артық болмас. Оның жинақтарының әрбір беті, ноталық мәтіндерге арнап жазған ескертулері оның қазақ музыкасына деген сүйіспеншілігін байқатады.

А.В.Затаевичтің жасаған еңбектерінің бір ерекшелігі ол ән мен күйді нотаға түсірген кезіндегі пайдаланған әдісінде болып отыр. Оның ойынша, музыканы шынайы түрде жазып алудың басты шарты оны тікелей орындаушының орындауынан жазып алу, себебі тек қана сол жағдайда ғана музыканың туындау оқиғасына тікелей қатысу немесе Затаевичтің өзі айтқандай "орындалып жатқан затты жан жақты бірге сезіну" мүмкіндігі пайда болады. Осындай тәсіл, сонымен қатар әнді, күйді нотаға түсірудің ұқыпты техникасы, халық музыка шығармашылығы саласына ену жөніндегі теориялық ізденістері А.В.Затаевичті қазақ халық фольклорын нотаға түсіру жүйесінің негізін қалаушыға айналдырды. А.В.Затаевич өз ғұмырының он алты жылын

халық әндері мен күйлерін жинап, зерттеуге арнаған болатын. Сол кісінің еңбегінің арқасында 1925 жылы Париж қаласында өткен Халықаралық этнографиялық конгресс кезінде алғаш рет қазақтың халық әндері орындалған болатын. Қазақ халқы А.В.Затаевичтің ұлттық рухани мұраны сақтап қалу үшін жасаған еңбегін ұмытпақ емес.

А.В.Затаевич өз еңбек жолында тек қана қазақ халқының фольклорлық мұрасын зерттеген. Атап зерттемеген ол сонымен қатар басқа да ұлттардың музыкалық мұражайдың өнертану өтетін болсақ, Ресей дегі М.И.Глинка атындағы Мемлекеттік музыкалық мұражайдың өнертану ғылымының докторы В.П.Дернова басылым беттеріне шықпаған 142 қазақ әуені және 250 басқа ұлттың әуендері. Олар татар, ұйғыр, дұңған, бурят, моңғол, қалмық, башқұрт, қарақалпақ, өзбек, армян, венгр және Қырым татарларының әуендері. Осы жазбадағы әуендерді жинап, В.П.Дернова "Песни разных народов" деп аталатын әндер жинағын отыратын болған. Қазақтың республикамыздың музыкалық қоғамдық өміріне үнемі қатысып отыратын болған. Қазақтың халық музыкасын ол эстрадалық концерттер арқылы радио, басылым арқылы насихаттап отырды. А.В.Затаевичтің ескертулеріде өзінің көлемі жағынан болмасын, мазмұны жағынан болмасын құндылығымен ерекшеленеді. Ол ескертулердің ішінде көптеген қазақ әдебиетінің өкілдері туралы, өнер және ғылым өкілдері жайында олардың ішінде көбісі «халық жауы» деп ату жазасына кесілген, ал олардың шығармалары жағылып кеткен, міне осы жағдайлар туралы А.В.Затаевич еске алып жазған. Аталмыш қазақ интелегенциясының арасынан шыққан А.Байтұрсыновтан А.В.Затаевич Ақтөбе, Бөкей, Қостанай, Семей облыстарының - 27 әнін жазып алады. Ж.Аймауытовтан Семей облысының - 29 әнін, С.Сәдуақасовтан Ақмола өңірінің-6 ән-күйін, Б.Майлиннен Қостанай облысының-17 әнін жазып алады.

А.В.Затаевич өз ісінің майталманы. Қазақ халқының музыка тарихы соның ішінде домбыра мен кобызға арналған шығармалар А.В.Затаевичтің еңбегі арқылы қағаз бетіне түсті. А.В.Затаевичтің қазақ күйлерінің зерттеуі жайында П.В.Аравин қолданған сондай-ақ мақаласын арнаған. А.В.Затаевич қазақ әндерін транскрипциялау әдісін қолданған сондай-ақ көпдауысты фактураны ойлап тапқан алғашқы композитор. А.В.Затаевичтің өзі айтқанындай осы көркемдік-гармонизациялық өңдеулер үнемі оның музыкалық этнографиялық жұмысында жездесіп отырған. Оның Қазақстандағы композиторлық қызметі жайында В.П.Дернова "А.В.Затаевичтің өңдеуіндегі қазақтың халық музыкасы" атты мақаласын жазған. А.В.Затаевич ансамбльдермен ретінде қазақ музыкасының кейбір үлгілеріне фортепиано, аспапты "Халық музыкасы" атты фортепианалық шығармасы үшін көптеген әрежеде жазылған туынды. Ол 1925-1927 жылдар аралығында фортепианалық пьесалар циклін жазды. Соның нәтижесінде "Халық әріналған пьесалары" жарық көрді.

Халықтың кәсіби әнші-күйшілерінің шығармашылық қызметін, олардың орындаушылық шеберліктерінің сырын ашып, өте құнды мағлұматтар жинады. Ақан-сері, Біржан сал, Абай, Жаяу Мұса, Үкілі Ыбырай, Мұхит, Құрманғазы, Дәулеткерей, Тәттімбет сынды ұлы тұлғалардың шығармаларын алғаш рет Затаевич жарыққа шығарған болатын. Сөйтіп, ұлттық дәстүрлерімізді сақтаушылар мен дамытушылар жайында қайталанбас деректер жазып калдырды. Этнографтың "Қазақ халқының 1000 әні", "Қазақтың 500 әні мен күйі", "Песни разных народов", халыққа жария болмаған "Қазақ халқының классикалық ән, күйлерінің үлгілері мол орын алған. Жинақтарында қазақ халқының музыкасының жоғары дүние жүзіне таралы, барлық жанрларда А.В.Затаевичтің еңбектері әрбір әнге, күйге берген жеке теориялық және тарихи мәселелерінің беттері Еуропа елдеріне жетті, алдыңғы қатарлы өнер иелерінен шығармашылығына берген талдауларының мәні зор. Халық қазақ музыкасының орындаушыларының шығармашылығын кәсіби музыканың дамуына зор бағасын жоғалтқан жоқ. Оның жинақтары қазақ халқының кәсіби музыкалық жанрлары-опера, симфониялық, камералық шығармаларда кеңінен пайдаланылуда.

Қолданылған әдебиеттер:
А.В. Затаевич // 1000 песен казахского народа //
А.В. Затаевич // 500 казахских песен и кюев //

Исаак Дунаевский

Қалдыбекқызы Сафура

Қазанған атындағы Қызылорда музыкалық жоғары колледжінің
«Музыка-теория пәндері» бірлестігінің меңгерушісі

Исаак Дунаевскийді - кеңес әнінің классигі деп айтуға болады. Композитордың «Сердце тебе не хочется покоя», «Веселый ветер» маршы, «Каким ты был, таким ты и остался» әндерін бүкіл ел жатқа білетін, тіпті қазір де жас буындар Исаак Осипович Дунаевскийдің жүрекке жақын әуендерін әндетуде.

Исаак Дунаевский яғни Ицхак – Бер бен Бецалель – Йосеф Дунаевский, ол кеңестік моцарт, ол мәскеулік штраус, ол екі сталиндік премиясының лауреаты, кеңес опереттасының, музыкалық кинокомедияның, көпшілік әннің негізін қалаушысы.

Дунаевский тұрмыстық музыканы биік шыңға көтерді, дегенмен композитордың өмірі мен шығармашылығы туралы бізде бірде – бір ауқымды монография жазылмаған, оның өзінің керемет мақалалары, хаттары, сахнаға шыққандары туралы жазылған таңдаулы жинағы, және оның ұжымдастары мен музыкатанушылардың ол туралы жазған естеліктері бар, өкінішке орай олар тек жеке мақаламен шектеліп қалған.

Кеңес заманында Дунаевскийдің әндерін бүкіл халық айтқан, бірақ ол туралы білмеген. Дунаевскийдің әуендері мен қатар, басқа да ән жанрының көрнекті шеберлерінің шағармалары, сол уақыттағы бір күндік, сәнді вокалды – аспаптық шығармалармен ысырылып кеткен кездері де болды.

Оның өмірге келуі жаңа ғасырдың басымен тұспа – тұс келді. Дунаевский 1900 жылы 30 қаңтарда Украинаның Полтавщинадағы Лохвица деген жерде дүниеге келді. Оның есімін Исаак деп ұлы Иудейлік патриархтың құрметіне берген.

Композитордың әкесі ауқатты, жеміс – жидек сусындарын шығаратын компаниясы бар адам болған. Дунаевскийлердің отбасында бес ұл және бір қыз тәрбиеленген.

Исаактың музыкаға деген қабілеті бала кезінен байқалған. Композитордың болашағына, үйіне жиі гитара концерттерімен қонаққа келетін ағасы Самуил ықпал етті. Оның граммофоны болған. Саудагерлердің айқай шуынан басқа Лохвицада аптасына бір рет үрлемелі оркестр концерт қоятын, оның музыкасын кішкентай Исаак, аузын ашып тұрып, әрбір нотаны өзіне сіңіріп алып тұрғандай тыңдайтын. Содан соң, үйіне асығып келіп анасын қуанту үшін, тыңдаған әуендерді аспапқа салып көретін.

Дунаевскийлердің отбасы музыкамен театрды жақсы көрген. Бала кезінен Исаак музыкалық қабілетті болған: бес жасында есту арқылы марштарды, вальстарды аспапта тартып, үй кештерінде импровизациялаған. Сегіз жасынан Григорий Полянскийден скрипкадан сабақ ала бастайды. Одан әрі қарай Исаак музыкалық училищенің дайындық бөліміне оқуға түсіп, Илья Ильич Слатиннің сыныбында оқиды, оны бітірген соң дарынды скрипкашыны бірден 3 курсқа ауыстырады, музыкалық училищенің оқытушылары жас дарынды скрипкашыны жоғары бағалайды.

Харьковтегі музыкалық училищеде ол скрипкадан Константин Горскойден сабақ алды, осы жақта Исаак алғашқы туындыларын жаза бастады, мысалы атауы жок фортепианолық вальс. Сол кездің өзінде «Южный край» газетінде музыкалық училищеге арналған бөлімінде Дунаевский жайында алғашқы басылымдар шыға бастады. «Скрипка класының өкілі шырынды, жылы дыбыс иегері Дунаевский деген оқушы болды» деп белгілеп айтады.

Музыкалық училищенен шыққан балдар заңгер болуды мақсат еткен, бірақ Исаак өзінің калауы алтын медальмен бітіріп, Харьков университетінің заң факультетіне оқуға түседі, оны барлық еврей отбасынан шыққан балдар заңгер болуды мақсат еткен, бірақ Исаак өзінің калауы музыка екенін түсінгенде оқуын екінші курста тастап кетеді.

Исаактың музыкалық қабілеті өз замандастарының арасында ерекшеленіп тұратын, оны оқытушылар мен сыныптастары жақсы көретін. Дегенмен, ерте келген танымалдылық оның

мінезіне әсер етпеді. Оны достары «Дунечка» деп еркелетіп айтатын, ол кез – келген ортаның сауық кештер мен көңілді бас қосылулардың жақсы тыңдаушысы және музыкалық жаны болған. 1919 жылы музыкалық училищені бітіріп, ол Харьков консерваториясына түседі. Бірақ бұл жолы ол скрипканы қаламады, өйткені оны композиция қызықтырды.

Борис Дунаевский өз естеліктерінде, бауыры жайында былай деген: «Ол скрипканы футлярға салып құлыптап, барлық уақытын енді теория мен композицияға арнайтын болды».

Харьков консерваториясында ол скрипка сыныбы бойынша Иосиф Юльевич Ахронда ал композициядан Семен Семенович Богатырёвта оқыды.

Харьковтегі өмірі мен керемет скрипкашы және композитор Ахроннан сабақ алуы Дунаевскийдің көркемдік музыкалық дамуына әсер етті. Консерваторияны бітіріп, Исаак университеттен кетіп, Харьков эстрадалық театрларында жұмыс атқарады.

1919 жылы Харьковта балаларға арналған алғашқы театр ашылады. Сол театрда Дунаевский «Алинура», «Снегурочка», «Хан и его сын», «Кот в сапогах», «Ящик с игрушками», «Медведь и Паша» спектакльдеріне музыка жазды.

Осы жылы Дунаевскийді атакты Николай Николаевич Синельников театрына концертмейстер қызметіне алды. Сол кезде кез – келген театр адамына Синельниковтың труппасына кіру өміріндегі үлкен сәттілік болып саналатын. Театрда Дунаевскийге ұлы орыс комедиялық актері Владимир Николаевич Давыдовпен танысу бақыты бұйырады, кейіннен ол «Одиссей» атты бірінші пародиялық, сатиралық

Композитордың музыкасына жазылған «Одиссей» атты бірінші пародиялық, сатиралық шоуы бірнеше қойылымнан кейін сахнадан алынып тасталды.

1927 жылы Мәскеуде «Женни» опереттасы қойылады. Бұл спектакль кеңес театрындағы әлі де игерілмеген жанрдың көктемді хабарлап келген «бірінші қарлығашы» қана болып қоймай, бұл кеңес опереттасының туылуы болды.

Содан соң, 1924 жылы «И нашим, и вашим», 1927 жылы «Соломенная шляпка», 1928 жылы «Ножки», 1929 жылы «Полярные страсти», «Карьера премьера», «Туда, где льды», 1932 жылы «Миллион терзаний» оперетталары жарық көрді.

1929 жылы Исаак Осипович Дунаевский жанадан ашылып жатқан музыкалық театрға композитор, дирижер ретінде шақырту алып, Мәскеуден Ленинградқа көшеді. Ленинградқа келгенде композитордың қоржынында 62 драмалық спектакльге музыка, 23 эстрадалық обзорение, 6 водевилі, 2 балет, 8 оперетта, фортепианолық пьесалар, квартеттер, романстар болды.

«Исаак Осипович Дунаевский көп дәрежеде Утесовқа ықпалын тигізді, Дунаевскиймен кездескеннен кейін Утесов «Купите бублички» сияқты әндерін орындай алмады, оның репертуары көркемдік тұрғыда байи түсті. Ол уақытта Исаакты барлық нәрсе шабыттандыратын – ол джазға ғашық болып әртүрлі музыканы қызытырақ қылып әрлейді.

Осы кезеңде ол киноленталарға алғашқы композицияларын жаза бастайды. Оның алғашқы үш картинасы сәтсіз болды және ұмытылып кетті, ал төртінші картинасы үлкен жетістік пен танымалдылық алып келді.

Бір күні 1932 жылы Мюзик – холлға Дунаевскийге «Советская Беларусь» кинофабрикасының өкілі келіп, композиторға «Первый взвод» дыбыстық фильмін шығаруға қатысу туралы ұсыныс айтады. Бұл ұсыныс Дунаевскийге ұнап, ол бірден қабыл алады, осылайша Исаак Дунаевскийдің кинодағы жұмысы басталады. Осының нәтижесінде композитор 28 фильмге музыка жазды. Осы одақтастықтың арқасында Дунаевскийдің музыкасы үлкен танымалдылыққа ие болды.

1932 жылы тамызда болашақ кеңес музыкалық фильмдерін шығарушы Александр Еуропа, Америка, Мексикадағы жұмыстарынан кейін Мәскеуге оралды. Ол комедиялық музыкалық фильм түсіру туралы ойлап жүрген, сөйтіп оған Л.Утесов Дунаевскийді ұсынады.

Екі талант жұмыс жасай бастайды. 1932 жылы калаушылар болды.

Көрменің керемет қорытындысы ретінде кеңес киноматографиясы бірінші орынды алып, Венедиядағы Екінші халықаралық киноматографтар делегациясында салтанатты түрде табыстады.

Оны кеңес киноматографтар делегациясында салтанатты түрде табыстады.

Ерекше айтып кететін жайт Венецияда фильмінің «Марш веселых ребят» әні италян тіліне аударылып барлық жерде айтылуы болды. Кішігірім оркестрлер, неаполитандық ансамбльдер аса қызығушылықпен танго ырғағында жазылған Костяның әнін ойнады.

Кинематографпен бақытты одақтастықтың арқасында «Веселые ребята» фильмінен кейін «Цирк», «Волга - Волга» және «Светлый путь» фильмдері үлкен танымалдылыққа ие болды.

30жылдары композитор Исаак Дунаевскийді барлығы таныған, оған хаттар жазып, оның әндерін бүкіл ел айтқан, оның жан жағында үнемі әйелдер жүретін болған, бекер емес болар композитор өмір бойы махабатты әуенге салып, махабатты өмір бойы іздеген.

Бұл Дунаевскийдің танымалдығының басы болатын, ол 34жаста болған. 30жылдардың соңында Дунаевский жеңіл музыканың патшасы атанды. Оның қызметтік көлігі, мемлекеттік наградалары, Ленинград композиторлар одағының төрағасы болды.

1934 пен 1940 жылдар аралығында Дунаевский 16 кинофильмдерге музыка шығарды. Сондай ақ, дыбысталауда да өз үлесін қосты, рояльда ойнап әнде айтқан (мысалы «Весна» фильмінде Глинканың романсын айтқан)

1934 жылдың басында Дунаевскийге, режиссер С.А.Тимошенко «Три товарища» фильміне музыка жазып беруді өтінеді. Алдыңғыларға карағанда, бұл фильмде музыка тек қозғалысты сүйемелдеді, тек Михаил Светловтың сөзіне жазылған «Песня о Каховке» әні жеке шығарма ретінде танылды.

1935жылы Дунаевский Мос.фильмнен «Дети Капитана Гранта» фильмін түсіруге, қатысу үшін шақырту алады.

«Дети Капитана Гранта» фильмінің қатысушылары Дунаевскийдің ауқымды жұмыс бастылығына таң қалуды тоқтатпады. Дунаевский мен Александров күндізгі жұмыстан кейін кешке Мос.фильмге келіп жұмысқа белсенді кірісіп кететін болған. Дунаевский үнемі музыканың шынайы болғандығын қалады, ал ән фильмінің кейіпкерінің жүрегінен жарып шаққандай сезімде болу керек деп ойлады.

Дунаевскийдің симфониялық қабілетін Д.Д.Шостакович жоғары бағалады. «Дети капитана Гранта» фильмінің увертюрасы туралы Д.Д.Шостакович былай деп жазды «бұл увертюра үлкен кұлшынысты және темпераментті симфониялық шығарма». Композитордың өзі бұл увертюраны өзінің шығармаларының ішіндегі ең кереметі деп білді.

1937 жылы 4-қарашада Ленинградтық музыка театры Дунаевскийдің «Золотая Долина» опереттасының алғашқы қойылымын көрсетті. «Золотая долина» опереттасының пайда болуы, тек оның туылуына ғана емес, сонымен қатар Кеңес опереттасы музыкалық жанрдың формасы ретінде бекітілуіне ықпал етті. «Золотая долина» опереттасы үлкен жетістікке жетті – деп мәтіннің авторы М.О.Янковский жазды. «либреттосында кемшіліктері болғанымен музыкалық тұрғыда Дунаевскийдің шығармашылығының шыңын көрсететін шығарма болып шықты». Опереттаның қойылымынан кейін либреттист өзінің жазған мәтіні мен композитордың музыкалық ойынын кендігімен ашықтығының арасындағы сәйкессіздікті сезеді.

60 жылға жуық уақыт өткен соң кеңес опереттасының даму жолын талдай отырып Янковский «Советская оперетта» кітабында оперетта жанрының классигі деп нық сеніммен айтады.

1938жылы «Волга волга» фильміне музыка жазды, ол Дунаевский үшін қызықта жауапты және күрделі жұмыс болатын. Дунаевский фильмге музыка жазған композитор болып қана қоймай, кинокомедияның авторларының бірі болды.

Киногазетасы «бұл музыкасыз фильм болмас еді деп жазды» Дунаевскийдің басқа фильмдері сияқты «Волга Волга» фильмінде әндермен, симфониялық картиналармен, куплеттермен, би ырғақтарымен безендірілген.

Музыкалық кинокомедияның басты әні «Песня о Волге» фильмінің негізгі кейіпкері деп атауға болады.

Оның әуені өзеннің кендігі мен сұлулығын өзіне сіңіріп, адамның жанын алып толқынға еңгізіп, шексіз қуаныш сезімге толтырады. Үнемі жаңа оркестрлік вариацияда естілетін әуен кадрдан кадрға музыкалық тұрғыдан кеңейе түсіп, ән фильмдеде өмірдеде халық әні нұсқасына айналды.

1939 жылы парходка Дунаевскийдің аты берілді, бұған дейін бұндай құрметке тек Любовь Орлова мен Валерий Чкалов ие болған. Оның танымалдығы шексіз болған, елдің шет шетінен қаптап хаттар келген, оған ол ұнайтын.

Оған опера және скрипка мен оркестрге арналған концерт жазу қиындыққа соқпайтын, оның кез келген симфонист сияқты мүмкіншілігі мол болған, бірақ оның оған қажет емес екендігін түсінген. Өзінің симфониялық қабілетін ол жеңіл жанрда көрсеткісі келген, соның арқасында жеңіл жанр классикалық музыканың түп нұсқасының эстетикалық биіктігіне дейін көтерілген.

1934-1940 жылдары 16 кинофильмге музыка жазды. Бұл филмнің музыкасында 1940 жылы Александров «Светлый путь» фильмін түсірді. Бұл филмнің музыкасында Дунаевский жазды. Осы фильмде өзі ұзақ жазған атақты «Марш энтузиастов» әні бар.

Ұлы отан соғысы кезінде Дунаевский темір жолшылардан құралған «Песни и пляски» ансамблінің көркемдік жетекшісі болып ел аралап, концерттер қойды. Соғыс уақытында яғни 1942 жылы шыққан «Моя Москва» әні танымал болды.

Дунаевский нағыз таза махаббат сезімі өнерді тудырады деп ойлаған, барлық ұлы өнер, адамгершілік пен шынайылықтан пайда болған деп сенген. «Маған Үлкен театр «Свет» балетін жазып беруге тапсырыс берді, ал үлкен театр үшін балет жазу қырық мың күміс ақшаға тең. Бұл әзіл емес, бірақ Колхоз электростанциясы туралы не жазуға болады? Бұл тақырыпты 16 повесть пен кинофильмдер шыққан, қанша жаза беруге болады».

Композитордың кездесу барысында айтылған сөздер магнитофонға жызылып отырған, бірақ осы сөздерді композитордың өзіне қарсы қояды деп ешкім ойламаған. Содан соң жоғарыдан жазбаны композитордың өзіне қарсы пайдалану үшін өзгерту туралы тапсырма келеді.

«Советское искусство» газетінде И.Верховцев авторлығымен мыскылдап жазған мақала шығады: «мүмкін Биземен сайысқа түспей ақ қойсамба екен, әлде Үлкен театрдың өтінішіне бет бұрып, қомақты ганорар төлейтін «Свет» балетін жазсамба екен» - бұл жазбаның авторлары өз мақсаттарына жетті, бұл мыскыл әңгіме басылымға шыққаннан кейін Дунаевский жүрек талмасына ұшырайды.

Ивана Александрович Пырьев композитордың өмірінің 2-3 жылға созылуына өз үлесін қосты. Пырьев композитордың мерей тойынан 3-4 ай өткеннен кейін оған РСФСР әртісі атағын берілуіне ықпал етті.

1950 жылы Дунаевскийдің өмірінде бақытты сәт туды, Иван Пырьевтың «Кубанские казаки» фильмі экранға шыққаннан кейін «Каким ты был» әні бүкіл халықтық шлягерге айналды, ал композитор мен фильмнің режиссеры 1951жылы Сталин премиясына ие болды.

Жетістікке жеткен Дунаевский мен Пырьев бірге жаңа жұмысты бастауға дайындалды, бірақ ол жүзеге аспады.

Дунаевский 1955жылы 25-шілдеде жүрек талмасынан қайтыс болды. Исаак Осипович Дунаевскийді Новодевий бейітінде жерлейді, кейін сол жерге әйелі Зинаида Сергеевна Судейкина, және үлкен ұлы Евгений Дунаевский жерленді.

Композитор 11 оперетта, 3 балет, 30ға жуық драмалық спектакльге музыка, 28 кинофильмге музыка, 100ге жуық ән, аяқталмаған «Белая акация» опереттаның авторы.

Дунаевскийдің атымен тек жаңа әннің пайда болуы ғана емес, сонымен қатар жаңа оперетта жанрының туылуы байланысты. Ол опереттада Кеңес одағының тақырыбына сүйенген тұңғыш композитор болатын. Ол опереттада басты кейіпкер ән болатындай етіп музыкалық драматургияны құрды.

Дунаевскийдің акку әні- «Белая акация» опереттасы болды, композитор қайтыс болғаннан кейін оны К.Молчанов аяқтады және оны композитор «көктемгі интермеццо» деп атады. Бұл әуырып жатқан адам емес, керісінше ғашық, шексіз сезім қалдырады.

Өзінің қысқа 55 жыл өмірінде, басқа адамдардың бірнеше өміріне жететіндей жұмыс жасады, 2 дарынды ұл өсірді, өзінің еліне ән ұран жазды, соғыс және репрессия, қызғаныш пен қорғалмаушылыққа қарамастан ең бастысы өз өмір жолын тапты. Сондай -ақ өзінің жарты ғасырлық өмірінде артында өшпестей із қалдыра білді. Исаак Осипович Дунаевский музыка әлемінен ойып тұрып қалды.

Өзінің туындылар қалдыра білді. Дунаевский есімі музыка әлемінен өшпейді, өшкенде емес...

А.С.Пушкин. Роман в стихах "Евгений Онегин"

Тулепова Лаззат Жаксылыковна

Преподаватель русского языка и литературы

Казахского гуманитарно-юридического и технического высшего колледжа
г. Кызылорда

Предмет: Русская литература

Курс: 1, Группа: КҚ-9-19, Специальность: 0202000 - Құқық қорғау қызметі

Тип урока: Практический, урок обобщения и систематизации изученного материала.

Вид урока: Ролевая игра (урок-суд над Евгением Онегиным).

Методы обучения: Проблемный, модельный, ролевая игра, приемы КМЧТИП.

Формы организации обучения: Коллективно-групповое занятие.

Межпредметные связи: Русская литература, право, история.

Цели урока:

Образовательные:

- проанализировать образ главного героя романа, показать особенности личностного развития и жизненных исканий Евгения Онегина, помочь понять причины его разочарования; вырабатывать умение давать характеристику литературным персонажам; помочь ребятам глубже осмыслить содержание романа;

- знакомство с правилами проведения судебных процессов.

Воспитательные:

- формирование личностной позиции;
- воспитывать нравственные, этические и эстетические ценности;
- развитие чувства законности и гражданского самосознания;
- содействовать воспитанию у учащихся интереса к выбранной профессии – юриста;
- формировать общую и сценическую культуру, отрабатывать навык художественного чтения.

Развивающие:

- формировать культуру спора;
- развивать логическое мышление;
- совершенствовать навыки самостоятельной работы, работы в группах;
- совершенствовать умение анализировать информацию
- формирование правильной и грамотной речи учащихся.

Организационно-педагогические:

- создание условий для самореализации творческих потребностей и потенциала учащихся.

Задачи:

– Поставить учащихся в условия, при которых достижение запланированного результата возможно лишь в результате органической взаимодополняемости индивидуальной и коллективной работы.

– Проявить интерес и приобщить к изучению исторического и культурного наследия через литературу.

– Помочь учащимся сформировать и выразить личностное отношение к Евгению Онегину, в первую очередь, и другим персонажам, их морали и поступкам.

– За счёт смены видов деятельности ликвидировать рутину в образовательном процессе и снизить, таким образом, утомляемость учащихся.

Цель суда: Основная задача суда – не только осудить или оправдать Онегина, но и в ходе процесса раскрыть моральный облик главных персонажей романа, оценить поступок героя глазами очевидцев и критиков, автора и современного читателя, т. е. услышать живой диалог времен.

Оборудование: учебная презентация, учебник "Русская литература" 10 класс, текст романа, для спектакля: костюмы и причёски времен А.С.Пушкина, подсвечники, веер, скатерть, перо, музыка;

для суда: мантия судьи, прокурора, молоток.

Ход урока

Эпиграф к уроку:

Весь мир мне чужой, я чужой для мира.
Дж. Байрон

I. Организационный момент (Проверить явку и готовность к занятию) - 1 мин.

II. Постановка целей и задач. (1 мин.)

- На прошлом уроке мы познакомились с жизнью и творчеством великого русского поэта, писателя А.С.Пушкина. Сегодня мы продолжим изучение творчества А.С.Пушкина и познакомимся с его романом в стихах "Евгений Онегин". Цель урока: проанализировать образ главного героя романа, показать особенности личностного развития и жизненных исканий Евгения Онегина, а также познакомиться с правилами проведения судебных процессов. (Зачитывается эпиграф к уроку).

III. Мотивация учебной деятельности. (5 мин.)

1. Слово учителя.

Роман Пушкина является величайшим произведением первой половины 19 в. Этот роман одно из самых любимых и в то же время сложнейших произведений русской литературы. Его действие разворачивается в 20-е гг. XIX в. В центре внимания – быт столичного дворянства эпохи духовных исканий передовой дворянской интеллигенции.

- Что же представляет собой главный герой романа – Евгений Онегин? (На дом вам было дано задание прочитать роман "Евгений Онегин").

Актуализация знаний

Тонкие вопросы, на которые учащиеся отвечают утверждением или отрицанием.

- Верно, что А.С. Пушкин – великий поэт девятнадцатого века?(да)
- Правда ли, что «Евгений Онегин» - роман в стихах?(нет)
- Верно, что Евгений Онегин, главный герой романа, жил в Москве?(нет)
- Правда ли, что А.С. Пушкин совсем не симпатизирует своему герою?(нет)
- Верно ли, что Евгений Онегин в романе постоянно ищет смысл жизни?(да)
- Правда ли, что Евгений Онегин – тип молодого человека начала девятнадцатого века?(да)
- Верно ли, что Онегин не нашёл счастья, хотя оно было так близко от него?(да)
- Правда ли, что в его несчастьях виноват он сам?(нет)
- Верно ли, что все герои романа по-своему несчастны?(Да)
- Правда ли, что Татьяна Ларина, встретив Евгения Онегина, поняла, что полюбила его первый раз в жизни?(да)
- Верно ли, что Евгению Онегину в тот момент жизни не нужна была любовь Татьяны Лариной?(да)
- Верно, что Евгений Онегин, убив на дуэли Ленского, уезжает прочь из деревни?(да)
- Правда ли, что Татьяна Ларина сбегает с Онегиным от мужа, понимая, что любит его всем сердцем?(нет)

На дом вам было задано прочитать роман А.Пушкина "Евгений Онегин", а группе студентов было дано творческое задание подготовить мини-спектакль по данному произведению.

- Сейчас я предлагаю вам посмотреть мини-спектакль "Евгений Онегин", который самостоятельно подготовили инициативные ребята нашей группы. (25 мин.)

Преподаватель: Сегодня у нас несколько необычный урок: урок в форме ролевой игры - урок-суд. Как вы уже поняли, мы будем судить Евгения Онегина - главного героя романа. Такой вид урока был избран не случайно, ведь вы - будущие юристы, ваша специальность - правоохранительная деятельность, мы с вами на практике проведем судебное заседание, а значит сегодня вы впервые побываете в роли судьи, адвоката, прокурора, следователя.

IV. Систематизация и обобщение изученного материала (35 мин)

Вступительное слово преподавателя:

- С Евгения Онегина начинается история русского реалистического романа. «Это лучшее мое творение», - говорил Пушкин о романе. Вокруг романа развернулась литературная полемика. Она была связана с образом Онегина.

Записи на доске:

«Онегин - «страдающий эгоист», которого душат «бездеятельность и пошлость жизни» - Белинский В.Г.

Онегин - «умная ненужность», герой времени, которого постоянно находишь возле себя или в самом себе" - А.И.Герцен.

«В Онегине есть сходство с Обломовым, оба - порождение помещичье-крепостнического строя." - Н.А.Добролюбов

Преподаватель: На основании оценок литературных критиков проведем суд над Онегиным. У нас в судебном зале присутствуют: судья, прокурор, адвокат, секретарь, свидетели, обвиняемый Онегин, присяжные заседатели, Пушкин, Татьяна Ларина, критики Виссарион Григорьевич Белинский, Герцен Александр Иванович Дмитрий Владимирович Веневитинов Независимые эксперты из 21 века. Прошу всех занять свои места в импровизированном судебном зале.

Ход судебного заседания

- Прошу всех встать, суд идёт!

Судья. Сегодня суд слушает дело по обвинению Онегина Евгения, светского франта, уроженца Петербурга, семейное положение - холост. Предан суду по обвинению в убийстве Владимира Ленского, а также за его эгоизм по отношению ко всему свету.

Следователь: Обвиняемый- господин Онегин, дворянин, двадцати шести лет отроду, о чём нам стало доподлинно известно:

Всё украшало кабинет

Философа в осьмнадцать лет. (1-23)

Зевоту подавляя смехом:

Вот так убил он восемь лет,

Утрата жизни лучший цвет.. (4-9)

Адвокат. Ваша честь, разрешите пригласить в зал суда главного свидетеля всего произошедшего.

А. С. Пушкина.

Судья. Пригласите. (В зал суда приглашается А. С. Пушкин)

Клянетесь ли вы говорить правду и только правду? (да) Представьтесь.

Пушкин. А. С. Пушкин. Поэт.

Прокурор. Как давно вы знакомы с подсудимым? Как вы отзывались о нем?

Пушкин. Онегин, добрый мой приятель, родился на берегах Невы, где, может быть, родились вы или блистали, мой читатель; там некогда гулял и я: но вреден север для меня. Онегин в начале моего романа молодой повеса, ученый малый, но педант (см. гл. 1 строфы 5-10). Я изменил его, точнее, он менялся сам.

Судья: Прошу господина прокурора зачитать обвинение.

Прокурор: Господин Онегин обвиняется в праздности, лени, безделье, невежестве, в убийстве Ленского.

Судья: Прошу следствие предоставить факты по данному обвинению.

Следователь:

Онегин был по мнению многих
(Судей решительных и строгих)
Учёный малый, но педант
Имел он счастливый талант
Без принуждения в разговоре
Коснуться до всего слегка
С учёным видом знатока.. (1-5)

Он знал довольно по латыни,
Чтоб эпиграфы разбирать..
Да помнил хоть не без греха
Из Энеиды два стиха.
Он рыться не имел охоты
В хронологической пыли.. (1-6)
Не мог он ямба от хорея,
Как мы не бились, отличить. (1-7)

Следователь: Бывало он ещё в постеле:
Ему записочки несут. (1-15)

Судья: Что приглашенья?

Следователь: .. В самом деле
Три дома на вечер зовут. (1-15)

Судья:

Что занимало целый день
Его роскошную лень? (1-8)
Как рано мог он лицемерить...
Казаться мрачным, изнывать? (1-10)
Как он язвительно злословил! (1-12)

Судья: Слово просит свидетель по делу Онегина

Свидетель: Я видел сам

Янтарь на трубках Цареграда,
Фарфор и бронза на столе...
Духи в гранёном хрустале,

Судья: По этому поводу слово просит домашний доктор Онегиных. Пожалуйста, господин доктор.

Доктор: Забав и роскоши дитя.

Проснётся за полдень, и снова

Гребёнки, пилочки стальные,

Прямые ножницы, кривые

И щётки тридцати родов

И для ногтей и для зубов. (1-24)

Он три часа, по крайней мере,

Перед зеркалами проводил. (1-25)

Свидетель из Петербурга (перебивая): Автор:

Зевая, за перо взялся,

Хотел написать- но труд упорный

Ему был тошен; ничего

Не вышло из пера его. (1-43)

Читал, читал, а всё без толку...

Как женщин он оставил книги.. (1-44)

Судья: Свидетель господин автор, что вы скажете по поводу обвинения?

Судья: Просит слово свидетель господин Флянов, отставной советник, помещик, сосед господина Онегина.

Свидетель Флянов:

Онегин - неуч, сумасбродит;

Он фармазон: он пьёт одно

Стаканом красное вино;

Он дамам к ручке не подходит.

Всё да да нет, не скажет да-с

Иль нет-с.

Петушков:

Сначала все к нему езжали

Но так как с заднего крыльца

Обыкновенно подавали

Ему донского жеребца,

Поступком оскорбясь таким,

Все дружбу прекратили с ним.

Судья: Предоставляется слово господину адвокату.

Судья: Итак, перейдем к прениям

Прокурор:

Кто такой Онегин? Какую пользу он принес окружающим его людям? Какую жизнь он ведет?

Жизнь «свободного» дворянина, не обремененного службой - суетная, беззаботная жизнь, насыщенная развлечениями и любовными романами. Я считаю его корыстным.

Судья: Вызывается свидетель господин Белинский, критик романа.

Критик Белинский: Суд считает, что «племянник не шутя... почувствовал пламенную любовь к дядюшке, хотя и не воля дяди, а закон дал ему право на наследство. Какой же дядя-благодетель? И где корысть? Онегин-добродушное, искреннее и добросовестное. Благодетель- не дядя, а закон».

Судья: Слово предоставляется господину адвокату.

Адвокат: Прошу покорнейше господ судей учесть, что « так думал молодой повеса».

До утра жизнь его готова,
Однообразна и пестра.

И завтра то же, что вчера (1-36)

Короче: русская хандра

Им овладела понемногу. (1-38)

В деревне скука та же,
Хандра ждала его на страже. (1-54)

мы все учились понемногу

Чему-нибудь и как-нибудь,

Так, если правду вам сказать,

Латынь из моды вышла ныне.

Но дней минувших анекдоты

От Ромула до наших дней

Хранил он в памяти своей. (1-6)

Театр уж полон, ложи блещут. (1-20)

Там, там под сению кулис

Младые дни мои неслись. (1-18)

Предоставляется слово Гвоздину, помещику,

Судья: Предоставляется слово соседу господина Онегина.

Свидетель Гвоздин:

Ярем он барщины старинной

Оброком лёгким заменил.

И в голос все решили так,

Что он опаснейший чудак. (2-4)

Судья: Слово имеет господин Петушков, помещик, сосед господина Онегина.

Адвокат:

Да, мой подзащитный не идеален, не лишен, как , впрочем и все люди, недостатков. Но несмотря на то, что он зависел от условий света, от образа жизни, который навязывали каждому дворянину, он протестовал, старался изменить свою жизнь, свой характер, он смог отказаться от стереотипов светского поведения, от шумного, но внутренне пустого «обрядя жизни».

Вдруг получил он в самом деле
От управителя оклад,
Что дядя при смерти в постеле
И с ним проститься был бы рад.
Прочтя печальное посланье,
Евгений тотчас на почте поскакал
Стремглав по почте поскакал,
И уж заранее зевал,
Приготовься денег ради,
На вздохи, скуку и обман. (1-52)

Во-первых, господин Онегин- молод, свидетельница из Петербурга сообщила мысли господина Онегина, неосторожно сказанные вслух.
Во-вторых, повеса – легкомысленный человек.
В- третьих, всё-таки помчался в пыли, на почтовых, несмотря на закон, всё бы по закону и так ему досталось!

Секретарь: Суд продолжается.

Судья: Слово для следующего обвинения предоставляется господину прокурору.

Прокурор:

Господин Онегин обвиняется в эгоизме: Как он умел...

Молить и требовать признания,
Подслушать сердца первый звук,
Преследовать любовь, и вдруг
Добиться тайного свиданья...

И после ей наедине

Давать уроки в тишине. (1-11)

В красавиц он уж не влюблялся,
А волочил как-нибудь;

Откажут – мигом утешался,
Изменят – рад бы отдохнуть.

Он их искал без упоенья,
А оставлял без сожаленья. (4-10)

Да, он не создан для блаженства,
Ему чужда душа его. (4-14)

Судья: Главный свидетель, господин автор, что скажете об этом поступке своего героя?

Пушкин:

Вы согласитесь...

Что очень мило поступил

С печальной Таней наш приятель.

Не в первый раз он тут явил

Души прямое благородство,
Хотя людей недобротство

В нем не щадило ничего:

Враги его, друзья его

(Что, может быть, одно и то же)

Его чистили так и сак.

Врагов имеет в мире всяк,

Но от друзей спаси нас, Боже!

Уж эти мне друзья, друзья!

Об них недаром вспомнил я. (4-48)

Судья: Слово для самого серьёзного обвинения предоставляется господину прокурору.

Прокурор:

Враги! Давно ли друг от друга

Их жажда крови отвела?

Они друг другу в тишине

Готовят гибель хладнокровно. (6-28)

Но чтобы ни было, ...

Увы, любовник молодой,

Поэт, задумчивый мечтатель,

Убит приятельской рукой!

Судья: Прошу господина следователя огласить результаты следствия.

Следователь: Действительно, господин Онегин не создан для блаженства.

Известно, что он отверг любовь барышни Лариной Татьяны.

Судья: Свидетельница госпожа Ларина, Вы признаете это обвинение?

Татьяна: Я должна Вам объясниться откровенно. (8-42)

...Я тогда моложе,

Я лучше, кажется, была.

Его любила я; и что же?

Что в сердце я его нашла?

Какой ответ? Одну суровость.

Не правда ль? Но его

Я не виню: в тот страшный час

Он поступает благородно,

Он прав передо мною,

Я благодарна всей душой

Ему за честность.

Судья: Слово предоставляется господину адвокату.

Адвокат:...получив посланье Тани,

Онегин живо тронут был:

Язык девических мечтаний

В нём думы роем возмущил;

И вспомнил он Татьяны милой

И бледный цвет, и вид унылый,

И сладостный, безгрешный сон

Душою погрузился он.

Быть может, чувствий пыл старинный

Им на минуту овладел;

Но обмануть он не хотел

Доверчивость души наивной. (4-11)

Секретарь: Суд продолжается.

Судья: Слово предоставляется свидетелю господину Зарецкому, секунданту покойного Ленского.

Зарецкий:

Отметив 32 шага,

Каждый взял свой пистолет.

Свой пистолет тогда Онегин

Стал первый тихо поднимать.

И Ленский, жмуря левый глаз,

Стал так же целиться – но как раз

Онегин выстрелил.. Поэт

Роняет молча пистолет,

На грудь кладёт тихонько руку
И падает. (6-31)

Писарев: Господин судья! Прошу слова!

Судья: Слово просит господин Писарев, литературный критик. Вы хотите внести ясность?

Писарев: Да, господин судья! « Единственное возможное объяснение этого нелепейшего случая состоит в том, что оба они, Ленский и Онегин, совершенно ошатели от безделья и от мертвящей скуки. Онегину захотелось взбесить Ленского и, таким образом, отомстить ему за то, что у Лариных, на именины Татьяны, собралось много гостей, между тем, как Ленский говорил Онегину, что не будет никого посторонних...

Светский предрассудок обязывает Онегина идти навстречу опасности, но светский предрассудок не запрещает ему выдержать выстрел Ленского и потом разрядить пистолет и воздух... Однако, он поступает как раз наоборот. Он первый стал прицеливаться. Почему же он так выстрелил именно в то самое время, когда Ленский начал предварительными соображениями».

Прокурор: Онегин изменился в худшую сторону. Он стал убийцей своего друга!

Адвокат: Я протестую! Вина моего подзащитного еще не доказана! Скажите, почему Ленский погиб от руки своего бывшего приятеля? Почему они не помирились? (см. гл. 6 строфы 37-41, 11).

Судья: Вы считаете своего героя виновным?

Пушкин: «Я писал этот роман с 1823 года по 1830годы. В романе я не судья и тем более не прокурор, я не сужу и не обвиняю героев, а наблюдаю и анализирую их характеры, как друг и очевидец, обычный человек, которому что-то нравится в героях, что-то не нравится. Я хотел показать настоящую русскую жизнь с атмосферой городских дворянских салонов, внешне ослепительной, но внутренне пустой и провинциальное дворянство с его сплетниками и глупцами, острями и дуэлянтами. Я понимаю Онегина и сочувствую ему. Мой герой - один из лучших представителей высшего общества не нашел применения своим способностям, не принес пользы никому, не нашел счастья в действительности и в этом его трагедия.»

Адвокат: Ваша честь, прошу пригласить в зал суда свидетеля защиты: литературного критика Дмитрия Владимировича Веневитинова.

Судья: Клянетесь ли вы говорить правду и только правду? (да) Что вы можете сказать о подсудимом?

Критик Д. В. Веневитинов: Характер Онегина принадлежит нашему поэту и развит оригинально. Мы видим, что Онегин уже испытан жизнью; но опыт поселил в нем не страсть мучительную... деятельную досаду, а скуку. Для такого характера все решают обстоятельства. Если они пробудят в Онегине сильные чувства, мы не удивимся: он способен быть минутным энтузиастом и повиноваться порывам души. Если жизнь его будет без приключений, он проживет спокойно, рассуждая умно, а действуя лениво. Он не виновен.

Адвокат: Я продолжаю настаивать на том, что мой подзащитный не виновен и прошу выслушать еще одного свидетеля защиты. У него есть свое мнение о герое.

Судья: Приглашается критик В. Г. Белинский: Онегин совсем не изверг, не развратный человек, (В зал суда приглашается критик В. Г. Белинский) Онегин - добрый малый, но, при этом, хотя в то же время и совсем не герой добродетель. Светская жизнь не убила в Онегине чувства, а только охладила к бесплодным развлечениям. Онегин - страдающий эгоист, эгоист обвинения: критика Герцена Александра Ивановича.

Критик Виссарион Григорьевич Белинский: Онегин - русский, он возможен лишь в России; там он необходим, и там он встречается на каждом шагу. Онегин - человек, где она находится, не обладая ни одной силой характера, чтобы вырваться из неё. Это человек, который испытывает жизнь вплоть до самой смерти, и который хотел бы отведать смерти, чтобы увидеть, не лучше ли она жизни. В двадцать лет он старик, а к старости он молодеет благодаря любви. Как и все мы, он постоянно ждал чего-то... Ничего не пришло, а жизнь уходила.

Иван Сусанин*(Разработка открытого урока)***Уразбаева Гульнара Касимбаевна***Преподаватель отделения «Общее фортепиано»
Кызылординского высшего музыкального колледжа им. Казангана***Предмет:** Мировая музыкальная литература**Цель урока:** Раскрыть первую отечественную оперу отличающуюся подлинной
цельностью стиля, драматургическим и музыкальным единством.**Тип урока:** Комбинированный.**План:**

1. Организационный момент (3 мин);
2. Опрос домашнего задания (20 мин);
3. Новая тема (25 мин);
4. Анализ произведения (10 мин);
5. Игра на инструменте (10-15 мин);
6. Слушание музыки (7 мин);
7. Закрепление (7 мин);
8. Задание на дом. Выставление оценок за урок (3 мин).

1. Опрос домашнего задания:

1. Чьи стихи производят на нас то же самое впечатление, что музыка Глинки?
2. Кто является главным героем творчества Глинки? А народная песня?
3. В какой области, Глинка достиг высшего для его времени – уровня профессионального мастерства?
4. Первый романс Глинки?
5. В Италии композитор создал какие произведения?
6. В Берлине, под руководством какого немецкого теоретика, Глинка совершенствовал композиторское мастерство?
7. Первое представление оперы «И.Сусанин»?
8. Первое название оперы?
9. Сколько увертюр для симфонического оркестра и где были они написаны?
10. Кто автор нового либретто?
11. В трудные годы нашел поддержку среди каких деятелей русской культуры?
12. В Берлине, вновь произошла встреча, с кем?
13. Где похоронен Глинка и воздвигнут ему памятник?

2. Новая тема: Опера «Иван Сусанин»

Опера «Иван Сусанин» – первый в истории музыки образец героической народной музыкальной драмы.

И вы знаете, что в основу оперы положено действительное историческое событие – патриотический подвиг крестьянина села Домнино, И. Сусанина, совершенный в начале 1613 г. В Москве к этому времени, была уже освобождена от польских интервентов, но отряды захватчиков бродили еще по русской земле.

И чтобы помешать полному освобождению страны, один из таких отрядов хотел захватить в плен только что избранного русского царя Михаила, жившего неподалеку от Домнина. Но Сусанин враги которого пытались сделать проводником, завел захватчиков в глухой лес и погубил их, погибнув при этом сам. Сусанин отдал жизнь ради победы своей родины над врагом. Советские оперные театры отказались от либретто Розена и ставят оперу (который возвращено ее авторское название «Иван Сусанин»), с новым текстом С. Городеского.

Тема Сусанина разрабатывалась и до Глинки. На этом сюжет была как нам уже известно, написана опера Кавоса.

Опера «Иван Сусанин» отличается исключительной стройностью и единством музыкально-драматического развития. В основе оперы лежит конфликт двух сил – русского народа и польских захватчиков. Конфликт между русским народом и иноземными захватчиками является не только в сюжете, но прежде всего в ее музыке.

Музыкальные характеристики русских крестьян и польских захватчиков противоположны во всех отношениях. Глинка наделяет положительных героев теплыми распевными вокальными мелодиями, для русских характерны песни в четком ритме.

Русские образованы спокойными, мужественными песнями народно-крестьянского или солдатского склада, и через эти вокальные мелодии, они способны передать все богатство человеческих чувств, а врагов лишает таких мелодий и характеризует их оркестровой музыкой, даже хоры исполняют темы инструментального типа.

Музыку поляков – большинство сопровождают танцы, (в нечетном ритме – большинство трехдольные).

Но при всем этом, Глинка проявляет высокое уважение к национальной культуре другой страны, показывая их красочность и ритмическое богатство польской музыки.

Русская же музыка в течений оперы – наполняется силой, и наконец выливается в могучий гимн «Славься».

Музыка захватчиков наоборот, к концу оперы теряет свой воинственный дух, в конце оперы их тема мазурки звучит неустойчиво.

В опере «Иван Сусанин», как народной музыкальной драме, очень важна роль массовых сцен.

На протяжении оперы, образцы главных героев раскрываются с разных сторон.

Например, в Сусанине сначала присутствуют такие черты как величавое спокойствие, доброта, неторопливость и любовь к семье, то к концу оперы проявляются глубина переживаний и природная уверенность в победе, завтрашнего дня.

Дочь Сусанина Антониды, в начале оперы – ласковая, мечтательная, любящая девушка, к финалу оперы приобретает душевную стойкость.

Собинин – жених Антониды показан не только удалим, молодецким характером, но и меризмом. Особое место в опере занимает образ Вани, из простого мальчика, Ваня вырастает в героя, совершающего патриотический подвиг.

Глинка первый из русских музыкантов создал оперу без разговорных диалогов, применил речетатив.

Речетатив у него – это не простая связка между номерами, а своеобразный вид пения, основанная на песенных интонациях, композитор назвал такой вид речитатива, характерным пением без мелодий. Лучшие образы речитатива, мы встретим в партии Сусанина.

Опера начинается увертюрой, еще раз вспомним, что такое опера?

Но прежде чем начать об увертюре, еще раз вспомним, что такое опера? Она относится к оркестровому номеру – увертюра.

Опера – это музыкально-драматическое приоведение для исполнения в театре. Она строится на тематическом развитии мелодии, текст оперы называется либретто.

Так как опера предназначена для вокального исполнения и построена на тематическом развитии мелодии, текст оперы называется либретто.

Сам Глинка рассказывал, оперу он начал тем, чем другие заканчивают т.е. увертюрой.

Увертюра написана в форме сонатного аллегро со вступлением и построена на тематическом развитии мелодии. Лучшее значение в опере имеет самостоятельный речетатив.

Опера начинается увертюрой, еще раз вспомним, что такое опера? Она относится к оркестровому номеру – увертюра.

Но прежде чем начать об увертюре, еще раз вспомним, что такое опера? Она строится на тематическом развитии мелодии, текст оперы называется либретто.

Так как опера предназначена для вокального исполнения и построена на тематическом развитии мелодии, текст оперы называется либретто.

Сам Глинка рассказывал, оперу он начал тем, чем другие заканчивают т.е. увертюрой.

Увертюра написана в форме сонатного аллегро со вступлением и построена на тематическом развитии мелодии. Лучшее значение в опере имеет самостоятельный речетатив.

Опера начинается увертюрой, еще раз вспомним, что такое опера? Она относится к оркестровому номеру – увертюра.

Но прежде чем начать об увертюре, еще раз вспомним, что такое опера? Она строится на тематическом развитии мелодии, текст оперы называется либретто.

Так как опера предназначена для вокального исполнения и построена на тематическом развитии мелодии, текст оперы называется либретто.

Сам Глинка рассказывал, оперу он начал тем, чем другие заканчивают т.е. увертюрой.

Увертюра написана в форме сонатного аллегро со вступлением и построена на тематическом развитии мелодии. Лучшее значение в опере имеет самостоятельный речетатив.

Опера начинается увертюрой, еще раз вспомним, что такое опера? Она относится к оркестровому номеру – увертюра.

Но прежде чем начать об увертюре, еще раз вспомним, что такое опера? Она строится на тематическом развитии мелодии, текст оперы называется либретто.

Так как опера предназначена для вокального исполнения и построена на тематическом развитии мелодии, текст оперы называется либретто.

Сам Глинка рассказывал, оперу он начал тем, чем другие заканчивают т.е. увертюрой.

Увертюра написана в форме сонатного аллегро со вступлением и построена на тематическом развитии мелодии. Лучшее значение в опере имеет самостоятельный речетатив.

Сонатное allegro – применяется в инструментальных произведениях, она сложилась во II пол. XVIII в главным образом в произведениях венских классиков. (Гайдн, Моцарт, Бетховен)

Сонатное allegro состоит из 3-х разделов:

1. Экспозиция в ней излагаются – главная партия и связующая часть.

Побочная партия и заключительная часть (переход к разработке).

Чаще всего в главной партии – решительный, динамичный ей противостоит – лирическая побочная партия.

2. Разработка – драматический центр сонатной формы, широкое развитие тем, изложенных в экспозиции, главным образом путем их мотивной разработки.

3. Реприза – повторение экспозиции обеих партий в главной тональности.

Перед экспозиций иногда бывает вступление, после репризы – кода, - завершающий раздел, построенной на одной из тем.

В качестве главной партии увертюры (соль минор) использована – тревожная, стремительная тема народного хора из финала III д. (2 стр).

Русским темам в экспозиции противопоставлена польская, в связующей части(т.е между главной и побочной партиями) появляется трехдольный метр и звучат интонации мазурки.

Побочная партия, построена на песне Вани из III (B-dur, 4 стр).

В разработке увертюры, тема приобретает драматический напряженный характер (4стр)

Тревожно пробегающие мотивы из главной партии подводят к застывшим аккордам, которые будут сопровождать один из ответов Сусанина, сцена с поляками в лесу, в коде увертюры. (9 стр).

Далее после аккордов появляется тема поляков, из той же сцены (эпизод пробуждения поляков после вьюги). (9 стр).

Они звучат угрожающе, вот-вот кажется захлестнет всю музыку.

Но внезапно трехдольный размер перебивается двухдольным, и музыка выливается в колокольные перезвоны, приводящие к победному звучанию интонаций главной партии в соль мажоре (11стр), одноименный мажор по отношению к тональности вступления и сонатного allegro.

I. действие открывается монументальной хоровой сценой - интродукцией (стр 13).

В интродукции несколько раз чередуются два хора: мужской и женский.

В начале трижды, без изменений проходит тема мужского хора. Мужской хор интродукции, ярко передает «силу русского народа».

Тема мужского хора близка крестьянским и солдатским песням. Мелодия в энергичном движении, походному маршу близка своей интонацией и благодаря чему усиливается ее героический характер. В четвертом проведении («Всех, кто в смертный час») тема проходит в одноименном миноре, народ вспоминает о своих героях, отдавших жизнь за родину.

Мелодия второго хора-женского, звучит в начале оркестра.

Радостная тема напоминает хороводные песни крестьянских девушек, посвященные весеннему пробуждению природы (стр 17).

Основные образы интродукции, контрастны между собой.

Если в первом хоре приветствует – решительность, мужественность, то во втором хоре – мягкость, лиричность.

Но их объединяет одно – оптимистический, жизнеутверждающий характер.

Великая заслуга Глинки в опере – развивая простые песенные темы Глинка создает – гениальное монументальное полотно.

Интродукция завершается оркестровой фугой, в ней слышны интонации мужского и женского хора.

1. Ария(каватина и рондо) Антонины

После монументальной хоровой интродукции, Глинка дает музыкальный портрет дочери Сусанина – Антонины.

Композитор раскрывает в арии ее душевный мир чистоту чувств, верность в любви (стр 29)

Ария Антонины, состоит из каватины и рондо.

Каватина – это лирическая пьеса для соло. По сравнению с арией, каватина простая, песнеобразная. Темп каватины, на всем протяжении – один. С вокальной мелодией хорошо

перекликаются фразы кларнета и флейты, которые по своему звучанию близки к народным духовым инструментам.

Каватина сменяется оживленным рондо (стр 31). Ее мелодия тоже носит песенный характер, но по своему звучанию – легкая, светлая музыка.

Рондо называется такая форма, в которой одна и та же тема, повторяется не менее 3-х раз, а между ее проведениями помещаются части иного содержания, более нового содержания.

3.Сцена и хор

Антонида – отвечает Сусанин (бас) (стр 38)

Наконец, происходит первый показ, Сусанин показал – «характер важный».

И его первые реплики действительно звучат «важно» т.е неторопливо, с достоинством.

Речитативы Сусанина – певучи, их интонационную основу составляет – русская народная песня, когда то услышанный от извозчика.

Композитор в этой сцене показывает единство Сусанина и всей крестьянской массы.

Потому что интонации героя поухватывается и повторяются хором.

Хор гребцов

Новые штрихи в музыкальный образ народа вносит хор – гребцов – «хороша у нас река».

Хор отличается – яркостью национального колорита по примечанию Глинки с его хора должны выбрать часть теноров и альтов – лучшие голоса.

Певцов сопровождает – кларнет – «дудка» (по выражению Глинки). Тема хора гребцов близка к русским протяжным песням.

А что такое протяжная песня? – Это первый лирический жанр в истории русского народного творчества.

В протяжных песнях – народ поет о своей вековой свободе, связанный с тяжелой долей крестьянина. Протяжные песни- исполняются хором. Далее к хору – гребцов присоединяется проходящая в оркестре – плясовая хоровая мелодия, напоминает женский хор интродукции.

Инструментовка этого эпизода (с использованием игры смычковых инструментов pizzicato- щипком) – четко воспроизводит звучание балалаек.

Что такое pizzicato? – Искусство игры двойными нотами, многзвучные аккорды.

Паганини ввел ряд приемов игры на скрипке, когда во время концерта у него рвались струны, он все равно продолжил играть на оставшихся.

Хор-гребцов, дает первое представление о новом герое – Богдане Собинине.

Сцена, терцет и хор

Характер Собинина (стр 49), выдержан в духе молодецких солдатских песен глинкиных времен (в частности 1892 г).

Следующее за сценой прихода Собинина, трио «Не томи, родимый», пронизано одним настроением общим для всех участников: из-за отсрочки свадьбы Собинин охвачен грустью, а Антонида и Сусанин утешают его. Все партии трио, сходный между собой, основаны на одних и тех же интонациях. (стр 61).

Музыка проникнута лирическим характером, в интонационном отношении близка к городскому бытовому романсу.

Самое ценное в музыке городского бытового романса это его богатая, выразительная мелодия, широкая распевность.

II. действие

Представляет выразительный контраст к I действию. Вместо крестьян на сцене – пирующие паны. Хоровое и сольное пение уступает место оркестровой.

Партия хора, не имеет самостоятельного значения, а лишь дополняет звучание оркестра.

Все исполнении участвует – оркестр медных духовых инструментов.

Во II действии, проходят 4 танца: полонез, краковяк, вальс и мазурка. (стр 83)

Все они (кроме вальса), являются национальными польскими танцами.

«Краковяк» - написан с широким размахом и темпераментом. (стр 97)

Жизнерадостная музыка краковяка, благодаря синкопированному ритму имеет грациозный характер.

«Вальс» - на 8/6, более интимный по своему настроению (стр 107).

Парадно и воинственно звучит полонез и заключительная мазурка (стр 112).

Полонез звучит гордо, парадно, его интонации напоминают фанфарные призывы.

Мазурка, к концу оперы теряет свой воинственный дух, звучит неустойчиво. Глинка же впервые придал танцам важное драматургическое значение. Они стали средством образной характеристики действующих лиц. «Польским актом», Глинка положил начало русской классической балетной музыке. А теперь, еще раз закрепили что такое сонатная форма, главная и побочная? Каких главных героев оперы вы запомнили и их голоса. Какие самые лучшие речитативы вам понравились?

Домашнее задание:

1. Выучить темы из увертюры (гл. п. связ. п., разраб. репризы);
2. Пропеть музыкальные образы главных героев;
3. Играть на фортепиано II действие-танцы польских захватчиков (полонез, краковяк, вальс, мазурка);
4. Повторить краткое содержание оперы.

Выдающиеся педагоги русской советской фортепианной школы.

Л.Н. Оборин
(Доклад)

Бекходжаева Р. К.

Преподаватель отделения «Общее фортепиано»
Кызылординского высшего музыкального колледжа им. Казангата

Выдающиеся педагоги. Лев Николаевич Оборин

Исполнительская школа – явление, одновременно принадлежащее к высшим достижениям художественной культуры и свидетельствующее об уровне развития профессионального музыкального образования, его «верхней планке». В России вторая половина XIX века была определяющим временем для становления того, что впоследствии назовут «русской исполнительской школой». Это понятие включает в себя более узкие: фортепианная школа, скрипичная и т.д.; они, в свою очередь делятся на различные ветви, к примеру, московская фортепианная школа, петербургская скрипичная школа и т.д. Проследить формирование и развитие этих школ – одна из задач истории профессионального музыкального образования. В российской фортепианной педагогике XX в. выделяются ветви, основанные родоначальником ленинградской фортепианной школы Л.В. Николаевым и возглавлявшими московскую фортепианную школу К.Н. Игумновым, А.Б. Гольденвейзером, С.Е. Фейнбергом и Г.Г. Нейгаузом. Несмотря на принятое в искусствоведческой и фортепианно-методической литературе деление на ленинградскую и московскую фортепианные школы, в них прослеживаются общие черты, позволяющие объединить их как крупнейшие российские фортепианные школы XX в.

После ухода А.Н. Есиповой центр петербургской (ленинградской) фортепианной педагогики переместился в класс Л.В. Николаева. Л.В. Николаев продолжал традиции сразу нескольких направлений. Он учился в Киеве у В.В. Пухальского – ученика Т. Лешетицкого, виднейшего фортепианного педагога, преподававшего в Петербурге и Вене, а затем в Москве у В.И. Сафонова (по классу фортепиано) и С.И. Танеева (по композиции). Николаев в высокой степени воспринял все то, что давали ему учителя (так, В.И. Сафонов говорил о нем: «Я не успевал его учить, так быстро он всему выучивался» [35, 7]). Все это в соединении с блестящими общеобразовательными и пианистическими способностями сделало Л.В. Николаева музыкантом и педагогом ярко выраженного интеллектуального типа, шедшего в исполнительстве и педагогике преимущественно рациональным путем.

Особенностью педагогики Л.В. Николаева была конкретность педагогических рекомендаций. Как вспоминал С.И. Савшинский, все педагоги говорят, что нужно сделать, но немногие объясняют и показывают, как этого добиться данному ученику с присущими ему особенностями; Николаев же неизменно объяснял и показывал, как нужно работать. Форма произведения, гармония, полифония, модуляции, динамические изменения, фразировка и т.д. – все подвергалось анализу, после чего следовали рекомендации по конкретным приемам, с помощью которых студент мог выразить содержание музыки.

Имена наиболее крупных учеников Николаева говорят сами за себя: Д.Д. Шостакович (как пианист), В.В. Софроницкий, М.В. Юдина, С.И. Савшинский, Н.Е. Перельман, П.А. Серебряков, В.И. Разумовская и мн. др.

Педагогическая деятельность мастеров московской фортепианной школы (московской пианистической школы) представлена именами К.Н. Игумнова, А.Б. Гольденвейзера, С.Е. Фейнберга, Г.Г. Нейгауза.

К. Н. Игумнов – старший представитель московской фортепианной школы. Он никогда не принадлежал к пианистам-виртуозам, и, хотя он окончил Московскую консерваторию с золотой медалью, а в 1895 г. получил почетный диплом на конкурсе пианистов имени А. Рубинштейна, собственно техническая сторона его исполнения была относительно скромной. В его исполнении привлекало совсем другое: искренность чувств и необыкновенная простота, простота в высшем ее понимании.

Его ученики Л. Оборин и Я.В. Флиер сами стали выдающимися педагогами, продолжив «игумновское» направление фортепианной педагогики как «оборинское» и «флиеровское». «Оборинскую» ветвь в фортепианном исполнительстве и педагогике представляют такие мастера, как А. Бахчиев, Т. Алиханов, М. Воскресенский, Д. Сахаров, Э. Миансаров и др.

Один из лучших советских пианистов — Лев Николаевич Оборин родился 11 сентября (29 августа) 1907 года в Москве. По окончании музыкального училища Гнесиных (в 1921 г.), он поступил в Московскую консерваторию в класс К. Н. Игумнова.

Первой учительницей будущего пианиста была хорошо известная в музыкальных кругах Елена Фабиановна Гнесина. Позднее, в консерватории, Оборин занимался у Константина Николаевича Игумнова. «Это была натура глубокая, сложная, своеобразная. В каких-то отношениях — неповторимая. Контакты с Игумновым очень много значили в творческой судьбе Обороина. Но не только они. Молодому музыканту вообще, что называется, «везло» на учителей. Среди его консерваторских наставников был и Николай Яковлевич Мясковский, у которого юноша брал уроки сочинения. Обороину не пришлось стать профессиональным композитором, жизнь в дальнейшем просто не оставила ему такой возможности. Однако занятия творчеством в пору учебы дали знаменитому пианисту очень много — он не раз это подчеркивал.

И все же главное в ином. Когда, отложив в сторону собственные рукописи, я брался за чужую музыку, за произведения других авторов, мне становилось как-то значительно яснее форма и строение этих произведений, их внутренняя структура и сама организация звукового материала. Я замечал, что тогда стал гораздо сознательнее вникать в смысл сложных интонационно-гармонических преобразований, в логику развития мелодических идей и т. д. Иными словами, опыт композитора (пусть небольшой, но все же опыт), непосредственное знакомство с «тайниками» творческой лаборатории создания музыки оказывали мне, исполнителю, неоценимые услуги.

В 1926 году Оборин с блеском заканчивает Московскую консерваторию. Имя его было выгравировано золотом на знаменитой мраморной Доске почета, украшающей фойе Малого зала консерватории. Это произошло весной, а в декабре того же года в Москве был получен проспект Первого международного конкурса пианистов имени Шопена в Варшаве. Приглашались музыканты из СССР. Проблема состояла в том, что для подготовки к соревнованию фактически уже не оставалось времени. «За три недели до начала конкурса Игумнов показал мне программу соревнования, — вспоминал позднее Оборин. — В моем репертуаре была примерно треть обязательной конкурсной программы. Подготовка в таких условиях казалась бессмысленной». Тем не менее, он начал готовиться: настоял Игумнов и один из авторитетнейших музыкантов той поры

Б. Л. Яворский, с мнением которого Оборин считался в самой высокой степени. «Если очень захотеть, то выступить сможете», — сказал Яворский Обороину. И тот поверил.

В Варшаве Оборин показал себя на редкость удачно. Ему единогласно присудили первую премию. Зарубежная пресса, не скрывая удивления (выше уже говорилось: шел 1927 год), восторженно отзывалась об игре советского музыканта. Известный польский композитор Кароль Шимановский, давая оценку исполнению Обороина, произнес слова, которые обошли в свое время газеты многих стран мира: «Феномен! Ему не грешно поклониться, ибо он творит Красоту».

Это был триумф, сенсация, подвиг. Первооткрывателей всегда окружают почетом — в освоении космоса, в науке, в общественных делах; Оборин открыл дорогу, которую вслед за ним с блеском прошли Я. Флиер, Э. Гилельс, Я. Зак и многие другие. Завоевать первый приз в серьезном творческом состязании всегда трудно; в 1927 году, в атмосфере недоброжелательства, царившей в буржуазной Польше по отношению к советским артистам, Обороину было трудно вдвойне, втройне. Победой он был обязан не счастливой случайности или чему-то другому — он был обязан ею исключительно себе, своему большому и на редкость обаятельному таланту.

Вернувшись из Варшавы, Оборин начинает активную концертную деятельность. Она идет по нарастающей: расширяется география его гастрольных поездок, увеличивается число выступлений.

Большое место в его программах занимали произведения русских авторов. Он чудесно играл «Времена года», «Думку» и Первый фортепианный концерт Чайковского. Часто можно было услышать у него «Картинки с выставки» Мусоргского, а также рахманиновские сочинения — Второй и Третий фортепианный концерты, прелюдии, этюды-картины, «Музыкальные моменты». Нельзя не вспомнить, касаясь этой части репертуара Обороина, и его чарующего исполнения «Маленькой сюиты» Бородина, лядовских Вариаций на тему Глинки, Концерта для фортепиано с оркестром, соч. 70 А. Рубинштейна. Он был артистом подлинно русской складки — по своему характеру, облику, мироощущению, художественным вкусам и привязанностям. Не почувствовать всего этого в его искусстве было просто нельзя.

И еще одного автора необходимо назвать, говоря о репертуаре Обороина, — Шопена. Его музыку он играл с первых шагов на эстраде и до конца своих дней; как-то он написал в одной из статей: «Чувство радости, что у пианистов есть Шопен, не покидает меня никогда».

В 1953 году состоялось первое выступление дуэта Оборин — Ойстрах. Спустя несколько лет родилось трио: Оборин — Ойстрах — Кнушевицкий. С той поры Оборин стал известен музыкальному миру не только как солист, но и как первоклассный ансамблист.

Наряду со всем прочим Оборин еще и преподавал. С 1931 года и до последних дней жизни он стоял во главе многолюдного класса в Московской консерватории — вырастил не один десяток учеников, среди которых можно назвать немало известных пианистов. Как правило, Оборин активно гастролитовал: разъезжал по различным городам страны, подолгу бывал за рубежом. Так получалось, что его встречи с учениками оказывались не слишком частыми, не всегда систематичными и регулярными. Это не могло, разумеется, не откладывать определенное отпечатка на занятия в его классе. Здесь не приходилось рассчитывать на каждодневную, заботливую педагогическую опеку; до многого приходилось доискиваться самим. Были, видимо, в подобной учебной ситуации и свои плюсы, и свои минусы. Речь сейчас о другом. Нечастые встречи с педагогом как-то особенно высоко ценились его питомцами — вот на чем хотелось бы сделать акцент. Ценились, возможно, больше, нежели в классах других профессоров (пусть даже не менее именитых и заслуженных, но более «домовитых»). Эти встречи, чуть Обориным были событием; готовились к ним с особой тщательностью, ждали их, случалось, чуть ли не как праздника. Трудно сказать, имелась ли для ученика Льва Николаевича принципиальная разница в том, чтобы выступить, скажем, в Малом зале консерватории на каком-либо из студенческих вечеров или сыграть своему учителю новую, выученную в его отсутствие пьесу. Это обостренное чувство ответственности перед показом в классе было своего рода стимулятором — сильнодействующим и весьма специфическим — в занятиях с Обориным. Им определялось многое в психологии и учебной работе его подопечных, во взаимоотношениях с профессором.

Нет сомнений, один из главных параметров, по которым можно и нужно судить об успешности преподавательской деятельности, связан с авторитетом педагога, мерой его профессионального престижа в глазах учеников, степенью эмоционально-волевого воздействия на своих воспитанников. Авторитет Обороина в классе был непререкаемо высок, влияние на молодых

пианистов исключительно сильно; уже одного этого было достаточно, чтобы говорить о нем как о крупной педагогической величине. Люди, близко общавшиеся с ним, вспоминают, что несколько слов, оброненных Львом Николаевичем, оказывались порой весомее и значимее иных самых пышных и цветистых речей.

Еще один характерный момент. Педагогические указания и замечания Обороина, всегда конкретные и целенаправленные, адресовались обычно к тому, что было связано с практической стороной в пианизме. С исполнительским действием как таковым. Как, например, сыграть то или иное трудное место, по возможности упростив его, облегчив в техническом отношении; какая аппликатура могла бы оказаться здесь наиболее подходящей; какое положение пальцев, рук и корпуса было бы самым удобным и целесообразным; какие тактильные ощущения повлекли бы за собой нужное звучание и т. д. — эти и подобные им вопросы выходили чаще всего на передний план обороинского урока, определяя его особую конструктивность, богатую «технологическую» содержательность.

Едва ли не наиболее сильнодействующим средством в арсенале Обороина-преподавателя издавна был показ (иллюстрация) на инструменте; лишь в последние годы, в связи с болезнью, Лев Николаевич стал реже подходить к роялю. По своему «рабочему» приоритету, по своей эффективности метод показа, можно сказать, первенствовал у него в сравнении со словесно-разъяснительным. И дело не в том даже, что конкретная демонстрация на клавиатуре того или иного исполнительского приема помогала «обороинцам» в работе над звуком, техникой, педализацией и т. д. Показы-иллюстрации учителя, живой и близкий пример его исполнительства — все это несло с собой нечто более существенное. Игра Льва Николаевича на втором инструменте окрыляла музыкальную молодежь, открывала ей новые, неведомые ранее горизонты и перспективы в пианизме, позволяла вдохнуть волнующий аромат большой концертной сцены. Эта игра будила порой что-то похожее на «белую зависть»: вот ведь, оказывается, как и что можно сделать на рояле... Бывало, показ того или иного произведения на обороинском рояле вносил ясность в самые сложные для ученика исполнительские ситуации, разрубал самые запутанные «гордиевы узлы».

Оборин приобщал своих учеников к правдивой, реалистической, психологически убедительной передаче образно-поэтического содержания музыки; «Музыка, изображенная знаками на нотной бумаге, — спящая красавица, ее еще надо расколдовать», — сказал он как-то в кругу учеников. В том, что касалось текстуальной точности, требования Льва Николаевича к своим воспитанникам были самыми строгими, чтобы не сказать педантичными: не прощалось ничего приблизительного в игре, сделанного наспех, «вообще», без должной обстоятельности и аккуратности. «Лучше всего играет тот, кто яснее и логичнее доносит текст».

От его профессионально зоркого глаза не ускользала ни одна, казалось бы, малозначащая фактурная деталь, ни один скрытый подголосок, сливанная нота и т. д. Высветить слуховым вниманием всё и вся в интерпретируемом произведении, учил Оборин, суть «распознать», постигнуть данное произведение. «Для музыканта расслышать — значит понять», — обронил он на одном из уроков.

Иными словами, то, чего Оборин добивался от учеников, желая услышать в их игре, могло бы быть охарактеризовано в терминах: просто, скромно, естественно, искренне, поэтично. Душевная экзальтация, сколько-нибудь преувеличенная экспрессия в процессе музицирования — все это обычно коробило Льва Николаевича. Сам он, как говорилось, и в жизни, и на сцене, за инструментом, был сдержан, уравновешен в чувствах; приблизительно тот же эмоциональный «градус» импонирует ему и в исполнительстве других пианистов. (Как-то прослушав слишком уж темпераментную игру одного дебютирующего артиста, он вспомнил слова Антона Рубинштейна о том, что чувства не должно быть много, чувство может быть только в меру; если его много, то оно фальшиво...) Выдержанность и корректность в эмоциональных проявлениях, внутренняя гармония в поэтике, совершенство технического выполнения, стилистическая точность, строгость и чистота — эти и аналогичные им исполнительские качества вызвали неизменно одобрительную реакцию Обороина.

То, что он культивировал в своем классе, могло бы быть определено как изящное и тонкое музыкально-профессиональное воспитание, привитие ученикам безупречных исполнительских манер. При этом Оборин исходил из убеждения, что «преподаватель, сколь бы знающим и

опытным он ни был, не может сделать ученика талантливее, чем тот есть от природы. Не выйдет, что бы тут ни предпринималось, какие бы педагогические ухищрения ни использовались. Есть у молодого музыканта настоящее дарование — оно рано или поздно заявит о себе, выбьется наружу; нет — ничем здесь не помочь. Иное дело, что всегда нужно подвести прочный фундамент профессионализма под юное дарование, какими бы масштабами оно не измерялось; приобщить его к нормам хорошего поведения в музыке (а может быть, и не только в музыке). Тут уже прямой долг и обязанность педагога».

В подобном взгляде на вещи ощущалась большая мудрость, спокойное и трезвое осознание того, что может педагог, а что ему неподвластно...

Оборин на протяжении долгих лет служил вдохновляющим примером, высоким артистическим образцом для своих более молодых коллег.

Преподавательская деятельность Л.Н. Оборина давала образцы гибкой педагогической стратегии и тактики. Представление определенной свободы и независимости в познавательных действиях учеников, уважение к личности молодого музыканта, варьирование ролевых функций и педагогических диспозиций в соответствии с логикой учебно-воспитательного процесса способствовали созданию психологически благоприятного климата на занятиях со студентами класса.

Теоретическое обобщение основных методических положений педагогической системы Л.Н. Оборина позволяет утверждать, что имеются все основания опираться на его богатый опыт при выработке новых форм, приемов и способов учебно-воспитательной работы с учащимися-музыкантами.

Выдающиеся личности в искусстве Казахстана. Склонение числительных 50-80, 200-900

(Интегрированный урок /русский язык и самопознание/)

Жамантаева Дилфуза Мырзабекқызы

№50 Абай атындағы орта мектептің
орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Қызылорда қаласы, Шиелі ауданы, Балаби ауылы

Цели урока:	Все учащиеся смогут: определяет основную мысль, различает типы текстов: описание, повествование, рассуждение. Большинство: определяет основную мысль, выявляя структурные части объясняя смысл построения, различает типы текстов: описание, повествование, рассуждение, распознавая характерные черты языковые особенности текстов публицистического стиля(заметка, репортаж). Некоторые: создает тексты /описание, повествование, рассуждение/ публицистического стиля (заметка, репортаж, интервью), выражают свое отношение к теме.
Привитие ценностей	Ценности, основанные на национальной идее «Мәңгілік ел»: казахстанский патриотизм и гражданская ответственность; уважение; сотрудничество; труд и творчество; открытость; образование в течение всей жизни.
Самопознание	Любовь к родине, уважение к выдающимся личностям Казахстана.
Межпсвязи	Взаимосвязь с предметами: самопознание, история, литература ,изо, музыка.
Навыки использ ИКТ	На данном уроке можно используют презентацию, слайды, музыкальное оформление.
Предвари т Знания	Знания по теме №21

Ход урока		Ресурсы
Начало урока	Приветствие. Внешняя интеграция .Концентрация на дыхании. Прошу вас сесть прямо, не скреживая руки, ноги. Мы сейчас будем делать упражнение на дыхание. Когда мы концентрируемся на дыхании. У нас успокаивается ум. При вдохе мы будем вбирать в себя покой и радость. А при выдохе будем выдыхать из себя все беспокойства. Закроем глаза, спинки прямо, руки можно положить на колени. Вдо- о-ох..., вы – ы- ыдох... (9-10 раз, медленно) Перед нами ваза с красивыми цветами. И, подобно этим тюльпанам раскроются ваши души, даря окружающим свет, тепло и любовь. Приступим к работе. Перед началом урока я раздала вам радужную мозаику, в зависимости от цвета разделитесь ,пожалуйста, на группы. А теперь из букв на карточках сложите слово. По сложным словам у нас образовались и команды. Итак,дом задание на сегодня было составить синквейн « Выдающиеся личности» Задумайтесь, что объединяет все эти слова? С каким понятием они связаны? Как вы думаете, о чем мы будем с вами сегодня говорить? Число. Классная работа. Тема. -Как вы думаете о чем мы с вами будем говорить ,какова цель урока? Учитывая,что у нас урок русского языка? Словесная похвала.	Карточки
	Внутренняя интеграция Актуализация.Цитата нашего урока. «Всегда на голову выше тот народ, который ценит искусство и лелеет таланты» Н.А.Назарбаев Как вы понимаете эти слова? Почему тот народ выше, который ценит искусство? Почему важно искусство? И в этом проявляется наша любовь к родине, которая исходит от сердца, и уважение, а любовь-это одна из 5 ценностей общечеловеческих, которых мы должны придерживаться.	Искусство возвышает человека, разв интеллект, влияет на мировоззрение, развивает духовные ценности. Все произведения искусства это как послание в будущее, обращенное к народу. Искусство помогает формированию системы ценностей общества, формированию личности, каждого из нас. Мы должны уважать историю, чтить традиции, знать и бережно относиться ко всему, что нас окружает, в том числе и к искусству.
Середина урока	- Итак, каких выдающихся писателей, композиторов, художников Казахстана вы знаете? Словесная похвала. -Сегодня наш разговор пойдет о выдающихся личностях. И продолжим мы его, работая в группах. Альбом Работа в группах Ігр. «КУРМАНГАЗЫ»/Упражнение 308/ Прочитать текст. Определить к какому стилю он относится. Найти в тексте следующую информацию: Кто такой Курмангазы? Каковы основные мотивы его творчества? Как отразилась национально-освободительная борьба 30 годов 19 века на творчестве Курмангазы? С опорой на эти вопросы разделите текст на абзацы.	Ответы: О.Сулейменов, Абай, Даулеткерей

Курмангазы Сағырбайұлы /1818-1889 /- казахский народный музыкант, композитор, домбрист, автор кюев. Основные мотивы в его творчестве-освобождение народа и свобода личности. Он был очевидцем народного восстания под руководством Исатая и Махамбета Утемисова. Один из первых кюев «Кешкентай» («Малый») был посвящен восстанию. Сохранилось свыше 60 кюев Курмангазы. В своих кюях композитор выражает стремление народа к свободе, борьбе против несправедливости. В произведения композитора проникнуты любовью к родному краю. 2гр «БРУСИЛОВСКИЙ»/упражнение 313/ Прочитать текст. Определить тип текста. Выделить композиционные части текста. Найти кульминацию. Основную мысль текста. Евгений Брусиловский приехал в Алма-Ату в 1933 после окончания Ленинградской консерватории. Он сразу приступил к изучению казахской музыки. Нарком просвещения Казахстана Темирбек Жургенов предложил Брусиловскому написать оперу «Кыз-Жибек». Вызвал его к себе и долго и увлеченно рассказывал о содержании этой любимой степи легенды. «Используйте для будущей оперы сборник собранных Затаевичем «900 песен казахского народа». Кроме того, у нас много певцов, в репертуаре которых по 10-12 народных песен. Что вам нужно, то и выбирайте. Только напишите хорошую оперу!»-закончил он разговор. Подождал к телефону, позвонил режиссеру театра Жумату Шанину, сказал, что музыку «Кыз –Жибек» будет писать Брусиловский. И попросил через 3 дня подготовить либретто на русском языке. Так появилась в 1934 году первая казахская опера, созданная Евгением Брусиловским и Габитом Мусреповым. 4гр. «АБАЙ»/ Упражнение 302 А/ Прочитать текст. Тип речи. Определить композицию. Основную мысль. 3гр. «АБЫЛХАН КАСТЕЕВ»/ упражнение 321/ Прочитать текст. Какова тема и основная мысль текста? В Алматы в 2014 году открылся дом-музей выдающегося художника Казахстана Абылхана Кастеева. В этом доме он жил с семьей с 1958г, а позже, в 1968 была построена мастерская, где работал и создавал свои полотна художник. На выставке в доме художника посетители смогут увидеть самые известные живописные и графические работы Кастеева, познакомиться с фотографиями, документами и личными вещами художника. Особое внимание привлекает воссозданная с помощью подлинных экспонатов студия-мастерская Кастеева, в которой он работал на протяжении многих лет жизни. «Мы хотим дать новую жизнь этому важному месту, ставшему историческим памятником. Нужно оборудовать экспозицию современными средствами»,-сказал директор Государственного музея искусств Казахстана имени А.Кастеева. Со временем это место станет одним из самых посещаемых культурных мест Казахстана. 5гр «ИСКУССТВО»./Написать репортаж.(Уровень С)/	Листы А3 Фломастеры Тексты Лист оценивания
---	--

Использовать в репортаже следующие слова: 50 школа, 30 января, пятьдесят гостей, выдающиеся личности, искусство. ФО ВЗАИМООЦЕНИВАНИЕ / по листу оценивания/ Дескрипторы: 1.определяет тип текста 2.находит основную мысль/пост тр текста/ 3.ответ соотв заданию. 4.логич построения -Работая с текстом, скажите мы достигли цели? -Работая в текстах мы с вами изучали? как мы работали? -Изучая творчество выдающихся личностей Как себя проявили? Теперь ответьте, к чему вас сподвигла эта работа? К чему мы будем стремиться? Вывод: все эти Замечательные люди оставили свой след в искусстве, своим творчеством они показали свое отношение к родной земле, народу. И такое же отношение мы должны сохранить в своем сердце и пронести любовь и уважение -В текстах, по которым вы работали, есть имена числительные. Давайте их перечислим. А теперь сложные. ПЛАТФОРМА «Склонение числительных» (проработать) Работа в Парах .Просклонять Словосочетания . 60 кюев, 900 песен, 80 картин, 50 переводов, 50 гостей ФО. Взаимооценивание. / Смайлик / Вывод. -Достигли ли цели в склонении и написании числительных?	Учебник Карточки Смайлики Листики Лестница успеха	ерт эне рда тке мін рге, эке кесі Бұл ын сы, лу» нер інің стрі ык, ның аты ыка нер дар рда тык иска рау ысы эген і. лык лері рсы
Конец урока Рефлексия 1.прием «Фразеологизм» /как я работал на уроке/ 2. «Дерево выдающихся личностей» 3.Закончи фразу.. 4. «Лестница успеха» 5. «З М» Достигли ли мы цели урока? Минутка тишины. Сядьте удобнее, закройте глаза и вспомните нашу работу на уроке над темой «Выдающиеся личности, какие вы чувства испытывали. Наш урок с вами начинался словами Президента: «Всегда на голову выше тот народ, который ценит искусство и лелеет таланты». Теперь мы знаем с вами чуть больше о выдающихся личностях Казахстана. И этот урок я хочу закончить словами Н.А.Назарбаева из статьи «Семь граней Великой степи», которая является продолжением программы «Рухани жангыру»: «...у народа, который помнит, ценит, гордится своей историей, великое будущее», ценить, гордиться И я верю, что теперь знаете будете помнить, ценить, гордиться своей историей и выдающимися личностями своей страны .	Дифференциация таблицы - уровень А для работы с упражнением Уровень С- написание репортажа. Оценивание: 1 взаимооценивание в группах и в парах, и самооценивание	

Қуаныш Құттымұратовты еске алу кешінің сценарийі

Аргинбаева Перуза Аманкельдыевна
Қазанғап атындағы Қызылорда музыкалық жоғары колледжінің
«Ән салу» бірлестігінің меңгерушісі

Кеш А.Токмағанбетов атындағы Қызылорда қалалық мәдениет үйінде өтеді. Мәдениет үйінің кіре беріс холында Қ.Құттымұратовтың суреттерінен құралған баннерлер қойылған. Сахнада Қызылорда облыстық филармониясының Тұрмағанбет атындағы қазақ ұлт аспаптар оркестрі әртістері орналасқан, жетекшісі ҚР мәдениет қайраткері К.Бутабаев. Сахна артында Қ.Құттымұратовтың суреттерінен және видеожазбаларынан фильм көрсетіліп тұрады.

Құрманғазының күйі «Серпер» орындалады.
Жүргізуші Қ.Құттымұратов жұмыс жасаған Қазанғап атындағы Қызылорда музыкалық жоғары колледжінің «Ән салу» бөлімінің меңгерушісі П.А.Аргинбаева сахнаға шығады.

Жүргізуші:Қайырлы кеш, құрметті өнер сүйер қауым, құрметті қонақтар!!!
Сіздердің тыңдағандарыңыз Құрманғазының күйі «Серпер», орындаған Қызылорда облыстық филармониясының Тұрмағанбет атындағы қазақ ұлт аспаптар оркестрі, жетекшісі ҚР мәдениет қайраткері К.Бутабаев, дирижері- ҚР мәдениет саласының үздігі Г.Ізбанова.

Бүгінгі кеш – ерекше кеш. Сыр елінің вокалдық өнерін еліміздің, шет мемлекеттердің көптеген сахналарында насихаттап, тыңдаушысының жүрегінен үлкен орын алған, халықаралық, республикалық вокалистер конкурстарының лауреаты, баритон дауысты әнші, әріптесіміз Қуаныш Оспанұлы Құттымұратовты еске алу кеші.Бүгінгі кешімізде сіздер Қуаныш орындаған бірнеше шығармаларды тыңдайсыздар. Кеште Қуаныштың өмірбаянынан деректер және репертуарынан шығармалар кезектесіп беріліп отырады.

Кешімізді ашып беру үшін сөз Қазақстан Республикасының мәдениет қайраткері, «Құрмет» орденінің иегері, Қазанғап атындағы Қызылорда музыкалық жоғары колледжінің директоры, К.Ш.Бутабаевқа беріледі.

Бүгінгі кешімізге құрметті қонағымыз, сонау Шалқардан Қуаныштың анасы Роза апамыз келіп отыр. Осындай дарынды баланы дүниеге әкеліп, үлкен тәрбие берген анаға күш-қуат, денсаулық тілейміз!!!

Құттымұратов Қуанышбек Оспанұлы 1984 жылы 1 қарашада Қызылорда облысы, Арал ауданында дүниеге келді. Биыл қараша айының 1 күні Қуаныш 35 жасқа толар еді. 1991 – 2001 жылдары Ақтөбе облысы, Шалқар қаласының №1 қазақ орта мектебінде оқыды.

2001 – 2005 жылдары Қазанғап атындағы Қызылорда музыкалық колледжінің «Ән салу» бөлімінде, Жарылқанов Инаят ағайдың класында білім алып, колледжді үздік дипломмен аяқтады.

Сөз Қуаныштың ұстазы, Қазанғап атындағы Қызылорда музыкалық колледжінің оқытушысы, Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясының құрметті профессоры Жарылқанов Инаят ағайға беріледі.

Қуаныш колледжде оқып жүргенде, 2005 жылы Шымкент қаласында өткен XXVI Республикалық колледж оқушылары арасындағы конкурста қатысып, «Қазақстан композиторларының шығармаларын үздік орындағаны үшін» атты арнайы дипломмен марапатталды.

1. К.Күмісбеков, «Аяулы менің мекенім» - орындайтын Қызылорда облыстық филармониясының әншісі Жалын Жүсіпов және Қызылорда облыстық филармониясының Тұрмағанбет атындағы қазақ ұлт аспаптар оркестрі, оркестр жетекшісі және дирижері Қазақстан республикасының мәдениет қайраткері, «Құрмет» орденінің иегері К.Ш.Бутабаев.

2. Ш.Қалдаяқов, «Теріскей» - орындайтын Қазанғап атындағы Қызылорда музыкалық жоғары колледжінің оқытушысы, Қызылорда облыстық филармониясының әншісі Махмұтбеков.

3. К.Күмісбеков, «Менің далам» - орындайтын Жалын Жүсіпов.
Өзіміздің жерлесіміз, композитор, Қазақстан композиторлар Одағының мүшесі Альберт Алмағанбетовтың «Көз алдымда күлімдейсің» әнін ең алғаш Қуаныш пен Самал орындаған еді.

4. А.Алмағанбетов, «Көз алдымда күлімдейсің» - орындайтын оқытушысы, Қызылорда Қазанғап атындағы Қызылорда музыкалық жоғары колледжінің иегері Самал Байсейтова. облыстық филармониясының әншісі, «Құрмет» орденінің иегері Самал Байсейтова.

Қуаныш дүниеге келгенде, әкесі Оспан Шалқар қаласының аэропортынабасшылыққызметке тағайындалады. Екі бірдей қуанышты жаңалық қабаттасып келген соң, баласының есімін Қуанышбек деп атайды. Кішкентайынан әнге құмар Қуанышбек бала кезінен концерттерге, байқауларға қатысып, өз өнерін көрсетіп жүрді. Кішкентай ұлының дарынын байқаған әке баласының үлкен сахнада өнер көрсеткенін көруді, әлбетте армандаған болар, бірақ әкесі арманының орындалғанын көре алмай кетті. Қуаныш 13 жасында әкесінен айрылды. Бұл жасөспірім бала үшін үлкен соққы болды.

«Жан әкем – әнім, күйім, жырым менің,

Сен мені – қуанышым, нұрым дедің.

Қалт бассам, қадамымды қадағалап,

Жақсыма жадырадың, күлімдедің» - деген «Жан әкем» атты әннің өлең жолдарын

Қуаныштың өзі шығарғандай.

5. Е.Нұрымбетов, «Жан әкем» - орындайтын колледжіміздің 4-курс оқушысы, халықаралық, республикалық байқаулардың лауреаты Айбек Хайрулла.

2005-2009 жылдары Қуаныш Қазақ Ұлттық музыка академиясының «Жеке ән салу» кафедрасында ҚР халық әртісі, профессор Қ.Н.Омарбаевтың класында оқып, Вокалдық өнер бакалавры академиялық дәрежесін, 2009-2010 жылдары Қазақ ұлттық өнер университетінің Вокалдық өнер мамандығы бойынша магистратурасында оқып, Вокалдық өнер магистрі академиялық дәрежесін алды.

Астанада оқып жүрген жылдары жас әнші өз өнерін шыңдап, көптеген халықаралық, республикалық байқауларға қатысып, жүлделі орындарға ие болды:
- 2006 жылы Астана қаласында өткен халықаралық жастар Дельфий ойындарының дымты;
- 2007 жылы Талдықорған қаласында өткен IV республикалық жастар Дельфий ойындарының алтын медаль иегері;
- 2008 жылы Астана қаласында өткен Н.Тіленіев атындағы I саз фестивалінің I орын луреаты атанды.

Сахнаға кешіміздің қонағы, Астанадан келген, Қуанышпен Қазақ ұлттық музыка академиясында бірге оқыған, студенттік өмірдің дәмін бірге татқан. Қазақ ұлттық өнер университетінің профессоры, ҚР мәдениет қайраткері А.Жылтыркөзовты шақырамыз.

6. С.Мұхамеджанов «Айсұлу» операсынан Тореодордың куплеттері

7. Ж.Бизе «Кармен» операсынан Дон Кихота – орындайтын Хайрулла Айбек.

8. Д.Кабалевский, Серенада Дон Кихота – орындайтын А.Жылтыркөзов.

9. Г.Свиридов «Маритана» - орындайтын Ганна мен Данилоның дуэті- орындайтындар

10. Ф.Легар «Веселая вдова» опереттасынан Ганна мен Данилоның дуэті- орындайтындар

А.Жылтыркөзов, С.Байсейтова

2010 жылы Қуаныш елге оралып, өзі түлеп ұшқан Қазанғап атындағы Қызылорда

музыкалық колледжінің «Ән салу» бөліміне оқытушы және Қызылорда облыстық

филармониясының Тұрмағанбет атындағы қазақ ұлт аспаптар оркестрінің солисі болып жұмысқа

қабылданды.Филармонияда жұмыс істеп жүріп, еліміздің Астана, Алматы, Ақтөбе, Атырау

қалаларында, Өзбекстан, Татарстан, Ресей мемлекеттерінің қалаларында Қызылорда облысы

мәдениеті мен өнері күндерінде өнер көрсетіп, өз тыңдаушыларын сүйсіндіріп, әнге деген

сүйіспеншілігін жеткізе білді.

Келесі сөз Қызылорда облыстық филармониясының директоры Т.Макашовқа беріледі.

11. С.Еркімбаев «Дархан дала» - орындайтындар Қазанғап атындағы Қызылордамузыкалық

жоғары колледжінің оқытушылары, Қызылорда облыстық филармониясының әншілері

Г.Нағашыбай, А.Иманжаппаров

- 2011 жылы Шымкент қаласында өткен XIV Халықаралық романс орындаушыларының конкурсы

«Романсиаданың» лауреаты;